

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Första kammaren. Nr 28.

Tisdagen den 23 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet *Schotte* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående öfverlåtelse till landtförsvaret af Kungsgården Noret i Kopparbergs län m. m.;

2:o) angående understöd till aktiebolaget Svenska Amerika Mexicolinjen för uppehållande af regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige samt Nordamerika;

3:o) angående understöd till rederiaktiebolaget Transatlantic för uppehållande af regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och Australien;

4:o) med förslag till ändrad lydelse af vissa delar af gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor; samt

5:o) med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående beskattning af socker, som under december månad år 1912 efter anmälan af svenska sockerfabriksaktiebolaget utlämnas till fritt bruk.

Justerades protokollet för den 16 i denna månad.

Anmälades och bordlades:

bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 10 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelafgift vid köp och byte af fondpapper;

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i fråga om en af herrar Bengtsson i Göteborg och Kristensson inom Andra kammaren väckt motion, nr 242, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undersökning och förslag i fråga om användandet af öfverkvalificerad arbetskraft vid tullverket; äfvensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att för arrendatorer af vissa fastigheter i Norrland och Dalarne underlätta fastigheternas förvärfvande med äganderätt.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nr 1 den af herr *Lindley* den 20 innevarande april väckta och då bordlagda motionen, nr 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetarskydd.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 20 innevarande månad bordlagda ärenden, nämligen konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, statsutskottets utlåtanden nr 36—48, bankoutskottets utlåtande nr 18, lagutskottets utlåtanden nr 38 och 40 äfvensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.

Herr statsrådet *Schotte* erhöll på begäran ordet och yttrade: Ledamoten af kammaren herr *Adolf Roos* har, med kammarens begifvande, till mig framställt följande interpellation:

Äro från herr statsrådets sida några åtgärder att förvänta till vinnande af det utaf Riksdagen vid tvenne särskilda tillfällen uttalade önskemålet, att den inhemska bränntorfvén i största möjliga omfattning må komma att användas som bränsle vid statens järnvägar?

Till besvarande af detta spörsmål ber jag att få anföra följande:

Då frågan om torfvéns användande som bränsle vid statens järnvägar vid flera tillfällen varit föremål för såväl Riksdagens som Kungl. Maj:ts pröfning, äfvensom föranledt ganska omfattande utredningar och försök vid olika tidpunkter från järnvägsstyrelsens sida, torde det kunna vara af intresse att till en början meddela en kortare redogörelse för det hufvudsakligaste som åtgjorts i fråga om torfs användning såsom bränsle vid statens järnvägar.

Redan år 1859 gjordes å statens järnvägar försök med bränntorf å lokomotiv, i det att en profresa företogs mellan Göteborg och Jonsered och åter med torf såsom enbart bränsle. Försöket utföll ej tillfredsställande, alldenstund 2 timmar åtgingo för den 29 km. långa vägen. År 1868 gjorde landtbruksakademien framställning hos Kungl. Maj:t, att försök med torf som lokomotivbränsle måtte anställas vid statsbanorna. Den 7 mars 1871 afgaf trafikstyrelsen utlåtande häröfver, hvarvid de försök, som under 1860-talet gjorts, omnämndes. År 1876 gjorde generalstabschefen

framställning hos Kungl. Maj:t angående torfeldning vid statsbanorna. I styrelsens utlåtande häröfver lämnades en utförlig beräkning af den ökning i utgifterna, som skulle blifva en följd af torfeldnings införande dels för anskaffande af nya lokomotiv, lämpade för torfeldning, dels för ökad antal eldare, dels slutligen i följd af torfvens kostsamma transport och låga bränslevärde.

Under år 1879 utfördes vid statens järnvägar jämförande profbränningar med torf och med svenska stenkol, hvarvid det visade sig, att ett kg. torf i gynnsamma fall kunde lämna fyra kg. ånga, d. v. s. ungefär hälften af den ångmängd, som alstras af ett kg. engelska kol. De svenska stenkolens bränslevärde skattades till cirka 40 % större än torfvens. Genom dessa försök ansågs det fastslaget, att det ej var med statsbanornas ekonomiska skötsel förenligt att framföra lokomotiven med torf som bränsle.

Under 1890-talet fortgingo vid statsbanorna försök med vanlig torf i en stationär experimentpanna, hvarjämte försök anställdes med förädlade torfprodukter, såsom torfbriketter, kolade torfbriketter, torfkol, hvilka erhållits genom torfvens förkokning, samt s. k. presskol, som framstälts ur torf genom samtidig pressning och uppvärmning. Dessa försök ansågos ådagalägga, att i de fall, då det öfver hufvud taget var möjligt att erhålla tillräckligt mycket ånga, bränslevärdet likväl var så ringa, att det pris, till hvilket bränslet kunde erhållas, var alltför högt i förhållande till den alstrade ångmängden.

År 1900 väcktes inom Riksdagen två motioner angående torfindustriens främjande, dels om nedsättning af järnvägsfrakterna för torf och därpå framställda produkter, dels om åtgärders vidtagande för att åstadkomma vidsträcktare användning af torfbränsle, hvilka motioner föranledde en skrifvelse från Riksdagen till Kungl. Maj:t.

Sedan 1901 års Riksdag på därom af Kungl. Maj:t gjord hemställan under 7:de hufvudtiteln anvisat 100,000 kronor till »åtgärder för att befrämja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgången», anmodade Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen den 5 juli 1901 att »i lämplig omfattning anställa försök med eldning med torf eller därpå framställda produkter till utrönande, huruvida och i hvilken mån sådant bränsle skulle kunna användas vid statens järnvägar».

Dessa försök bedrefvos å lokomotiv i tågtjänst. För försöken användes godstågslokomotiv af viss typ, och den torf, som användes, var uteslutande s. k. presstorf. Vid de tidigare försöken hade s. k. sticktorf användts. Den presstorf, som vid försöken användes, var af synnerligt god beskaffenhet, och ingåfvo dessa försök goda förhoppningar om detta torfslags lämplighet som lokomotivbränsle. Försöken fortsattes 1902 i olika lokomotivtyper; och då resultatet af dessa försök, hvad ångbildningen beträffar, var tillfredsställande, igångsattes i slutet af år 1902 regel-

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.
(Forts.)

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.
(Forts.)

bunden eldning med torf på 4 ordinarie godståg å linjen Malmö—Alfvesta, hvarvid torfven blandades med ungefär lika viktsmängd engelska stenkol. Sedan järnvägsstyrelsen i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 23 februari 1903 redogjort för dessa försök med torf såsom bränsle å lokomotiv, anbefallde Kungl. Maj:t den 17 juni 1903 järnvägsstyrelsen att, »i den mån sådant utan afsevärd ekonomisk förlust kunde äga rum, dels i största möjliga utsträckning fullfölja den redan påbörjade användningen af torfbränsle till eldning å godståglokomotiv och därom afgifva rapport, dels ock låta anställa försök med eldning med torfbränsle i väntsalar och öfriga lägenheter vid statens järnvägar samt inkomma med underdånig anmälan rörande utgången af de försök, som med anledning häraf komme att anställas».

Järnvägsstyrelsen afgaf det sålunda begärda utlåtandet den 3 september 1904 och framhöll därvid

att torfeldningen på godståglokomotiv, med den större omfattning densamma på senare tid erhållit, visserligen visat sig medföra en del olägenheter, som förut mindre beaktats, men att icke desto mindre de tidigare vunna, i det hela gynnsamma resultatet af torfeldningsförsöken å lokomotiv bekräftats, hvarför torfeldning å godståglokomotiv syntes böra fortgå i den utsträckning fullt användbar torf kunde till antagligt pris erhållas utan att alltför långa transporter behöfde ifrågakomma,

att eldningen med torf i stationära pannor borde försöksvis fortsättas, där möjlighet funnes att genom ej för dyrbara ändringar af eldstäder m. m. ernå tillfredsställande resultat,

att försökseldningen med torf för uppvärmningen af boningsrum, väntsalar, expeditions- och andra lokaler, hvad eldning i spaltugnar beträffar, gifvit ett gynnsamt resultat, och att äfven i öfrigt försöken i allmänhet utfallit ganska fördelaktigt, hvarför järnvägsstyrelsen ansåge sig böra gå i författning om successivt anskaffande af spaltugnar och andra torfeldningsapparater att till en början insättas i expeditionslokaler och väntsalar å sådana platser, där utsikt funnes, att torfbränsle skulle kunna äfven framdeles erhållas af lämplig beskaffenhet och till antagligt pris.

Genom nådigt bref den 30 september 1904 anmodade Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen, att, »i den mån sådant utan afsevärd ekonomisk förlust lämpligen kunde äga rum, i största möjliga utsträckning ej mindre fortfarande använda torf till eldning å godståglokomotiv än äfven begagna sådant bränsle till uppvärmning af boningsrum, väntsalar, expeditions- och andra lokaler».

Vid pröfning af de leveranser, som i anledning häraf blefvo föremål för anbud, sökte järnvägsstyrelsen erhålla torfven till ett pris, som med reduktion för högre eller lägre bränslevärde och med hänsyn tagen till transportkostnaden för såväl stenkol som torf ej med mer än 5 % öfverstege respektive års medelpris för

engelska stenkol. Därvid beräknades på grund af 1901 och 1902 års försök med torfeldning å lokomotiv, att värdet af 1 ton engelska stenkol i värmeeffekt motsvarade 1,69 ton torf med 25 % vattenhalt.

Järnvägsstyrelsens åtgöranden syntes emellertid torffabrikanterna icke vara tillfyllest.

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.

(Forts.)

Olika torfföreningar och torfbolag gjorde under de närmast följande åren flere framställningar till Kungl. Maj:t angående ökad användande af torf vid statens järnvägar, i anledning af hvilka framställningar yttranden afgåfvos till Kungl. Maj:t af järnvägsstyrelsen. Särskildt i yttrandet den 26 februari 1906 lämnade järnvägsstyrelsen en synnerligen utförlig redogörelse öfver styrelsens åtgöranden i torffrågan. Såsom sammanfattning af sin ståndpunkt i frågan anförde järnvägsstyrelsen, att styrelsen, till följd af erhållna förständiganden och af hänsyn till önskvärdheten att gagna inhemsk industri, gått långt uti bemödandet att köpa torf, äfven där det påtagligen skulle varit billigare att köpa stenkol. Det kunde gifvetvis, fortsatte styrelsen, icke sättas i fråga, att järnvägsstyrelsen skulle inköpa sådan torf, som genom sin underhaltiga beskaffenhet skulle äfventyra tågens punktliga framförande vid bästa möjliga tågsammansättning. Men det kunde alltid ifrågasättas, om järnvägsstyrelsen träffat det rätta vid bedömandet af hvad Kungl. Maj:t afsett med att torfinköpen skulle ske utan *afsevärd* ekonomisk förlust för statens järnvägar. Järnvägsstyrelsen ansåge sig kunna och böra för det anförda viktiga ändamålet, utom alla indirekta kostnader samt utgifter för resor, besiktningar, proftagningar m. m., förlora omkring 5 % i direkt prisskillnad på de torfinköp under år 1905, som genom detta medgifvande kunde komma till stånd. Det kunde tänkas, att järnvägsstyrelsen bort i anseende till frågans nationella betydelse förlora mera; men för sådant fall kunde järnvägsstyrelsen icke underlåta att framhålla önskvärdheten däraf, att det utverkades nådig föreskrift för järnvägsstyrelsen, huru stort belopp, absolut eller i procentförhållande till årets inköpssumma, järnvägsstyrelsen finge årligen tillsvida i form af öfverbetalning för användbar torf gifva ut till torfindustriens upphjälpande och understöd.

Vid 1906 års riksdag väcktes inom Andra kammaren motion om uppförande af torflador vid vissa statens järnvägsstationer, hvilka torflador enligt motionärens mening skulle draga en kostnad af allenast 5,000 å 6,000 kronor per lada om 1,500 tons rymd. Under framhållande af att kostnaderna för dylika lador med därtill hörande anordningar icke kunde sättas lägre än till 25,000 kronor för hvarje, meddelade järnvägsstyrelsen i P. M. till statsutskottet den 16 mars 1906, att ett uttalande af Riksdagen i motionens syfte icke betingades af hänsynen till upprätthållande af driften å statens järnvägar i händelse af spärning af stenkols-

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.
(Forts.)

tillförseln från England och ej heller skulle öfverensstämman med landets kraf på statsbanetrafikens effektivitet och ekonomi, samt att beviljandet af den föreslagna anslagssumman 48,000 kronor icke skulle sätta järnvägsstyrelsen i stånd att uppföra ändamålsenliga torflador på de uppgifna 8 stationerna.

Motionen blef af Riksdagen afslagen.

I början af år 1909 förde järnvägsstyrelsen underhandlingar med Aktiebolaget Torf i Jönköping angående anställande af försök med torfpulver (enligt Ekelundska metoden) såsom lokomotivbränsle.

På af nämnda bolag den 16 februari 1909 gjord hemställan, att å ett statens järnvägars större lokomotiv få uppsätta apparater för eldning med torfpulver samt därefter utföra försök med sådan eldning, anhöll järnvägsstyrelsen i skrifvelse till bolaget den 23 februari 1909 dels att få närmare upplysningar angående de erfarenheter, som vunnits med torfpulvereldning i stationära eldstäder, dels att blifva underrättad, hvar någon dylik anläggning funnes i verksamhet. Uti skrifvelse den 26 februari 1909 meddelade Aktiebolaget Torf en del erfarenheter från stationära ångpannor för torfpulvereldning, samt att sådana anläggningar funnes att bese vid Sahlströmska fabriken i Jönköping. Med anledning häraf togo tvenne järnvägsstyrelsens tjänstemän den 17 mars samma år nämnda anläggningar i betraktande och redogjorde därefter inför styrelsen för därvid gjorda iakttagelser och inhämtade upplysningar angående torfpulver och eldning med detsamma. Styrelsen föreslog därefter Aktiebolaget Torf i skrifvelse den 26 april 1909, att bolaget måtte gifva anvisning, huru bolaget tänkt sig anordnandet af eldning med torfpulver å viss lokomotivtyp vid statens järnvägar. Den 30 april 1909 meddelade bolaget, att skrifvelsen och ritningarna mottagits, samt att förslag skulle uppgöras och insändas till järnvägsstyrelsen. Något sådant förslag har dock, enligt hvad järnvägsstyrelsen meddelat mig, icke ännu inkommit till styrelsen.

För att få den vidtomfattande frågan angående torfs användning vid statens järnvägar klargjord, anbefalldes emellertid Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 22 januari 1909 järnvägsstyrelsen att låta verkställa utredning angående hvilka kostnader skulle åsamkas statsverket dels för en gång och dels årligen, därest genom användande af torf såsom lokomotivbränsle, importen af utländska stenkol skulle minskas med 100,000, 75,000 eller 50,000 ton samt i stället och under beräkning, att en ton engelska stenkol ansåges likvärdig med 1,64 ton fullgod torf, inköptes respektive 164,000, 123,000 eller 82,000 ton torf, vid hvilken kostnadsberäkning användningen af torfven borde antagas såvidt möjligt ske vid statsbanelinjer genom orter, hvarest tillverkning af därstädes för ändamålet erforderlig kvantitet brännorf ägde rum eller vore att förvänta.

Vidare anbefalldes Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen i samma nådiga bref att söka i möjligaste mån utvidga användningen vid statens järnvägar i stationära pannor, kaminer och kakelugnar af torf såsom bränsle i stället för koks, antracit och ved samt att före utgången af år 1910 till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse för hvad som i denna sak åtgjorts.

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.
(Forts.)

Till åttlydnad af denna nådiga befallning verkställde järnvägsstyrelsen en mycket omfattande utredning, som öfverlämnades till Kungl. Maj:t med skrifvelse den 18 oktober 1910. Denna utredning ansåg järnvägsstyrelsen gifva vid handen, att statsverket genom införande af torfeldning af ifrågasatt omfattning skulle åsamkas högst väsentligt större kostnader än vid eldning med engelska stenkol.

Det skulle föra för vida att i detalj redogöra för innehållet af denna utredning — den finnes för kammarens ledamöter tillgänglig i Sveriges officiella statistik såsom bihang nr 1 till kungl. järnvägsstyrelsens berättelse om statens järnvägar år 1909. Några siffror och uttalanden från denna utredning torde dock här böra meddelas. Om å statens järnvägar årligen skulle förbrukas c:a 164,000 tons torf, erfordrades, då anläggningar för 2 års torfbehof borde beräknas, en kostnad för en gång af 5,336,999 kr., däraf för torflador med tillhörande samt transporter 3,479,635 kr.; nedsattes torfförbrukningen pr år till c:a 122,000 tons blefve anläggningkostnaden 4,256,739 kronor och ifrågasattes allenast en torfförbrukning af c:a 80,000 tons per år uppgick anläggningkostnaden till 3,070,248 kr. Årskostnaden d. v. s. den *extra årliga kostnad*, som statens järnvägar finge ikläda sig vid torfeldning i jämförelse med eldning med stenkol, beräknades inclusive 4 % ränta å anläggningkostnaderna efter ofvan angifna siffror, till, om c:a 164,000 tons torf användes, 582,357 kr., om c:a 122,000 tons torf användes, c:a 432,750 kr., och om c:a 80,000 tons torf användes, 268,985 kronor. Dessa siffror hänföra sig till beräkningen att 1 ton stenkol är lika med 1,64 ton torf i värmeeffekt; sättes proportionen 1 ton stenkol = 1,95 ton torf, bli de ofvan anförda siffrorna i förlust resp. kr. 891,651, 664,003 och 422,651. De sålunda berörda siffrorna skulle alltså angifva *förlusten för statens järnvägar* vid torfeldning i ofvan angifna omfattning.

I den af järnvägsstyrelsen gjorda utredningen upplystes vidare, att Sveriges torffabriker kunde för det dåvarande leverera allenast högst 20,000 tons årligen, hvilken kvantitet dock kunde ökas till 40,000 tons, om tryggad afsättning kunde påräknas. Järnvägsstyrelsen framhöll vidare, att förutsättningen för en dylik ökning af torfproduktionen måste vara, att statens järnvägar för en längre tid framåt garanterade fabrikerna en årlig afsättning af 80,000 tons torf, hvilket vore den minsta kvantitet, som borde ifrågasättas. En sådan garanti ansåge sig järnvägsförvaltningen

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.

(Forts.)

icke kunna ikläda sig, med mindre statsmakterna beslutade att under garantitiden lämna erforderligt anslag till täckande af de ökade kostnader, som torfeldningen skulle medföra för statens järnvägar. Som slutresultat af den framlagda utredningen framgick, enligt järnvägsstyrelsens åsikt, att ur järnvägsekonomisk synpunkt torfeldning icke borde införas vid statens järnvägar, och ansågo sig järnvägsstyrelsen icke heller ur nationalekonomisk synpunkt kunna tillstyrka sådan åtgärd.

På grund af befallningen i senare delen af ofvannämnda nådiga bref af den 22 januari 1909 anmodade järnvägsstyrelsen de underlydande distriktsförvaltningarna att inkomma dels med uppgift öfver de eldstäder, som då eldades med torf, och dels verkställa utredning angående möjligheten af ökad användning af torf i stationära eldstäder. Med anledning af de till järnvägsstyrelsen sålunda inkomna uppgifterna och utredningarna beordrade järnvägsstyrelsen genom skrivelser den 2 oktober 1909 och den 5 januari 1910 distriktsförvaltningarna att under förutsättning, att erforderlig torf kunde erhållas till sådant pris, att den å *förbrukningsplatsen* icke blefve dyrare än i värmevärde motsvarande kvantitet förut på respektive platser användt bränsle, torfeldning skulle införas i viss angifven omfattning.

Åf inkomna uppgifter angående de torfkvantiteter, som under åren 1901—1911 erbjudits till leverans samt hvad som däraf refuserats och hvad som kunnat kontrakteras, framgår, att under senare åren relativt små kvantiteter torf upphandlats och levererats — så 1908 3,086 tons, 1909 904 tons och 1910 3,142 tons — 1911 års leverans fortgår jämväl i år (4,850 tons äro kontrakterade), medan de till leverans ej mottagna partien i allmänhet varit vida större än de kontrakterade.

* * *

Efter denna redogörelse för hvad som hittills hufvudsakligast förekommit i fråga om torf såsom bränsle vid statens järnvägar, vill jag meddela, att järnvägsstyrelsen, på min förfrågan, huruvida och i så fall i hvilka afseenden statens järnvägars nuvarande uppfattning och erfarenhet i frågan strede mot eller kompletterade eller kommit i annat läge efter den utredning, som järnvägsstyrelsen framlagt i sin förutnämnda skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 oktober 1910, förklarar, att styrelsens i nämnda skrivelse uttalade uppfattning angående statens järnvägars ställning till torffrågan i sin helhet *icke undergått någon förändring*. Särskildt kunde torfbränsle icke utan afsevärd ekonomisk förlust användas till lokeldning. Och har järnvägsstyrelsen härvid tillika uttalat sig på följande sätt:

»Visserligen komma sannolikt de nu pågående arbetsstriderna i England att medföra en höjning af stenkolspriserna, som gör

prisförhållandet mellan stenkol och torf mera till det senare bränslets fördel, än hvad ofvannämnda utredning visar. Denna prisökning torde dock blifva af tillfällig natur, och är det således icke riktigt att taga en sådan tillfällig prisökning till utgångspunkt för åtgärder, som i framtiden kunna komma att menligt inverka på statens järnvägars driftkostnader. Därför måste, såsom järnvägsstyrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 18 oktober 1910 framhållit, alla beräkningar, som röra den för en järnväg, som använder ånglokomotiv, så viktiga utgiftsposten bränsle, stödja sig på normala förhållanden. Men äfven om en prisökning af stenkolen af bestående natur i framtiden skulle komma att inträffa, kan denna dock icke blifva så stor, att den kan uppväga den högst betydliga skillnaden i kostnad mellan torfeldning och stenkolseldning. En ökning i kostnaden för framställande af torfbränsle är ju ej heller utesluten, då arbetslönerna därvid spela en väsentlig roll.

Frågan om användning af torf som bränsle å lokomotiv har ånyo blifvit aktuell genom de försök med eldning med torfpulver, som en privat järnväg under senaste tid utfört och som genom att omtalas i dagspressen torde hafva väckt nya förväntningar.

Möjligt är, att ett pulverformigt bränsle kan tillgodogöras bättre i ångpannan än ett styckformigt bränsle. Men huruvida detta bättre tillgodogörande kan blifva så stort, att den nu förefintliga skillnaden i kostnad mellan torfeldning och stenkolseldning därigenom kan i någon väsentligare grad nedbringas, därom föreligga för närvarande inga belysande faktiska uppgifter. Järnvägsstyrelsen har ej heller kunnat bilda sig något omdöme om de anordningar, som erfordras för det pulverformiga bränslets tillgodogörande i lokomotivångpannor, eller om sådana anordningar öfver hufvud taget äro möjliga och ur driftsynpunkt betryggande. Järnvägsstyrelsens erbjudande till det bolag, som tillverkar torfpulver, att inkomma med förslag till anordningar för eldning med sådant pulver å lokomotiv har icke föranlett något svar från bolagets sida.

Det är tydligt, att samma olägenheter af ett nödvändigt ekonomiskt samband mellan statsverket och torfindustrien, som en påbjuden allmän användning af inhemskt bränsle för statens ändamål måste medföra, och hvilka olägenheter närmare utvecklats i järnvägsstyrelsens underdåniga skrifvelse den 18 oktober 1910, komma att äfven vid användningen af torfpulverbränsle förefinnas, och detta kanske i ännu högre grad.»

Den ställning, som statens järnvägar sålunda intagit och intager till torf såsom lokomotiveldning är emellertid ingalunda obestridd. I broschyrer, tidningsuppsatser och skrivelser till Kungl. Maj:t hafva målsmän för torfindustrien eller af torfbränslet intresserade personer framställt många anmärkningar mot de

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.

(Forts.)

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar. järnvägsstyrelsens undersökningar, som torde varit bestämmande för styrelsens ståndpunkt. Efter det den ärade interpellanten framställt sin interpellation, hafva också ett flertal meddelanden och framställningar i frågan kommit mig tillhanda, hvilket visar att intresset för torffrågan alltjämt är lifligt.

(Forts.)

Särskildt hafva ingenjörerna E. Bildt och Alf. Larsson i särskilda till mig inkomna, mycket vidlyftiga framställningar kritiserat järnvägsstyrelsens utredning angående den svenska torfvens beskaffenhet och bränslevärde samt funnit samma utredning ensidig och vilseledande. Härvid har bland annat uppmärksammats, att de undersökningar, som af järnvägsstyrelsen företagits under åren 1901 och 1902, gifvit ett gynnsammare resultat både med afseende å torfvens bränslevärde och det ekonomiska utbytet af torf till lokomotiveldning i jämförelse med stenkol, än de på senare åren verkställda. Man har härvid också vändt sig emot den otvifvelaktigt minskade användningen af torf såsom bränsle vid statens järnvägar, som för närvarande äger rum gentemot under början af 1900-talet, samt emot järnvägsstyrelsens beräkningar angående det omfattande behovet af lador för lagring, angående beräkningarna af frakt- och lossningskostnader för torfven m. m.

Några nya synpunkter utöfver dem, som förut blifvit till Kungl. Maj:t ingifna, torde dock knappast i dessa skrifter vara anförda.

Det torde vara obestriddt, att det i vårt på torfmossar rika land skulle vara till stor fördel att kunna använda torfpreparat för lokeldning och därmed inskränka stenkolsimporten. Särskildt vore i sådant hänseende af betydelse, om torfeldning kunde i någon nämnvärdare omfattning slå igenom inom *industrien*.

Statens järnvägar importera årligen c:a $\frac{1}{2}$ miljon tons stenkol; de enskilda järnvägarna ungefär lika mycket; således åtgår tillsammans ungefär 1 miljon tons för järnvägarnes i landet behof. De olika industriernas årliga stenkolsimport uppgår däremot till mer än 3 gånger så mycket som järnvägarnas, statens och de enskilda tillsammans, eller till ungefär 3,2 miljoner tons.

Ett alldeles särskildt intresse påkallar de senaste af ingenjör Hj. von Porat gjorda försöken med *torfpulver* såsom bränsle. Med afseende å eldning med torfpulver i *fasta* ångpannor har man åtskilliga undersökningar och prof att hänvisa till. Enligt dessa skulle 1 ton stenkol gifva samma effekt som 1,08 à 1,15 tons godt torfpulver eller som 1,214 tons sämre torfpulver. Denna effekt är ju anmärkningsvärdt hög, då vid förut omförmälda, af järnvägsstyrelsen verkställda utredningar angående torf för lokeldning ansetts, att 1 ton stenkol motsvarade i värmeeffekt 1,64 — 1,95 ton torf. Skulle ungefär liknande resultat, som vunnits vid eldning med torfpulver i stationära ångpannor, uppnås vid lokeldning med torfpulver, och varder den mig meddelade upp-

giften, att torfpulvrets tillverkningspris kan hållas vid 8,50—9 kr. per ton, bestyrkt, då vore sannolikt ett stort steg taget mot torfvens användande med ekonomiskt gynnsamt resultat som bränsle vid järnvägsdrift, åtminstone där transportkostnaden ej blir alltför stor. Man torde hafva anledning fästa icke ringa förhoppningar vid torfpulvret och böra de pågående försöken med eldning med dessa torfpreparat därför följas med den största uppmärksamhet.

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.
(Forts.)

Som bekant står statsbanornas elektrifiering sedan åtskilliga år på dagordningen i vårt land. Jag torde i detta sammanhang icke behöfva härom vidare uttala mig än att påpeka, att man kan tänka sig en samtidig lösning i viss omfattning af torffrågan och elektrifieringen. Detta skulle exempelvis kunna ske genom anordnande af ångcentraler vid torfmossarna för generering af elektrisk energi som förstärkning eller komplettering af den elektriska energi, som vattenkraftstationerna producerade.

Ytterligare torde böra erinras om, att på senare tiden diesel-elektriska lokomotiv med stark kapacitet konstruerats, hvarvid ställts i utsikt att kunna här i landet framställa för sådant maskineri passande olja ur våra bituminösa lerskiffer. För närvarande står väl emellertid nämnda fråga på experimentstadiet.

I anledning af interpellantens spörsmål, om några åtgärder från min sida äro att förvänta i syfte att den inhemska bränn-torfven i största möjliga omfattning må komma att användas som bränsle vid statens järnvägar, får jag ytterligare anföra, att man enligt min mening nu närmast bör afvakta de resultat, som kunna framgå af de pågående undersökningarna om eldning med *torfpulver* i lokomotivpannor. Så snart dessa undersökningar, om hvilka man ej ännu erhållit några detaljerade uppgifter, fortskridit så långt, att man i någon mån kan bedöma, huruvida utsikter finnas att med ekonomiskt antagligt resultat använda torfpulver till lokomotiveldning, anser jag, att en ingående undersökning bör anordnas för uttrönande af detta preparats användbarhet för statens järnvägars trafik m. m., en undersökning, hvars ledning bör anförtros åt sakkunniga såväl *inom* som *utom* järnvägsstyrelsen.

Att däremot för närvarande anställa förnyade prof med presstorf eller andra vid statens järnvägar förut pröfvade torfpreparat, därtill anser jag för min del tillräcklig anledning icke föreligga.

Vidkommande till sist torfvens användande som bränsle i stationära ångpannor och i expeditjonslokaler m. m. vid statens järnvägar hafva, på sätt af den förut lämnade redogörelsen framgår, vissa föreskrifter af Kungl. Maj:t lämnats vid olika tillfällen.

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.

(Forts.)

Den starka kassationsprocenten under senare år vid leverans af torf för nu nämnda ändamål torde tyda på, att den utbudna torfven icke allestädes varit af fullgod beskaffenhet.

Jag skall emellertid icke underlåta att, ehuru nu förevarande användning af torfven icke är af samma betydelse, som om lämpligt torfpreparat kunde komma till användning vid lokeldning, tillse, huruvida något ytterligare kan vara att vidtaga för vinnande af ökad användning af fullgod torf i stationära eldstäder vid statens järnvägar.

Herr Roos: Herr talman, mina herrar! Jag får uttala min tacksägelse till herr statsrådet, som lämnat svar på min interpellation, om också innehållet af svaret lämnat mycket öfrigt att önska. Slutet af detsamma innehöll, att det icke vore att förvänta några åtgärder från herr statsrådets sida i och för afhjälpande af nu rådande förhållanden. Det blef sålunda ett distinkt och klart nej på den af mig framställda frågan. Detta gör ju ett vemodigt intryck på den, som något haft tillfälle att följa med denna fråga och dess utveckling, och som vet, att på såväl fasta, eller stationära, som mobila pannor detta bränsle med ganska stor fördel blifvit användt. Jag fäster mig därvid mindre vid det resultat, som vunnits vid enskilda järnvägar, än vid det mycket vackra loford, som afgafs af den ingenjör von Friesen, som å uppdrag af kungl. järnvägsstyrelsen verkställt de undersökningar, som ägt rum 1902 och 1903.

Det är en mycket egendomlig utveckling bakåt, som denna fråga gjort från 1902 till 1909. Då, vid den förra tidpunkten, talades det om, att det var mycket vackra förhoppningar, som man ställde på detta bränsle, och nu blåser det en helt annan vind. Då jag icke tidigare haft tillfälle få del af herr statsrådets svar, måste jag inskränka mig till en axplockning ur detsamma. Det var några siffror, som särskildt fäste sig i minnet, bland annat de som röra järnvägsstyrelsens kategoriska förklaring, att ett användande af bränntorf förutsätter, att man skall lagra 2 års bränntorfsförråd i ladorna, och att dessa lador skulle kräfvat en kostnad af, om jag ej missminner mig, 4 millioner kronor. Detta yttrande är dock ganska egendomligt, om man sätter det i sammanhang med det faktiska förhållande, att dessa leveranser från torffabrikerna äga rum i mån af behof. Fabrikerna leverera enligt kontrakten sin vara efter förutgången telefon- eller postmeddelande, och de få då insända en eller flera vagnslaster i taget. Att då måla på väggen denna kostnad af milliontals kronor för lador, och att en utgift af icke mindre än 25,000 kronor skulle åtgå för en lada, hvilken som man vet består af glesa väggar och tak, det är ju att skjuta öfver målet. Ibland kan man bevisa för mycket, och jag anser att kungl. järnvägsstyrelsen i detta fall har bevisat för mycket.

Det är ock en annan sak, som jag fäst mig vid, nämligen att kungl. järnvägsstyrelsen talat om, att det visserligen vore möjligt, att stenkolspriserna kunde undergå en väsentlig ökning och att vi just för närvarande hafva haussepriser, men att det ändock icke kunde ställas i utsikt, att dessa priser komme att höjas så mycket att man med varmt intresse borde omfatta brännstorfseledningen. Med det sagda förbiser styrelsen helt och hållet den möjligheten, att vi kunna blifva afskurna från tillförsel af stenkol. Detta är enligt min uppfattning hufvudpunkten och det väsentligaste i hela frågan. I hvilket läge komme våra industrier och vårt samfärdselväsende, om vi blefve hänvisade till inom landet disponibla kraftkällor och intet åtgjorts för deras tillgodogörande? Detta är, anser jag, det tyngst vägande skälet och därpå lämnar styrelsen intet svar. Den säger: »priserna kunna fluktuera, det är beklagligt, men det får man finna sig i. För öfrigt kan det ju också hända, att brännstorfslöheterna fordra höjda löner de med, och då stiga brännstorfpriserna.» Sedan vidrördes att dessa fabrikanter af brännstorf fordrade garanti för sin tillverkning. Då de ej kunde finna sig i att det ena året drifva fabriken i stor omfattning för att det följande året hugnas med den underrättelsen att deras hufvudsakliga afnämare, statens järnvägar, upphört att använda brännstorf. Men på det svarar kungl. järnvägsstyrelsen: »det är oss omöjligt att gå in härpå, ty då skulle vi behöfva af Riksdagen få ett anslag för att betala den ökning af våra driftkostnader, som skulle blifva en följd af denna användning af brännstorf.» Ja, man kan ju resonera på många sätt här i världen, men nog torde det vara klokt att ej basera en fabriksanläggning på den förutsättningen, att man det ena året får leverera 10,000 tons och det andra kanske intet. Och jag beklagar den, som under dylika förhållanden är förlagsgifvare, nämligen statsverket, hvilket understött dessa anläggningar med lån till belopp af mellan 1½ och 2 millioner kronor.

För mig och många med mig synes denna fråga hafva en så stor betydelse, att den väl kan afmattas, men aldrig dö, utan den måste finna sin lösning. Vi blifva kanske en gång tvungna att i högre grad värdesätta denna brännstorf, än hvad vi för närvarande äro villiga göra. Men den gamla goda regeln, att det är bättre att förekomma än förekommas, borde väl äfven här få gälla, och som jag i min interpellation till herr statsrådet tillätit mig påpeka, kunna på grund af *force majeure* af ena eller andra slaget stenkolen blifva hindrade att införas i landet. Stå vi då oförberedda, så hjälper det ej hvilka naturliga icke tillgodogjorda tillgångar vi än hafva.

Jag får till slut uttala den förhoppningen, att det skall visa sig, att frågan har sådan vikt, att en person, som bättre än jag kan föra dess talan, upptager densamma. Den kommer att få

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.

(Forts.)

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar. sin lösning, därom är jag lifligt öfvertygad. Den kan, herr talman, ej förblifva olöst.

(Forts.)

Herr Berglund, Fredrik: Det är ju helt naturligt, att under de senaste åren denna fråga flere gånger kommit upp, då man känner till, hvilka stora summor som rinna ut ur landet för inköp af utländskt bränsle. Dessa utgifter belöpa sig ungefär till 60 millioner kronor årligen. Af dessa 60 millioner förbruka statens järnvägar för mellan 7 och 8 millioner kr., och det är alldeles klart, att den frågan skall framställa sig: Huru skola vi kunna hindra denna guldfloed att rinna ut ur landet? Detta kan man tänka sig ske dels därigenom, att vi tillgodogöra oss våra vattenfall, och dels genom att vi söka använda det inhemska bränslet, där detta lämpligen låter sig göra, d. v. s. där det är förenligt med ekonomien. I fråga om utnyttjandet af detta inhemska bränsle måste man göra klart för sig den stora skillnaden mellan de olika maskinerna, då det gäller mobila eller stationära pannor. Då det gäller mobila maskiner, då är man begränsad till vissa dimensioner och till en tyngd, som icke kan öfverskridas. Inom den ramen gäller det att utveckla den största möjliga kraft. Helt annorlunda ställer sig ju förhållandet i fråga om en stationär maskin. Där är man ej beroende af utrymmet och vikten, i hvarje fall i mycket ringa grad. I det förra fallet gäller som sagdt, att man måste söka åstadkomma den allra största kraftutveckling, men häraf följer också, att det är alldeles nödvändigt, att man har ett bränsle, som äger ett högt bränslevärde. I senare fallet kan bränslet bättre tillgodogöras, äfven om dess bränslevärde ej är så högt. Det är den stora skillnaden härvidlag. Järnvägsstyrelsen har fått uppbära mycket klander från många håll för sin påstådda motvilja mot denna fråga. Jag tror, att man härvid bra mycket går vid sidan af saken. Det är nog godt och väl, att man har entusiasmen för en sak, men man måste se den från dess praktiska sida. Saken är den, att man äfven med det nu använda stenkolsbränslet har mycket stora svårigheter att komma fram, åtminstone då det gäller tunga och hastigt gående tåg. Då det alltså med till och med det bästa bränslet mången gång är svårt att framföra tågen, hur skulle det då ej blifva, om bränslevärdet sjönke? Det skulle helt enkelt blifva alldeles omöjligt att framföra tågen, och herrarna kunna tänka sig hur detta skulle trassla till hela järnvägsdriften. Nu är det ju ej så, att ej försök anställts. Sådana har man anställt, både många och vidlyftiga, men de hafva visat, att man visserligen kan framföra tågen med torf uppblandad med stenkol men att stora svårigheter härvid uppstå, och framförallt att det blir oekonomiskt. Som herr statsrådet nämnde, anställdes det 1909 en mängd försök på linjen Alfvesta—Elmhult. Det var ett sjuttiotal tåg, som man sökte framföra. Försöket att an-

vända torf ensamt strandade. Man försökte då med alla möjliga blandningar: till $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$ o. s. v. och det visade sig, att de icke snabbgående tågen, d. v. s. godstågen, kunde man nog föra fram med en blandning af hälften torf, men ej andra.

I fråga om ekonomien grundades dessa försök, som herr statsrådet nämnde, på en uppgift af kapten Vallgren. Denne uppgaf nämligen, att torfven skulle hafva ett bränslevärde af 1,64, d. v. s. att 1 ton stenkol skulle i bränslevärde motsvaras af 1,64 ton torf. Men de här verkställda försöken visa något helt annat, och hvarför? Jo, de af kapten Vallgren angifna siffrorna grunda sig å prof utförda på stationära maskiner. Men de mobila maskinerna såsom lokomotiv äro af en helt annan typ, som fordra mycket högre bränslevärde. Vid profven Alvesta—Elmhult visade det sig, att torfvens bränslevärde var ungefär 1,96 å 2, sålunda att 1 ton kol i bränslevärde motsvarades af 2 ton torf, men då måste man göra sig den frågan: huru ställa sig kostnaderna? Det visade sig, att man i allmänhet ej kunde få 1 ton torf billigare än till c:a 10 kr. Och ej nog härmed. Denna torf skall ju äfven lagras och på grund af dess egenskap att fordra mycket stort utrymme — den tar 5 till 8 gånger större utrymme än kolen — så blir den mycket dyrbar. Sedan skall den uppläggas på tendrarna. Därvid fordras naturligtvis mycket tätare upplag än för stenkolen samt mycket mera folk. Det visade sig sålunda, att man knappt kan lagra 1 ton torf å tendern för mindre än 12 å 13 kr. Hvad kostar nu en ton kol under samma förhållanden? Jo, 18 å 20 kr. När så kolens bränslevärde är dubbelt större, kan man lätt räkna ut, hvad det skulle kosta, om man minskade kolåtgången t. ex. med 100,000 tons. Det blefve ett dyrbart experiment.

Jag tror väl att torfven har en uppgift att fylla, men den uppgiften skall man icke försöka pressa fram, där detta icke går för sig, och där det är lämpligare att med ekonomisk fördel använda kol. Däremot tror jag mycket väl, att man kan använda torf såsom bränsle i stationära ångpannor, och framför allt bör man kunna använda den då det gäller uppvärmning af järnvägarnas väntsalar m. m., ty i fråga om dessa har staten måhända icke nu handlat så klokt. Man köper årligen för 150,000 kronor antracit och koks för sådan eldning, men denna utgift skulle enligt min tanke till stor del kunna besparas genom användande af torf till bränsle.

Ingen skulle hellre än jag se, att vi kunde göra något för att främja torffrågans lösning, men jag tror, att lösningen af förevarande fråga icke ligger uti brukandet af våra torfmossar för nu angifna ändamål, ty härför lämpa sig nog bäst de hvita kolen i våra strömmar och vattenfall. Därför är det utomordentligt nödvändigt, att det nationella verk, som påbörjats genom utbyggande af Trollhättefallen, Älfkarlebyfallen samt elektrifie-

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.

(Forts.)

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar. ringen af riksgränsbanan, icke släppes efter, ty här ligger enligt mitt förmenande lösningen till en af våra allra största national-ekonomiska frågor, ty härigenom komma vi att göra oss oberoende af utländska stenkol.

(Forts.)

Herr Köhlin: Emedan vi vid Sveriges största enskilda järnväg, bergslagsbanan, där jag är anställd, gjort försök med bränntorf både i lokomotiv och i stationära ångpannor, vill jag nämna några upplysningar om de resultat, till hvilka vi kommit till den kraft och verkan det hafva kan.

Vi försökte först att genomföra torfeldning i lokomotiv, men det befanns efter ganska kort tid att detta var omöjligt att genomföra med något ekonomiskt resultat. Naturligtvis går det an att elda med torf, men eldningen blir alldeles för dyrbar. Därefter gjorde vi under ett par år mycket uttömmande försök med eldning af bränntorf i stationära ångpannor d. v. s. sådana lokomotivpannor, som utrangerats på lokomotiven, och som arbetade vid lägre ångtryck såsom drifkraft i verkstäderna. Där uppvägs lika stora kvantiteter kol och bränntorf, och man eldade en månad med kol och en månad med bränntorf. Bränntorfven var den allra yppersta man kunde erhålla och hade producerats vid Landvetter i närheten af Göteborg. Nu visade det sig, att torfeldning ställde sig jämnt i banko dyrare än eldningen med stenkol. Vi vågade eller måtte upp det vatten, som erfordrades, detta för att komma till så exakt resultat som möjligt, och resultatet gaf vid handen, såsom jag sade, att torfeldningen ställde sig jämnt i banko dyrare än koleldning. På samma gång kan jag icke underlåta att nämna, att jämsides med torfexperimenten gjordes undersökning utefter hela bergslagsbanan, hvilken löper igenom flera trakter där stora torfmossar finnas, huruvida denna torf skulle kunna användas för eldning, och det befanns då, att utefter hela sträckningen ingen torf vore lämplig för ändamålet, med undantag af torf från mossar i närheten af Öxnered. Det är alltså ett sorgligt resultat, kan man säga, som vi kommit till vid denna järnväg i det afseendet.

Det enda experiment med användande af torf som bränsle, hvilka jag tycker mig finna slagit någorlunda väl ut äro försöken, som gjorts vid Skabersjö mossar i Skåne, där torfven användts som bränsle vid drifvande af suggasverk. Vid denna anläggning har man kunnat använda så vattenhaltig torf som 40-procentig till att drifva verket. Detta har alstrat elektrisk ström, och denna har blifvit ledd till platser i närheten, och hafva dessa experiment gifvit mycket goda resultat.

Hvad så torfpulvret beträffar, så är ju frågan om dess effektivitet ännu icke utredd. Det kan kanske visa sig, att de af ingenjör Porat gjorda försöken leda till bättre resultat, och då skulle man kunna tänka sig, att frågan kan föras vidare. Men

med det fabrikat, som man tills dato lyckats framställa för direkt torfeldning i stationära maskiner har detta bränsle icke visat sig ekonomiskt, utan användningen däraf föranleder större utgifter än andra bränslesorter.

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.

(Forts.)

Herr Strömberg: Herr talman! Gifvet är, att hvar och en är villig instämma med interpellanten däruti, att det vore önskvärdt, om bränsletillgången i våra torfmossar kunde på ett ekonomiskt sätt tillgodogöras för vår industri och vår järnvägsdrift. Vi kunna också hoppas, att detta problem skall snarast möjligt vinna sin lösning.

Faktum är dock, herr talman, att problemet ännu icke är löst. Det arbetas visserligen energiskt och på många håll för att åstadkomma en tillfredsställande lösning, och man måste ju såsom sagdt hoppas, att dessa arbeten skola krönas med framgång, men i denna stund är icke torffrågan löst. Jag vill dock därvid måhända undantaga den del af frågan, som af herr civilministern berördes, nämligen sättet att medelst ångcentraler ute på torfmossarna alstra elektricitet för att sedan använda denna för olika ändamål på kringliggande platser, ett sätt för torfvens tillgodogörande, som måste anses mycket rationellt.

Jag skulle icke hafva begärt ordet, om jag icke velat bemöta litet af hvad interpellanten yttrade angående järnvägsstyrelsens af herr civilministern åberopade skrifvelse i ämnet, hvilken han högeligen kritiserade. Naturligtvis är det ej lätt för honom att kritisera, ej heller för mig att bemöta hans kritik blott på grund af den flyktiga föredragning af skrifvelsen och däri angifna siffror, som nyss ägde rum. Men då jag har någon kännedom om denna skrifvelse förut, vill jag rekommendera densamma till interpellantens noggranna studium. Jag hoppas, att han i så fall skall komma till en helt annan uppfattning än han nyss gaf uttryck åt, nämligen att järnvägsstyrelsens däri gjorda uttalanden voro i hög grad öfverdrifna.

Den ärade talaren uppehöll sig först vid de enligt hans mening oerhörda kostnaderna för torfladors byggande vid stationerna. Men det var icke blott torflador, som skulle anläggas vid dessa stationer, utan det kräfvades också spåranordningar för tågens gång till torfladorna, anordningar för torfvens lastning i ladorna och dess lastning från ladorna upp på lokomotiven. För att detta skall kunna utföras, kräfvades det ganska stora summor.

Vidare ville han såvidt jag förstod honom rätt påstå, att det knappast vore nödvändigt att bygga torflador, utan att torffabrikanterna skulle kunna leverera torf på telefonorder vagnslastvis till järnvägen! Ja, sådant kan ju möjligen äga rum, då man gör försök i ett eller annat undantagsfall, men det kan väl icke vara interpellantens allvarliga mening, att staten skulle basera sin järnvägstrafik på leverans af några ton torf då och några då.

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.

(Forts).

Helt säkert måste man hafva lador för torfven, liksom man nu har upplag för stenkolen.

Så undrade interpellanten öfver, att resultatet af de undersökningar, som för några år sedan verkställdes af en järnvägsingeniör, hade angifvits vara bättre än de resultat, till hvilka man nu på senare tider kommit. Det är dock mycket förklarligt, att man kan få olika resultat vid dylika försök, ty torfven har enormt olika bränslevärde, beroende på dess fuktighet och beskaffenhet i öfrigt. Det kan mycket lätt inträffa, att man utgår från ett visst slags torf vid vissa försök och då kommer till ett visst resultat, under det att resultatet blir ett helt annat en annan gång, emedan man då använder en annan sorts torf.

Jag förstår så väl den ärade interpellantens önskan och ifver, att denna frågas lösning skall främjas — jag delar den till fullo och förstår den ändå bättre, då jag vet, att han är en gammal torftillverkare — men en sak kunde jag icke underlåta att tänka på, då jag hörde honom tala. Han syntes synnerligen ifrig, att statens järnvägar borde använda torfven till bränsle, och han ville påstå, att den provats med godt resultat. Om så är — hvarom åsikterna ju kunna vara delade — hvad kan då vara orsaken till, att interpellanten, som själf är verkställande direktör vid en järnväg och mycket inflytelserik ledamot i styrelsen för ett par andra järnvägar, hvilka därtill gå genom torfdistrikt och då de äro af jämförelsevis kort längd samt icke fordra så stor hastighet hafva ofantligt mycket större förutsättningar för tillgodogörande af torfven såsom lokomotivbränsle än hvad fallet är vid statsbanorna, dock icke har gjort sin ställning gällande, så att dessa järnvägar använda torf till bränsle? Såvidt jag vet har detta endast skett vid försök i jämförelsevis liten skala och detta ger mig anledning till den tanken — för att icke säga till den misstanken — att fördelarna af detta bränsle icke äro så stora som han ville påstå utan kanske alls inga, och att användning af torf vid statsjärnvägarna såsom bränsle endast skulle blifva till fördel för tillverkarna af torf. Detta missunnar jag dem visserligen icke, och jag vill icke motsäga honom, när han går in på frågan, huruvida det är behöfligt, att staten understödjer torfindustrien mera än som skett. Men jag kan icke dela interpellantens mening, att detta understöd skulle gifvas därigenom att statens järnvägar åläggas att använda torf som bränsle, innan denna fråga är på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt löst, ty statens järnvägar äro ett verk, hvilket skall drifvas på samma sätt som andra ekonomiska verk och inrättningar och som icke skall användas såsom en anstalt för att understödja annan industri. Skall staten ytterligare understödja torfindustrien, bör det ske i samma riktning som hittills har skett, nämligen såsom här också har sagts, genom ett särskildt anslag.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Roos: Herr talman, blott ett par ord! Med anledning af hvad som yttrats af den ärade talaren på Upplandsbänken vill jag endast säga, att de olika priser, hvarom han talade, alls icke äro så olika som det kan låta, ty alla priser reduceras till en vattenhalt af 25 %. Det är den normala vattenhalten i torfven. Innehåller torfven större vattenhalt än 25 %, sker minskning i priset, innehåller den mindre vattenhalt än 25 %, blir det en ökning i dess pris. Allt refererar sig således till denna vattenhalt, och dessa skenbara olikheter i priset äro inga olikheter. Den ärade talaren påpekade äfven, att jag såsom verkställande direktör i ett järnvägsbolag borde ha visat mitt intresse för frågan. Det är med glädje jag ser, att han lämnar mig tillfälle att göra ett tillägg till hvad jag förut yttrat. Ända från år 1904 har årligen torf förbrukats vid de af mig administrerade järnvägarna såsom bränsle och det kvantum torf, som årligen inköpts för detta ändamål, uppgår till mellan 15 och 17 % af allt det bränsle, som förbrukats vid dessa järnvägar. Vi hafva alltså sökt praktiskt omsätta hvad jag här förordat.

Slutligen påpekade den ärade talaren, att frågan ännu icke är löst — och däri ger jag honom fullständigt rätt — men jag vill hemställa, huruvida staten i en fråga, som har den stora och nationella räckvidd, torffrågan äger, skall vänta på att enskilda uppfinnare eller enskilda bolag utreda problemet. Ligger det icke bra mycket närmare till hands, att den, som är största intressenten, både nationellt och ekonomiskt sedt, själf tager detta sökande om hand och sträfvar att finna sanningen både till enskild och allmän nytta, och sålunda icke baserar sitt handlingssätt på den förhoppningen, att den enskilda företagsamheten ensam skall föra frågan i land.

Om användning af torfbränsle vid statens järnvägar.
(Forts.)

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts vid sammanträdet början aflämnade nädiga propositioner till Riksdagen.

1:o) angående öfverlåtelse till landtförsvaret af Kungsgården Noret i Kopparbergs län m. m.;

2:o) angående understöd till aktiebolaget Svenska Amerika Mexicolinjen för uppehållande af regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige samt Nordamerika; och

3:o) angående understöd till rederiaktiebolaget Transatlantic för uppehållande af regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Australien.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nädiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till ändrad lydelse af vissa delar af gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor; och

2:o) med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående beskattning af socker, som under december månad år 1912 efter anmälan af svenska sockerfabriksaktiebolaget utlämnas till fritt bruk.

Herr statsrådet *Schotte* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående uppförande i Hvitträsk by af bostadshus åt den därstädes stationerade kontraktsadjunkten;

2:o) angående ytterligare bidrag åt föreningen för bistånd åt vanföra inom Skåne till bestridande af kostnaderna för en nybyggnad för ortopedisk poliklinik och sjukafdelning i Hälsingborg;

3:o) angående förhöjdt statsanslag till allmänna barnbörds-
huset i Stockholm;

4:o) angående pensionering af lärarpersonalen vid statsunderstödda undervisningsanstalter för vanföra;

5:o) med förslag till lagar om ändrad lydelse af § 39 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt af § 41 mom. 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863; äfvensom

6:o) angående vissa ändringar i staten för folkskollärarnas pensionsinrättning.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 73, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkten 174 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till ombyggnad m. m. af musikkonservatoriets orgel.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 74, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande ändring i förordningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd och lag om ändrad lydelse af 10 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom; samt

nr 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, lag om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25

juni 1909 samt lag om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909.

Herr *Antonsson* väckte en motion, nr 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Grefve *Lagerbjelke* erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, att andra tillfälliga utskottets utlåtande, nr 11, angående maritim arbetsförmedling, hvilket utlåtande bordlagts första gången i dag, måtte uppföras på kammarens föredragningslista icke i morgon utan i stället om lördag. Anledningen till detta mitt yrkande är den, att utskottet fått till sig remitteradt Andra kammarens beslut med anledning af en inom kammaren väckt enahanda motion. Utskottets utlåtande i detta ärende inkommer på bordet i morgon och skall således uppföras på föredragningslistan om lördag. Bifalles mitt yrkande, kunna ifrågavarande utlåtanden behandlas i ett sammanhang.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående uppförande i Hvitträsk by af bostadshus åt den därstädes stationerade kontraktsadjunkten;

2:o) angående ytterligare bidrag åt föreningen för bistånd åt vanföra inom Skåne till bestridande af kostnaderna för en nybyggnad för ortopedisk poliklinik och sjukafdelning i Hälsingborg; samt

3:o) angående förhöjdt anslag till allmänna barnbördshuset i Stockholm.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående pensionering af lärarpersonalen vid statsunderstödda undervisningsanstalter för vanföra; och

2:o) angående vissa ändringar i staten för folkskolläraernas pensionsinrättning.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändrad lydelse af § 39 i förordningen

Onsdagen den 24 april.

om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt af § 41 mom. 1 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd i Stockholm den 20 november 1863.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 3,45 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.

Onsdagen den 24 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 17 i denna månad.

Upplästes två inkomma läkarintyg, så lydande:

Att ledamoten af Riksdagens Första kammare, major *Knut Larsson* på grund af feber och luftrörskatarr är förhindrad att under närmaste tiden deltaga i Riksdagens förhandlingar, intygar
Stockholm den 22 april 1912,

Frith. Odenius,
Leg. Läk.

Att revisionssekreteraren *E. Håkanson*, som lider af akut luftrörskatarr, ej kan deltaga i riksdagsarbetet under de närmaste dagarna, intygar

Stockholm den 24 april 1912,

H. Wetterdal,
Med. d.r. Öfverläkare.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nr 2 den af herr Antonsson nästlidne dag väckta och då bordlagda motion nr 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen bevillningsutskottets betänkande nr 23, Första kammarens första tillfälliga

utskotts utlåtande nr 13 äfvensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 17 och 18 innevarande april bordlagda utlåtande nr 40, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af lägenheter från förra mönsterskrifvarbostället Bjufstorp nr 4, 8 i Malmöhus län, äfvensom en i ämnet väckt motion, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 17 och 18 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 41, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående framläggande för Riksdagen af förslag till grunder för upplåtelse med tomträtt af bostadstomter å kronojord.

Ang. villkor för upplåtelse af tomträtt å kronojord.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 62, hade herr *Strömberg* hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att för nästa Riksdag måtte framläggas till pröfning hufvudgrunder för upplåtelse med tomträtt af de å kronans egendomar för upplåtelse afsedda bostadstomter, dessa grunder byggda på allmängiltiga bestämmelser för tomträttsupplåtelse från kronojord.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att Riksdagen, i anledning af herr *Strömbergs* förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida gällande bestämmelse om skyldighet för tomträttshafvaren att bidraga till löseskillingen för byggnaderna å tomten vid upplåtelse tidens slut vidare borde ifrågakomma.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. T. Odelberg*, *A. H. Fahlén* och *E. A. Lindblad* samt grefve *A. H:son Wachtmeister*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Fahlén*: I föreliggande motion, hvilken, såsom kammaren torde hafva märkt, är en gengångare från nästlidet års riksdag, har motionären hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att för nästa Riksdag måtte framläggas till pröfning hufvudgrunder för upplåtelse med tomträtt af de å kronans egendomar för upplåtelse afsedda bostadstomter, dessa grunder byggda på allmängiltiga bestämmelser för tomträttsupplåtelse från kronojord. Såsom skäl för denna hemställan anföres bland annat följande: att den nuvarande motviljan mot tomträtten synes i främsta rummet ligga däri, att tomträtten i nuvarande form ej

Ang. villkor för upplåtelse af tomträtt å kronojord.
(Forts.)

är ägnad att ingifva samma tilltro på framtida trygghet som upplåtelse med äganderätt, hvarför det måste vara en viktig uppgift för statsmakterna, att dessa olägenheter undanröjas; vidare att företrädesrätten till ny upplåtelse bör fastslås klart och uttryckligt i öfverenskommelsen, så att upplåtelsen får karaktär af upplåtelse för all framtid; samt ytterligare att det är nödvändigt, att upplåtelseerna gifvas ett sådant innehåll, att de omfatta betryggande besittning för framtiden och det blir samma typ för alla upplåtelse med tomträtt från kronojord öfver hela riket.

Det är alltså ett ganska vidtgående förslag, som denna motion i själfva verket innebär, i själfva verket syftande till en fullständig omläggning af tomträttsinstitutet. Till belysning af sin framställning har motionären åberopat förhållandena vid Trollhättan och speciellt några bestämmelser, som återfinnas i de därstädes med vederbörande tomträttshafvare upprättade kontrakt. Särskildt har motionären fäst sig vid en bestämmelse, som där finnes allmänt införd, nämligen angående det sätt, hvarpå afgälden för tomträtten skall utgå. Kontraktbestämmelsen härom är affattad i öfverensstämmelse med de grunder, som äro fastställda genom kungl. brefvet den 27 november 1908, och enligt detta bref skall i kontraktet inrymmas, att af tomträttshafvaren skall erläggas dels en årlig tomtafgäld till så stort belopp, att staten har skäligen afkastning af tomten, dels också en särskild afgift, så stor, att densamma med ränta på ränta efter 4 % under upplåtelse tiden bildar ett kapital, tillräckligt för att därmed inlösa byggnaderna på tomten, och vidare ett visst belopp för de kostnader, som staten nedlägger för vattenledning, belysning, renhållning och dylikt. Det är att märka — och jag vill i sammanhang härmed fästa uppmärksamheten därpå — att i alla kontrakt finnes en ovillkorlig bestämmelse om skyldighet för staten att vid upplåtelse tidens tilländagående inlösa byggnaderna å tomten.

Nu har utskottet, utan att inlåta sig på motionärens vidtgående och allmänna framställningar, fäst sig allenast vid den af mig sist berörda kontraktbestämmelsen, nämligen den angående sättet för afgäldens bestämmande, och i år liksom i fjöl utan vidare hemställt om en skifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan att taga under öfvervägande, huruvida icke bestämmelsen om skyldighet att erlagga viss afgift för att bidraga till löseskillingen skulle kunna utgå ur dessa kontrakt. Det synes mig mer än tvifvelaktigt, huruvida motionären kan känna sig synnerligen tillfredsställd med det svar han sålunda fått på sitt framställda spørsmål. Men detta är en sak som utskottsmajoriteten får uppgöra med motionären. Utskottet säger nu, att det icke endast kan vara fråga om en rent formell uppdelning af afgälden i detta fall, utan att det tydligen är fråga om en extra pålaga på tomträttshafvaren, hvilken pålagas berättigande kan dragas i starkt tvifvelsmål.

Följaktligen har utskottet här intagit en alldeles bestämd ståndpunkt i fråga om afgäldernas storlek vid Trollhättan.

Det har syntts mig och öfriga reservanter inom utskottet ganska tvifvelaktigt, huruvida utskottets ledamöter eller Riksdagen i sin helhet skulle kunna sitta inne med tillräckliga förutsättningar för att kunna sakligt bedöma, huruvida de nu bestämda tomt-afgälderna vid Trollhättan äro för stora eller för låga eller möjligen skäligen — det är en fråga, som otvifvelaktigt kräfver en närmare kännedom om förhållandena, än hvad Riksdagen är i tillfälle att skaffa sig —; och redan af denna omständighet har det varit reservanterna omöjligt att gå in på den ståndpunkt, som utskottets majoritet intagit, då den alldeles bestämdt sagt, att tomtafgälderna här måste anses för höga.

Men det tillkommer en alldeles särskild omständighet i år, som icke förelåg i följ och som alldeles särskildt talar för att icke biträda utskottets hemställan, en omständighet, som också är vidrörd och som blifvit närmare undersökt af utskottet. Det förhåller sig nämligen så, att åtskilliga tomträttshafvare i Trollhättan under år 1910 eller kanske år 1911 i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställt, att Kungl. Maj:t måtte dels vidtaga åtgärder, på det att tomter af ifrågakvarande slag må få förvärfvas af innehafvare med full äganderätt, dels också ingå i närmare granskning af de särskilda bestämmelserna och villkoren i de upprättade kontrakten. Särskildt hafva petitionärerna påpekat betydelsen af, att just den af utskottet nu särskildt berörda punkten i kontrakten måtte blifva föremål för närmare undersökning och öfvervägande. Det har nämligen uttalats — såsom också i reservationen framhålles — att särskildt den olägenhet, som förmenas vara förenad med skyldighet för tomträttshafvaren att själf amortera löseskillingen för byggnader, bör vinna Kungl. Maj:ts beaktande.

Detta synes vara en väg att välja för att få denna fråga allsidigt och objektivt utredd, som man väl kan godkänna. Men då frågan nu ligger hos Kungl. Maj:t för pröfning i hela dess vidd och i all synnerhet, vill jag säga, just med afseende på den punkt, hvarom på grund af utskottets begränsade hemställan nu är fråga, tillåter jag mig verkligen fråga, om det kan vara skäl för Riksdagen att med bestämdt ståndpunktstagande i fråga om afgäldernas storlek afåta ytterligare en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Det förefaller mig, om jag skulle tilltro mig ett yttrande i själfva saken, att det mycket väl kan dragas i tvifvelsmål, huruvida icke de afgälder, som nu utgå, kunna anses vara ganska skäligen, och det skulle förefalla mig mycket underligt, om afgälden för den tomt, som är särskildt omnämnd i utskottets betänkande, hvilken afgäld nu utgår med 35 kronor 99 öre utom den särskilda afgiften för vattenledning o. dyl., skulle vara så drygt tilltagen för 621 kvadratmeter, att den utan vidare skulle kunna sänkas till 24 kronor 84 öre, som tydligen är utskottets mening. Nog torde

*Ang. villkor
för upplåtelse
af tomträtt å
kronofjord.*

(Forts.)

Ang. villkor för upplåtelse af tomträtt å kronojord. den saken tarfva en närmare utredning, än hvad Riksdagen och dess utskott i förevarande fall kunnat bestå.

(Forts.) Villigt skola jag och, tror jag, reservanterna i öfrigt erkänna, att den affattning, som kontrakten i förevarande hänseende fått, icke är den allra lyckligaste eller så synnerligen smaklig och tilltalande; men å andra sidan kan jag icke finna annat, än att här är fråga om en teoretisk uppdelning af tomtafgiften, fråga om ett rent formellt spörsmål och icke om ett sakligt, åtminstone såsom det nu blifvit lagdt inför Riksdagens pröfning, och vid sådant förhållande synes det, som om det vore det klokaste att låta saken ligga, där den nu ligger, nämligen hos Kungl. Maj:t, då man kan vara fullt förvissad, att Kungl. Maj:t icke skall underlåta att ägna saken den allsidiga utredning och pröfning, som den kan förtjäna.

Under sådana förhållanden anhåller jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Pers: Utskottet har varit enigt i hufvudsaken, nämligen därom att afstyrka motionärens framställning i den riktning, att tomträtten skulle förändras därhän, att den skulle mista sin egentliga karaktär och öfvergå till full äganderätt. Om denna sak hafva vi icke varit i tvifvelsmål. Den är afstyrkt. Men i en detalj, i fråga om afgäldernas storlek, skilja sig reservanterna från utskottets majoritet. Äfven vattenfallsstyrelsen har där gjort en framställning, som strider mot hvad utskottet har framfört såsom det riktiga. Vattenfallsstyrelsen delar den uppfattning, som här är häfdad af reservanten herr Fahlén, nämligen att kapitalbildningen dock skulle vara en integrerande del af afgälderna, äfven om det icke skulle synas i kontraktet. Vi hafva i utskottet ägnat den här saken en ganska ingående uppmärksamhet både i fjol och i år, och jag för min del är lifligt öfvertygad om, att denna del af afgälderna icke bör finnas. Vi hafva icke kunnat få den kännedom om värdet af dessa tomter, som man kan få på platsen — däri har herr Fahlén gifvetvis rätt — men vi äro öfvertygade om, att denna faktor, som har gått in såsom en grundläggande sådan vid beräkning af afgäldernas storlek, är obehörig där, och då kan man säga, att afgälderna äro för stora. Att denna faktor är obehörig där, tycker jag man kan finna vid liten eftertanke. Kontrakten bestämma, att efter de 75 årens förlopp byggnaderna skola inlösas af kronan. Kronan har då, om allt går som det är börjadt, dessa penningar kapitaliserade och färdiga. Men det heter också, att, om byggnaderna icke hafva underhållits och de sålunda icke äro i sitt fulla värde, ett afdrag skall göras, ett procentuellt afdrag, svarande mot den värdeminskning som föreligger. Hvad betyder detta? Jo, det betyder, att upplåtelseägaren icke får ut hela den summa, som han sålunda bildat, ifall han eftersatt någonting af underhållet. Men ännu mera: enligt kontraktet kan en ny upplåtelse begynna efter de 75 åren — det

är ingenting bestämdt i kontrakten, huru det då skall förhålla sig. Skall kronan behålla penningarna, och skall upplåtelseägaren vid nya 75 års begynnande ånyo börja på att lägga upp ett nytt kapital, som kronan skall behålla? Hela det där af reservanternas förda resonemang hvilar på den uppfattningen, att kronan bör se till, att den af dessa egnahemsbyggare får ut full valuta och så mycken valuta som möjligt.

Ang. villkor för upplåtelse af tomträtt å kronojord.

(Forts.)

Min uppfattning är emellertid, att man icke får räkna på det sättet. Här har kronan en areal, som den vill behålla för framtida ändamål och som den icke vill hafva belamrad med alltför stora och dyrbara byggnader, icke vill släppa ut i spekulationen. Detta ändamål vinnes genom den här anordningen, och häraf har kronan en så pass stor fördel, att den icke bör lägga an på att i det yttersta tillvarata sina chanser gentemot egnahemsbyggarna. När kronan behöfver dessa områden, äro de byggda med små egna hem, hvilka den får lösa till högst 5,000 kronor stycket. Kronan är skyddad från, att områdena äro byggda med byggnadskomplex för 100,000-tals kronor. De äro icke uppjobbade i pris, utan priset är bestämdt — däri ligger den stora fördelen — och egnahemsbyggaren är bunden så till vida, att upplåtelseägaren, om han bygger för mer än 5,000 kronor, ändå icke har utsikt att få mer än denna summa vid upplåtelse-tidens slut. Han är vidare afstängd från att få någon nytta af en värdestegring. Han är i sådant läge, att man icke skall fordra den största möjliga afgäld af honom.

Nu säger man, att det visserligen icke är lämpligt, som det är, och herr Fahlén medgifver, att det icke är tilltalande, men, säger man, frågan är dragen under Kungl. Maj:ts bedömande. Javäl, men när frågan är, som jag tycker, så tydlig, bör icke denna kammare neka sig att säga sin mening däri till vägledning för Kungl. Maj:t. Den är åtminstone för mig så uppenbar, att jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Grefve Hamilton, Hugo: Tomterna vid Trollhättan upplåtas ju på villkor, som finnas angifna i ett kungl. bref af år 1908. Då detta kungl. bref, som förut blifvit klandradt, tillkommit på min föredragning, torde det vara tillbörligt, att jag nu säger några ord.

Afgifterna för tomterna bestå af tre delar. Det är först och främst föreskrifvet, att det skall betalas en skälig ränta på tomtens uppskattade värde, därjämte skall det betalas en viss ränta på de anläggningar, vägar och dylikt, som anordnas af staten på tomterna, och slutligen skall det betalas en summa, som med ränta på ränta efter viss räntefot bildar det kapital, hvarmed byggnaderna vid tomträttstidens slut skola inlösas af staten. Det är nu denna sista afgäld, som den siste ärade talaren och utskottet förklarar — såsom den siste ärade talaren uttryckte sig —

Ang. villkor för upplåtelse af tomträtt å kronojord. vara obehörig, hvilket, som han menade, någon eftertanke visar. Efter min mening skall någon eftertanke visa, att den sistnämnda afgälden icke är obehörig, utan i högsta grad behörig.

(Forts.)

Huruvida det skall finnas en ovillkorlig lösningsskyldighet för jordägaren med afseende å byggnaderna vid sådan här tomträttsupplåtelse, kan ju vara en omtvistad sak. När Kungl. Maj:t utfärdade 1908 års bref, hade man närmast att gå efter de upplåtelsebestämmelser, som gälla för Stockholms stad, där det ej finnes någon dylik ovillkorlig lösningsskyldighet stadgad. Kungl. Maj:t ansåg emellertid åtskilliga skäl tala för att man här skulle följa den åsikt, som förfäktats af minoriteten i Stockholms stadsfullmäktige, och stadgade ovillkorlig lösningsskyldighet för staten. Om nu staten har ovillkorlig skyldighet att vid upplåtelsetidens slut lösa byggnaderna — jag yttrar mig ej alls om lämpligheten och olämpligheten därutaf — är det väl obestriddigt, såvidt dessa tomträttsupplåtelser skola skötas såsom affär, att dessa afgifter böra beräknas så, att när upplåtelsetiden är till ända, skall staten, utom skälig ränta å själfva tomten och på den nedlagda kostnader, äfven genom afgifter från tomträttsinnehafvaren hafva hop-samlat det kapital, hvarmed inlösen skall ske, annars är affären illa skött. Detta är väl en gifven sak. Nu klandrar man att det blifvit särskildt utsatt i kontrakten, att vederbörande själfva skola genom årliga afsättningar samla denna lösesumma. Ja, det kan ju hända, att det varit mera diplomatiskt att fördölja den saken, men det är ju sagdt som sanningen är. Är det så att man icke utsätter detta — och det har uppgifvits för mig att vattenfallsstyrelsen på sista tiden icke särskildt upptagit denna punkt i kontrakten — då får man beräkna afgifterna i deras helhet så mycket högre; man får alltid beräkna att denna summa skall staten uttaga af tomtinnehafvarne, ty hvem skulle eljest betala den? Det är ju ifrån just denna affär som löseskillingen skall utgå. Alltså tror jag att någon liten eftertanke skall visa, att det är fullt behörigt, att staten genom afkastningen af tomten erhåller den penningssumma, med hvilken byggnaderna skola inlösas — såvida icke det hela skall betraktas som en välgörenhetsinrättning. Men det är ju icke meningen.

Jag tycker att det vore högst besynnerligt, om Riksdagen utan vidare skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära, att tomträttsafgifterna vid Trollhättan skola sänkas. Förhållandet är ju så, att det alltid gått tämligen trögt med att få tomterna vid Trollhättan afyttrade, och det ser ut som om det under det senaste året gått allt trögare och trögare och man ej skulle vidare eftersträfvat dessa tomträttigheter, som dock äro upplåtna på så billiga villkor, blott 4 % på uppskattningsvärdet, och det kan väl icke anses vara mycket, då det gäller en besittning som skall räcka i 75 år. Man vill emellertid icke hafva dem. Där äro dock anordnade vägar, belysning m. m. I stället köpa arbetarna

huller om buller utanför detta område privata tomter, som fås med äganderätt. Det är ju möjligt, att felet, hvarför dessa statens tomter ej äro så begärliga, kan ligga i kontraktsvillkoren, men det är också möjligt, att det kan bero på någonting annat. Det kan bero på svårigheten att få folk, som finna tomträten smaklig, de vilja ej hafva *tomträtt*, de vilja hafva *äganderätt* på sätt petitionärerna framhållit. Men det är väl i alla fall ej meningen att sträcka gevär för denna önskan, utan då Riksdagen uttryckt önskvärdheten af tomträtsinstitutets tillämpning, har Kungl. Maj:t försökt taga itu därmed, och utan tvifvel kommer Kungl. Maj:t att experimentera och jämkä på villkoren för att utröna, om felet ligger i dessa och om man på det sättet skulle kunna locka fram spekulanter och göra saken mera aptitlig för dem. Häremot har jag för min del ingenting att invända, och det är möjligt att Kungl. Maj:t kommer att taga i öfvervägande, om det icke skulle vara skäl i att öfvergå till Stockholmssystemet, ifall detta till äfventyrs skulle kunna ha större fart med sig. Men icke bör väl Riksdagen rusa i väg och utan att ingå i någon närmare pröfning af förhållandena blott förklara, att afgifterna böra nedsättas med det och det.

*Ang. villkor
för upplåtelse
af tomträtt å
kronofjord.
(Forts.)*

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Friherre De Geer, Louis: Om man skall skaffa sig en tomt för att bebygga den till ett eget hem, är naturligtvis det afgörande, huru mycket den kostar, och det är ju fullkomligt likgiltigt, om upplåtaren ämnar använda penningarna till att därmed bilda en fond för att därmed inlösa byggnaderna vid aftals- tidens slut eller om han ämnar göra någonting annat med dem. Nu säger vattenfallsstyrelsen: det är just hvad som är fallet här vid Trollhättan att vi taga afgifter, hvilka sammanlagda äro lagom beräknade efter tomtens värde, men det kan ju kanske låta illa, att en del af dessa afgifter skola användas för att inlösa tomt- rättssinnehafvarens egna byggnader; och då detta har väckt ovilja, bör det tagas bort och man bör skriva så, att det icke syns i kontrakten hädanefter.

Det där kan ju vara mycket sant, men utskottet har kommit till den uppfattningen, att dessa samlade afgifter vid Trollhättan säkerligen äro alltför stora, ty det heter ju uti kungabrefvet, som grefve Hamilton nyss citerade, att tomträttsinnehafvaren skall för tomten erlægga blott ett så stort belopp, att staten har *skälig* afkastning af tomten. Han skall betala ett skäligt arrende för denna tomt och vidare 4 % på allt hvad staten lagt ut i fråga om väganläggningar, aflopsledningar m. m. Men sedan kommer därtill, att han utöfver detta äfven skall genom en ytterligare afgift bilda en fond, med hvilken staten skall inlösa de byggnader, som tomtinnehafvaren själf uppfört. Man kan ju icke undra på,

Ang. villkor
för upplåtelse
af tomträtt å
kronojord.
(Forts.)

om vattenfallsstyrelsen verkligen ser till att tomtafgifterna äro satta så höga, att staten har skäligen afkastning af jorden; det må väl ändå synes vara för mycket begärdt att tomtinnehafvaren därutöfver skall för statens räkning amortera byggnaderna, och man kan ju icke förvåna sig öfver att i sådana fall egnahemsbyggandet på statens tomter där nere icke tager någon vidare fart utan att dessa arbetare hellre söka sig ut utanför Trollhättans område, där de kunna få rimligare villkor.

Nu har utskottet ansett, att meningen med dessa egnahemsupplåtelser visserligen icke, som den siste talaren förmenade, är, att de skola vara några välgörenhetsinrättningar, men däremot har man ansett, att kronan bör upplåta dessa tomter till sådana rimliga priser, att arbetarne verkligen finna med sin fördel förenligt att begagna sig af dem, något som otvifvelaktigt äfven skulle lända kronan till fördel, då därigenom dessa arbetare bli bofasta på platsen. Utskottet har därför ansett saken vara af en viss vikt och har icke ansett, att Riksdagen borde underlåta att skrifva till Kungl. Maj:t i ärendet, äfven om denna egnahemsförening vid Trollhättan anhållit, att på grund af de betungande villkoren dess medlemmar i stället skulle få under full äganderätt tillösa sig de tomter, de fått åt sig upplåtna. Öfver denna ansökning har vattenfallsstyrelsen utlåtit sig redan den 31 mars 1911, men ännu är ärendet icke afgjort, och hufvudpunkten i petitionärernas framställning är, som sagdt, denna att få tillösa sig tomterna med äganderätt. Utskottet har därför ansett, att det ingalunda vore ur vägen att skrifva om saken, såvida det icke är meningen, att Riksdagen icke vidare skall skrifva till Kungl. Maj:t utan blott säga: ja, det där tager nog Kungl. Maj:t reda på i alla fall.

För min del finner jag att frågan har den principiella betydelse, att en skrivelse här är fullt befogad, hvarför jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Hamilton, Hugo: Det är väl icke så lätt att här ådagalägga, huruvida afgiften är för hög eller om den är lagom. Härom har jag visserligen åtskilliga uppgifter, som jag skulle kunna lämna, hvilka åtminstone tyda på att när afgiften fastställdes, ansågs den vara mycket billig, och jag kan tillägga, hvad säkerligen den siste talaren sett af handlingarna i utskottet, att de afgifter, som erläggas i Stockholm, äro i allmänhet mycket högre. Men om man nu skall sätta ned dessa afgifter, är det väl i alla händelser ytterligt olämpligt att göra det på det sättet, att man förklarar det ha varit obehörigt att vid afgifternas bestämmande taga hänsyn till lösningsskyldigheten. Det är dock hvad utskottets betänkande i själfva verket innebär, och då den föregående talaren funnit det olämpligt, att, sedan staten fått skäligen ränta på sin tomt och därjämte extra afgifter för vatten-

ledning, vägar m. m., staten därutöfver skall erhålla afgifter till kapitalbildande för byggnadernas inlösen, vill jag fästa hans uppmärksamhet på att det kanske borde tagas hänsyn till den omständigheten, att staten vid aftalstidens slut ofta torde ha föga eller intet gagn af de på tomten under upplåtelse tiden af tomt-innehafvaren uppförda byggnader.

*Ang. villkor
för upplåtelse
af tomt rätt å
kronojord.
(Forts.)*

Friherre De Geer, Louis: Det förefaller mig som om, då denne egnahemsbyggare nu skaffat staten en fond till storleken precis lika med värdet af hans byggnader vid aftalstidens slut, det synes mig då, säger jag, som om resultatet däraf blir att staten får byggnaderna till skänks, staten behöfver ej betala ett öre för dem. Denna fond är ju dock ett kapital, som tomt-rättsinnehafvaren så småningom under sin besittningstid själf bildat samtidigt med att han betalt ränta på statens jord och på hvad staten lagt ned på denna. Jag för min del kan icke förstå att detta kan vara rimligt.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 58;
Nej — 67.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 20 och 23 innevarande april bordlagda utlåtande nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § 1 punkten i lagen om val till Riksdagen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ang. stat för
national-
museum.*

Föredrogs ånyo statsutskottets den 20 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående lönereglering för nationalmuseum m. m.

I femte punkten under åttonde hufvudtiteln i den till Riksdagen aflåtna statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, i afbidan på proposition angående ny stat för nationalmuseum m. m., för sagda ändamål beräkna en höjning i ordinarie anslaget till nationalmuseum från dess nuvarande belopp 60,850 kronor till 111,150 kronor eller med 50,300 kronor, hvarjämte Kungl. Maj:t i 67 punkten af samma hufvudtitel föreslagit Riksdagen att i afbidan på proposition angående ny stat för nationalmuseum m. m. till aflönning åt tre vaktmästare därstädes beräkna på extra stat för år 1913 ett belopp af 3,600 kronor.

Sedermera hade i en den 22 innevarande mars till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 141, Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen bland annat, att godkänna den af departementschefen i statsrådsprotokollet förordade staten för nationalmuseum jämte däri omförmälda, för åtnjutande af i staten upptagna aflöningsförmåner föreslagna villkor och bestämmelser.

Utskottet hade anfört:

»Ehuru utskottet funnit den af Kungl. Maj:t föreslagna ökningen af antalet vaktmästare vid museet från 7 till 12, eller, om man frånser 1 vaktmästare, tillika portvakt, och 1 vaktmästare, tillika gårdskarl, från 5 till 10 väl hög, har utskottet, med hänsyn till vikten af att museets samlingar, då de hållas tillgängliga för allmänheten, noga öfvervakas, icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Däremot har utskottet funnit det af Kungl. Maj:t äskade beloppet å 7,600 kronor till nattlig bevakning af nationalmuseibyggnaden utan olägenhet kunna nedsättas, enär utskottet antager, att det af löneregleringskommittén för detta ändamål ifrågasatta belopp, 3,800 kronor, bör vara tillräckligt för bekostande af en fullt betryggande nattlig bevakning. I allt fall anser utskottet, att nattbevakningen skulle på ett lämpligare sätt än det af Kungl. Maj:t ifrågasatta ordnas, därest såsom nattvakter anställdes, i stället för åtta personer, tre

personer med längre tjänstgöringstid och däraf betingad aflöning. Ang. stat för nationalmuseum. I frågans nuvarande läge saknar utskottet emellertid anledning att härom afgifva närmare yttrande.»

Utskottet, som i öfrigt icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och som förutsatte, att föreskrift komme att meddelas om att samtliga ordinarie befattningshafvare vid nationalmuseum skulle, i den mån ej undantag kunna ansetts böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara å tjänsterummet tillstädes minst 6 timmar hvarje söckendag, hade hemställt:

att Riksdagen måtte

a) godkänna stat för nationalmuseet, af den lydelse utskottets utlåtande utvisade, samt

b)—g) meddela vissa bestämmelser och anvisa anslag, på sätt i utlåtandet närmare angifvits.

Herr Ericsson, Aaby: I denna punkt af statsutskottets betänkande har jag funnit någonting, som jag för min del icke kan vara med om, nämligen i fråga om nedsättning i anslaget till och däraf följande minskning af antalet nattvakter i nationalmuseum. Herrarne ha på sista tiden sett, hur det blifvit nästan ett mod bland internationella förbrytare att vända sig mot värdefulla konstsamlingar och där göra sina ref. Kan det då icke vara på tiden att vi försöka värna om de dyrbara konstskatter, som förvaras i vårt nationalmuseum? Skola deras vård och öfvervakande på sätt statsutskottet ansett tillbörligt öfverlämnas åt en enda nattvakt, ja, då vågar jag profetera, att en vacker dag komma vi att få läsa i vår morgontidning följande med tumshöga bokstäfver återgifna notis: »Nationalmuseum plundradt, den ensamme nattvakten mördad, konstverk förstörda för hundratusentals kronors värde», och därefter på pressens vanliga sätt: »Hvems är skulden?» Museets intendent torde då förklara, att han hos Kungl. Maj:t gjort framställning om militärbevakning, men Kungl. Maj:t har icke upptagit denna tanke, men i stället föreslagit Riksdagen att anslå medel till fördubblande af den nuvarande alldeles otillräckliga nattbevakningen. Statsutskottet har dock afstyrkt till och med denna billiga hemställan — museet tvär sina händer.

Men huru skall Riksdagen kunna göra detta, om den afslår en sådan framställning som denna från Kungl. Maj:t? Jag får därför på de skäl, jag här med några ord antydt, tillåta mig yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr statsrådet Berg: Jag är naturligtvis mycket tacksam för att statsutskottet tillstyrkt den af Kungl. Maj:t begärda ökningen uti tjänstemännens vid nationalmuseum aflöning. Men det finnes en punkt i utskottets betänkande, som jag beklagade, då jag läste den, samma punkt som berördes af den föregående

Ang. stat för nationalmuseum. (Forts.) talaren. Af skäl, som jag med afsikt endast i förbigående antydt uti motiveringen till den kungl. propositionen — man kan ju tänka sig arten af dessa skäl: man annonserar ju ej gärna, hvar varor finnas att hämta för den sortens folk, på hvilka den förre talaren syftade — och på hvilka skäl jag icke heller nu vill närmare gå in, anser jag, att de oerhördt stora värden af mångahanda slag, som finnas inom nationalmuseum, måste skyddas på ett långt verksammare sätt, än som är möjligt med det för närvarande utgående beloppet af 3,800 kronor. Jag kan icke på något sätt instämma med utskottet i dess påstående, att denna summa bör kunna vara tillräcklig för att »bekosta en fullt betryggande nattbevakning» vid museet, och jag har icke kunnat taga på mitt ansvar att underlåta tillstyrka en ökning af ifrågasvarande belopp.

Huru mycket beloppet måste höjas, därom kan man naturligtvis hafva något delade meningar. Stödd på de uttalanden, som gjorts af vederbörande myndigheter, har jag trots mig böra tillstyrka Kungl. Maj:t att hemställa hos Riksdagen om en ökning med 3,800 kronor, alltså till 7,600 kronor, och jag kan naturligtvis därför ej göra någon hemställan af annan beskaffenhet, än den föregående ärade talaren gjorde. Emellertid vill jag säga, att om Riksdagen för sin del vill nöja sig med en mindre grad af trygghet, än den som Kungl. Maj:t i sitt förslag åsyftat, man måhända skulle kunna tänka sig, att det allra nödvändigaste behovet af trygghet möjligen skulle kunna fyllas med ett något mindre belopp. Det allra nödvändigaste behovet afser nämligen de mörkare månaderna af året. Under de ljusare månaderna är behovet onekligen något mindre, ty denna tid kan inbrott tydligen icke försiggå så lätt till följd af ljuset och den rörelse, som äger rum långt in på nätterna och tidigt på morgnarna. För den händelse kammaren verkligen, såsom jag hört påstås, skulle befinnas alldeles obenägen att bifalla Kungl. Maj:ts af den föregående talaren tillstyrkta förslag, anser jag mig därför böra säga, att en rätt väsentlig förbättring nog skulle kunna åstadkommas äfven med det belopp, som statsutskottet i någon liten mån antydt i sitt utlåtande. Anslaget skulle då höjas till åtminstone 5,500 kronor, hvilket skulle innebära en ökning med 1,700 kronor och en förhöjning af hela staten med 51,350 kronor till 112,200 kronor. Ifall den omständigheten, att ingen reservation finnes fogad vid betänkandet, innebär, att man icke kan hysa förhoppning, att kammaren bifaller det hela, vill jag alltså vädja till kammaren, att den så till vida går museimännens fordringar och önskemål till mötes, att den beviljar åtminstone denna blygsamma förhöjning.

Herr vice talmannen: Statsutskottet har ansett, att den nuvarande nattbevakningen vid nationalmuseum, d. v. s. att per-

soner, som ha andra arbeten och sysselsättningar under dagens lopp, anställas såsom nattvakter, icke är anordnad på lämpligaste sätt. Utskottet har ansett, såsom utskottet också säger ifrån, att »nattbevakningen skulle på ett lämpligare sätt än det af Kungl. Maj:t ifrågasatta ordnas, därest såsom nattvakter anställdes, i stället för åtta personer, tre personer med längre tjänstgöringstid och däraf betingad aflöning». Således har utskottet tänkt sig fast anställda nattvakter. Nu har utskottet sagt, att man borde ha tre sådana, men jag tager för alldeles afgjort, att det icke skulle ha något emot, att det vore fyra. Utskottet har emellertid ansett, att det i alla händelser vore det riktiga, att frågan om anordnandet af den nattliga bevakningen toges i noggrant öfvervägande.

*Ang. stat för
national-
museum.
(Forts.)*

Nu har herr statsrådet och chefen för eklesiasitikdepartementet antydt, att, om man ökade anslaget med 1,700 kronor, som ställdes till Kungl. Maj:ts disposition, och finge användas på det ena eller andra sättet, behofvet skulle kunna tillgodoses. Jag vill därför för min del — och jag är viss om att jag härvid kan tala å statsutskottets vägnar — hemställa om bifall till det af statsrådet sist antydda förslaget, och att således det kommer att heta här i staten: »till nattlig bevakning af nationalmuseum 5,500 kronor», samt att i samband därmed summan ändras från 67,000 till 68,700 kronor och slutsumman från 110,500 kronor till 112,200 kronor.

Herr Sten dahl: Det torde vara ostridigt, att den nuvarande anordningen af nattbevakningen vid nationalmuseum är ytterst bristfällig. Man erhåller icke mycket stark bevakning, om man leger personer, som under dagen ha sitt arbete på andra ställen, att göra tjänst såsom nattvakter. Det sätt, på hvilket nattvakterna vid nationalmuseum skola anordnas, torde vara en sak, som regeringen bör taga i öfvervägande. För att kunna få bevakningen bättre är det emellertid nödvändigt, att medel finnas att bestrida kostnaderna därför. Vårt nationalmuseum har så stora konstskatter, att det icke kan vara skäl att knussla på en liten summa, då det gäller bevakningen. Och den af regeringen begärda summan anser jag för öfrigt vara så lågt tilltagen, att det icke är skäl att af sparsamhet pruta på densamma.

Utskottet har ansett tre personer utgöra en tillräcklig bevakning och är benäget att höja dem till fyra. Men utskottet har bestämdt icke kunnat tänka sig, att man kan anordna en ordentlig, kraftig bevakning med fyra personer, ty det torde icke kunna gå för sig med mindre än sex personer. Två personer böra gifvetvis hela natten bevaka det utvändiga och dessutom bör inomhus finnas manskap för att aflösa dem, och dessa aflösare böra ligga i beredskap, så att de äfven vid behof kunna rycka ut och förstärka de andra.

Jag för min del kan icke taga på mitt ansvar att pruta på

Ang. stat för det af regeringen begärda anslaget, utan yrkar, att Kungl. Maj:ts nationalmuseum. proposition måtte bifallas.

(Forts.)

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag är öfvertygad, att herrarne finna det ganska märkvärdigt, att detta statsutskotts- betänkande kommit utan någon reservation. Men jag ber att få tala om, att det varit en ganska lång diskussion i statsutskottet om denna fråga, och att det ganska lifligt streds för bifall till den kungl. propositionen. Att vi, som stredo för denna, icke kommo att reservera oss, berodde på två skäl. Det ena skälet var det, att vi antogo för säkert, att Kungl. Maj:t till nästa riksdag skulle återkomma med ett kanske bättre och bättre motive- radt förslag än detta, som här föreligger, och att frågan då, som vi trodde, skulle bli bättre löst än hvad den kungl. propositionen nu innebär. Det andra och för oss — åtminstone för mig — ganska verkande skälet var, att vi i år i Stockholm skola hafva de olympiska spelen, och att vi veta, att det då kommer att här bli ganska farligt på mångahanda sätt, men att vi hysa det för- troendet till regeringen, att den af egen maktfullkomlighet kom- mer att under detta år vidtaga tillräckligt tryggande åtgärder för vården om nationalmuseum. Jag tyckte därför, att det icke var så farligt, om man sköte på frågan ett år. Men jag kan icke neka till, att, trots dessa skäl kvarstå, jag för min del helst skulle se, att, när det är fråga om en så viktig sak som bevakningen af nationalmuseum, man icke prutar på hvad Kungl. Maj:t begär. Ty i en fråga som denna bör man icke visa alltför stor spar- samhet. Det synes mig därför bäst, att vi här gå med på den kungl. propositionen. Jag ber också att få yrka bifall till den- samma.

Herr statsrådet Berg: Den siste ärade talarens yttrande visar, att sammanhållningen inom statsutskottet vid dess motstånd mot Kungl. Maj:ts proposition i förevarande punkt icke varit så obruten, som det förefallit, utan att det funnits starka sympatier inom utskottet för densamma. Under sådana förhållanden synas mig förhoppningarna om framgång för propositionen vara betyd- ligt större, än hvad som nyss ingifvits mig af utskottets ord- förande. Jag vill därför uttala, att jag naturligtvis på det lifliga- ste önskar bifall till den kungl. propositionen.

Grefve Klingspor: Jag ber att få yrka bifall till det för- slag, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställde i sitt första anförande, däri det föreslogs, att en sum- ma af 5,500 kronor skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för det ändamål, som nu är ifrågasatt. Jag är lifligt öfvertygad om, att denna summa skall vara fullt tillräcklig för ändamålet. På det sättet kan man engagera fyra vakter, som kunna ombe-

sörja nattbevakningen på det sättet, att två på samma gång göra sin rond omkring nationalmuseum. Det är nämligen för närvarande så, att en nattvakt går hvarje natt rundt om nationalmuseum, och det är anordnad så, att man kan kontrollera, att han verkligen varit på alla platser. Jag vill icke ingå i detalj i detta afseende, ty det torde icke vara lämpligt. Emellertid tror jag, att med ett anslag på 5,500 kronor en fullt betryggande nattbevakning skall kunna anordnas.

Ang. stat för
national-
museum.
(Forts.)

Det var en talare nyss, som ansåg, att det var nödvändigt att hafva sex personer, som skulle ligga i beredskap på någon plats inom nationalmuseums område. Från intendenten för nationalmuseum har gjorts framställning att få militärposter därstädes, men vederbörande vilja då hafva plats för 1 korpral och 6 man, och styrelsen har svarat, att det icke finnes något lämpligt utrymme för en sådan. När det icke finnes utrymme för en militärvakt af sex man och en korpral, finnes det naturligtvis icke heller utrymme för sex civila.

Man har tänkt sig — det framgår tydligt af Kungl. Maj:ts proposition — att engagera åtta personer för ifrågavarande ändamål, men statsutskottet har ansett onödigt att engagera flera, än som verkligen behöfvas. Då vore det bättre att gifva en sådan aflöning åt vakterna, som bättre motsvarar deras arbete. Jag ber att få yrka bifall till det förslag, som statsutskottets ordförande nyss framställde.

Herr Hahn: Den förste ärade talaren framställde en anmärkning mot statsutskottet, som icke besvarats. Han sade nämligen, att med det förslag, som är framställt af statsutskottet, af de personer, som skulle utgöra bevakningen, en enda skulle tjänstgöra i taget. Detta har naturligtvis icke kunnat vara meningen, utan det skulle naturligtvis vara två, som tjänstgjorde samtidigt. Men utskottet har ansett, att det borde vara personer med fast aflöning, och att de borde till antalet vara tre, men att, om det behöfdes, de borde ökas till högst fyra. Då nu herr statsrådet har sagt, att det för ändamålet erfordras ett något högre anslag, har jag för min del såsom ledamot af statsutskottet icke något emot att anslaget höjes, utan yrkar bifall till det af statsutskottets ordförande framställda förslaget.

Herr Lamm: Jag vill i korthet nämna, att jag i statsutskottet talat till förmån för regeringens förslag. En ärad talare har nyss anfört, hvarför vi, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition, icke kommit att reservera oss. Han angaf de skäl, som vi nyss hört. Vi andra följde honom, därför att vi ansågo honom stå nationalmuseum så nära, att vi ansågo, att när han icke reserverade sig, vi icke heller borde göra det.

Då nu i alla fall föreligger ett förslag att bifalla regeringens

Ang. stat för framställning oförändrad, ber jag att för min del få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

(Forts.)

Herr Ekman, Joh an Em ilson: En ärad talare anförde som skäl, hvarför vi icke skulle behöfva bevilja det högre anslaget, att vi i sommar skola hafva de stora olympiska spelen. Då vi veta, att mycket utlänningar komma hit och bland dem kanske många, som ämna göra sig inkomster på orätt sätt, tycker jag, att just dessa olympiska spel utgöra ett starkt skäl för att redan nu bevilja det högre anslaget. Det är sagdt, att denna starka bevakning skulle behöfvas endast under den mörkare årstiden, och att det annars icke är så farligt. Men dessa spel förekomma i sommar, och då torde det behöfvas mer än dubbel bevakning. Jag får därför säga, att det är allt skäl att redan i år bevilja så högt anslag, att det skall räcka till dubbel bevakning både sommar och vinter. Vi böra icke taga på oss det stora ansvaret, att vi, då fara föreligger, bevilja ett mindre anslag, så att det blir Riksdagens fel, om någon olycka sedan händer.

Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Grefve Klingspor: Den föregående ärade talaren talade om de olympiska spelen under sommaren och påpekade, att det är ytterst angeläget att skydda nationalmuseum under den tid de vara. Men jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att den fråga, som nu föreligger, är att ordna staten för nationalmuseum efter den 1 januari 1913, och att vi således icke ha att göra med de anordningar, som denna sommar böra vidtagas för den nattliga bevakningen. För dem får regeringen sörja.

Herr Lindblad, Anders: Det förefaller, som om blotta tanken på internationella banditer jagat statsutskottets medlemmar på flykten från det förslag, som utskottet framlagt. För min del ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning af de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner komme att göras särskildt i afseende på punkten a) och vidare angående de öfriga punkterna. Beträffande punkten a) hade framstälts följande yrkanden: 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o af herr *vice talmannen*, att hvad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, som föranleddes däraf, att anslaget till nattlig bevakning af nationalmuseibyggnaden bestämdes till 5,500 kronor; och 3:o af herr *Ericsson, Aaby*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, såvidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, skulle bifalla Kungl. Maj:ts framställning i denna del oförändrad.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa

yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af det under 3:o) här ofvan upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ang. stat för
national-
museum.
(Forts.)*

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets i punkten a) i dess utlåtande nr 36 gjorda hemställan, såvidt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, skall bifalla Kungl. Maj:ts framställning i denna del oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 19.

Sedermera bifölls hvad utskottet hemställt i punkterna b) —g).

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 20 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af beskickningshus i Berlin,

nr 38, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för inköp af ett område vid Vadstena hospital och asyl m. m.,

nr 39, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt kanslirådet och byråchefen i ecklesiastikdepartementet P. E. Lindström,

nr 40, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående medgifvande för provinsialläkaren Herman Anton Melén att komma i åtnjutande af de från och med år 1912 fastställda aflöningsförmåner för provinsialläkare, samt

nr 41, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för vissa anordningar vid Trollhätte kraftstation till förekommande af driftstörningar,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Om bekämpande af spetälskesjukdomen.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 20 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 42, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder för bekämpande af spetälskesjukdomen i Sverige.

I en inom Första kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling remitterad motion, nr 70, hade herr A. Pers föreslagit, att Riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med anhållan om att vissa åtgärder vidtoges för att kraftigt bekämpa och slutligen utrota spetälskesjukdomen i landet, såsom dels strängare föreskrifter angående de sjukas isolering och anstaltsvård, dels uppförande af ett sjukhus för spetälska i Dalarna och dels att internerad sjuk familjeförsörjare måtte beredas ett till familjen utgående understöd, svarande emot den förvärfsförmåga familjen ginge förlustig genom interneringen, samt att Kungl. Maj:t efter skedd närmare utredning, ville ingå till Riksdagen med de förslag, hvartill ärendet kunde föranleda.

Utskottet hade i detta utlåtande på angifna skäl hemställt, att Riksdagen i anledning af herr Pers' förevarande motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning angående de åtgärder, som borde vidtagas för kraftigt bekämpande af spetälskesjukdomen i landet, samt för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, hvartill denna utredning kunde gifva anledning.

Herr Pers: Jag skulle kunna inskränka mig att framföra min tacksamhet till statsutskottet för dess välvilliga behandling af min motion, men jag vill tillika göra ett par anmärkningar.

För det första vill jag uttala den förhoppning, att vederbörande, som, sedan Riksdagen fattat beslut i enlighet med utskottets hemställan, få att göra med ärendet, låta det undergå skyndsamt behandling. Det är nämligen fara för, att vårt land blir efter på området. Som herrarne se af de två utskottets utlåtande vidfogade diagrammen öfver spetälskefallen dels i Hälsingland och dels i Norge är kurvan för såväl Hälsingland som Norge mycket vacker. Men kurvan för Hälsingland skulle icke vara så vacker, om den i stället gällt hela vårt lands spetälskesjuka. När läkarvetenskapen på 50—60-talet började uppmärksamma denna sjukdom, hade Norge inemot 3,000 spetälska, men år 1910 hade Norge nedbragt detta antal till 323, d. v. s. att i Norge är antalet spetälskesjuka minskadt till ungefär 10 procent af hvad det var från början. Vårt land har icke haft någon sådan framgång, vi ha långt flera spetälska i förhållande till hvad vi började med för några tiotal år sedan än vårt broderland. Norge har intagit en mycket framstående plats i fråga om bekämpandet af spetälskan. Om vi icke taga itu med mera kraft, kan det hända, att Sverige blir det sista land i Norden, som har spetälska. Danmark är redan fritt från den sjukdomen. Sjukdomen är så beskaffad,

att den viker för bättre lefnadsförhållanden och bättre kultur, och i det fallet står Ryssland naturligtvis efter oss. I Ryssland är sjukdomen också mycket allmän äfven i Östersjöprovinserna. Det är därför uteslutande glädjande, att utskottet i hufvudsak gått med på min framställning, emedan det inger förhoppning om att vi skola komma att förbättra vår ställning på detta område.

Jag skall begagna tillfället att säga några ord också om en åtgärd, som jag i min motion föreslagit, nämligen att lämna understöd åt familjeförsörjare, som måste interneras. Medicinalstyrelsen har sagt, att den hyser vissa betänkligheter mot att utdela sådana understöd till följd af svårigheten att rättvist bedöma den förlust, familjen lider genom den sjukas internering. Jag tror emellertid, att de utgifter, som komma i fråga, blifva mycket obetydliga. Vi ha nu i hela landet omkring 70 spetälskesjuka; af dessa är säkerligen blott en ringa del familjeförsörjare. Men just dessa familjeförsörjare, mödrar och fäder, äro i en särskildt svår ställning. De skola lämna de sina och sina hem, ty de utgöra just för fortplantningen af sjukdomen de allra farligaste fallen. Man kan förstå, att en far eller mor, som har en skara barn omkring sig och måste lefva intimt med dem dagligen, utgör en mycket stor fara för öfverföringen af smittan till dessa unga familjemedlemmar. Därför är denna sak synnerligen behjärtansvärd. Det kan knappast bli fråga om att lämna understöd åt flera än högst 20 sådana personer i hela landet. Men det vore säkerligen en synnerligen verksam åtgärd. Att finna en lämplig form för detta understöds utgående, några hundra kronor om året åt hvar och en, är säkerligen en ganska lätt öfvervunnen sak. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 20 och 23 innevarande april bordlagda utlåtanden:

nr 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anordnande af kliniker vid vanförestalterna i Stockholm, Göteborg och Hälsingborg m. m.,

nr 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för uppförande af en anstalt för vanföra i Stockholm,

nr 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående inköp af vissa delar af ön Björkö i Mälaren,

nr 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående vissa byggnadsarbeten m. m. för patologisk-anatomiska institutionen i Lund, och

nr 47, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riks-

Om bekämpande af spetälskesjukdomen.
(Forts.)

dagen angående Härnösands pastorats frigörande från att vara prebende för biskopen i Härnösands stift,
biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Om bidrag till aflöning åt en skandinavisk bibliotekarie i Paris. Föredrogs ånyo statsutskottets den 20 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 48, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående bidrag till aflöning åt den skandinaviske bibliotekarien vid nordiska afdelningen af S:te Genevièvebiblioteket i Paris.

Uti en den 22 mars 1912 till Riksdagen aflätnen, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 161, hade Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att för beredande af bidrag för hvartera af åren 1912 och 1913 till aflöning åt den skandinaviske bibliotekarien vid den nordiska afdelningen af S:te Genevièvebiblioteket i Paris med 800 kronor för år anvisa på extra stat för år 1913 ett anslag af 1,600 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte för beredande af bidrag till aflöning åt den skandinaviske bibliotekarien vid den nordiska afdelningen af S:te Genevièvebiblioteket i Paris anvisa på extra stat för år 1913 ett anslag af 800 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela.

Reservation hade afgifvits af friherre *J. T. Gripenstedt* och herr *J. A. Sjö*, utan att dessa likväl däri framlagt sin mening.

Herr Ericsson, Aaby: Vi stå här inför en, för de äldre ledamöterna af kammaren, icke så obekant fråga angående beviljande af anslag såsom bidrag till aflöningen åt bibliotekarien Palmér. Orsaken hvarför Riksdagen icke förut beviljat sådant anslag har varit de skrifverier, som herr Palmér tillåtit sig, och hvilka varit utprägladt fientliga mot fäderneslandet. Om dessa skrifverier yttrar visserligen herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att »herr Palmérs berörda uttalanden såsom framlagda inför utländskt forum icke i allo varit präglade af den måttfullhet, som man skulle kunnat önska». Mig synes detta vara ett synnerligen mildt uttalande om en person, om hvilkens skriftställarverksamhet öfverbibliotekarien vid kungl. biblioteket, nuvarande riksbibliotekarien, yttrat, att »Palmér särskildt såsom medarbetare i tidskriften *l'Européen* knappast försummat något tillfälle att på det mest ofördelaktiga sätt uttala sig om sitt fädernesland, från hvilket han dock ifrågasatte understöd».

Nu har herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdeparte-

mentet emellertid vidare yttrat, att ett svenskt statsbidrag till hans aflönande innebär en viss förpliktelse till varsamhet uti här ifrågavarande afseende, d. v. s. i fråga om hans skrifverier, och att ett statsanslag skulle medföra förpliktelse att skrifva var-

Om bidrag till aflönning åt en skandinavisk bibliotekarie i Paris.

(Forts.)

Statsutskottet har upptagit detta, men icke nöjt sig därmed utan äfven inhämtat upplysningar från svenske ministern i Paris, hvilken anför, att det kunde emotses, att Palmér för framtiden skulle iakttaga varsamhet i berörda afseende, nämligen uti uttalanden rörande Sveriges politiska och sociala förhållanden.

Jag har emellertid samma motvilja som förut mot beviljandet af detta anslag, och den förebragta motiveringen har icke kunnat öfvertyga mig om lämpligheten att frångå denna ståndpunkt. Snarare, om jag ställer mig på herr Palmérs ståndpunkt, skulle jag kunna säga, att det vore orätt af svenska Riksdagen att söka inverka på hans fria handlingssätt och genom ett statsanslag försöka binda honom till större varsamhet i uttalandet af sina åsikter.

Jag för min del kan icke vara med om att bevilja anslag åt en person, som användt sin skriftställargåfva på det sätt, att han icke försummat något tillfälle att »så ofördelaktigt som möjligt tala om sitt fädernesland», och jag ber därför att få yrka afslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition. Det kan hända säges om mig, att detta yrkande är ett utslag af partiförföljelse, därför att denne person har en annan politisk åskådning än jag. Jag betygar, att det icke är på grund af hans politiska åskådning, som jag önskar, att icke svenska staten ger honom understöd, utan det är på grund af hans fosterlandsfientliga verksamhet. Och jag vågar säga, att skulle någon framkasta den beskyllningen mot mig, att härunder ligger politik, så kan jag med precis samma skäl säga om de af herrarne, som tala för detta anslag, att härunder ligger en politisk belöning. Intetdera vill jag tro vara sant. Därför vidhåller jag det yrkande, som jag framställt.

Friherre Åkerhielm: För min del kan jag icke finna annat, än att det verkligen måste vara af betydelse, att detta bidrag till aflönning åt den skandinaviske bibliotekarien vid nordiska afdelningen af S:te Genevièvebiblioteket i Paris blir beviljad. Men hufvudsaken synes mig här vara de förutsättningar, under hvilka anslaget beviljas. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet säger — jag tror att han i den delen dömt riktigt — att det »uteslutande varit Palmérs i den utländska pressen framburna skarpt kritiska uttalanden angående Sveriges politiska och sociala förhållanden, som hittills afhållit statsmakterna från att bevilja det ifrågasatta, i sig blygsamt tillmätta anslaget». Om det ock icke varit »uteslutande», så har det dock hufvudsakligen varit dessa skäl, som gjort, att anslaget icke beviljats.

Om bidrag till aflöning af en skandinavisk bibliotekarie i Paris.

(Forts.)

Men jag tror däremot, att herr statsrådet gör majoriteten inom Riksdagen orätt, då herr statsrådet längre fram säger: »Det missnöje, det för tillfället må hafva väckt, synes mig i alla händelser icke rimligtvis böra föranleda ett slags *besträffning* etc.» Jag tror icke, att det funnits någon tanke hos riksdagsmajoriteten att i någon form gifva en »*besträffning*» åt Palmér, men väl har man resonerat så, att om sådana uttalanden från hans sida komme att fortsättas, så vore det mycket betänkligt, om det skedde, sedan han blifvit en i viss mån af svenska staten aflönad tjänsteman.

Nu föreligger här visserligen från Palmér en förklaring, som herr statsrådet refererat, och uti hvilken han uttalat, »att han, så länge han allenast varit privatman eller i fransk tjänst stående bibliotekarie, ansett sig hafva full frihet att tjäna Sveriges intressen så, som syntes honom bäst, men att han, därest beviljandet af statsbidrag från Sveriges sida ansåges medföra något slags officiellt representantskap, naturligtvis måste taga de konsekvenser, en dylik ställning medförde».

Detta uttalande borde vara alldeles tydligt, men om man därmed sammanställer ett yttrande af vår envoyé i Paris, kan man kanske blifva något tveksam om hvad meningen egentligen är. Vår minister i Paris yttrar nämligen, att han meddelat sig med Palmér och att därvid icke »något förekommit, som tydde på att icke Palmér skulle i sin verksamhet såsom bibliotekarie iakttagit skyldig återhållsamhet, och att han hade för ministern muntligen förklarat sig inse, hvilka förpliktelser i denna del ställningen medförde för den, som från sitt land ifrågasatte offentligt understöd». Af detta uttalande är tydligt, att Palmér förmenar, att han, hvilken som bibliotekarie kommer i ständig beröring med utlänningar, har en viss skyldighet att i sina uttalanden till dem om Sverige iakttaga varsamhet. Men huruvida det verkligen är hans mening att i sin *skriftställarverksamhet* också iakttaga samma varsamhet, synes mig tvifvelaktigt.

Jag har, såsom jag redan nämnt, icke för afsikt att motsätta mig anslagets beviljande. Men när jag röstar för detta anslag, utgår jag dock från det antagandet och hyser den förhoppningen, att en förutsättning för beslutet skall vara, att därest det visar sig, att Palmér, mot hvad man tyckes ha rätt att förmoda, äfven för framtiden skulle fortsätta med en skriftställarverksamhet af samma art, som den han förut bedrifvit, detta skall vara anledning för Riksdagen att icke för ett annat år bevilja fortsatt anslag.

Herr Steffen: Herr talman! Gentemot hvad herr Aaby Ericsson yttrade, ber jag att få framhålla, att här icke alls är fråga om att premiera herr Palmér personligen, utan att frågan rör sig om tillgodoseende af ett nationellt svenskt behof. Om jag

är riktigt underrättad, är den svenska afdelningen af S:te Genevièvebiblioteket i Paris i jämförelse med norska och danska afdelningarna den större, och den svenska afdelningen är den starkast anlitate, icke minst därför att de svenska låntagarna äro de talrikaste. Därför är det för oss svenskar ett obestriddigt behof att gifva ett erkännande åt den för Sverige gagneliga verksamhet, som utöfvas af bibliotekarien vid den svensk-norsk-danskfinska afdelningen, och att gifva detta erkännande i form af skäligt bidrag till hans aflöning. Ett dylikt bidrag till denna skandinaviska afdelning, hvilken herr Palmér sköter helt och hållet, har lämnats af Danmark, Norge och Finland, endast Sverige har hållit sig tillbaka, ehuru Sverige har större del i biblioteket. Orsaken till denna Sveriges återhållsamhet har varit, att herr Palmér är misshaglig särskildt inom vissa kretsar här i landet. Men det förefaller orimligt ur rent sakliga skäl, att vi såsom nation skola hålla oss tillbaka från att lämna det bidrag, som med rätta kan väntas af oss, då våra brodernationer redan lämnat sina bidrag, och detta endast af det skäl, att herr Palmér, som visat sig vara synnerligt kompetent för sin befattning, gjort sig misshaglig ur synpunkter, som alls ej höra hit. Jag vill således betona, att här föreligga starka sakskäl för anslaget, men inga bärande skäl mot detsamma; och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om bidrag till aflöning åt en skandinavisk bibliotekarie i Paris.

(Forts.)

Herr vice talmannen: Det har varit min icke i allo angenäma uppgift att hvarje gång förslag förelegat om beviljande af anslag åt detta bibliotek vara den, som fått gå i spetsen för yrkandet om afslag. Därpå kunna herrarne förstå, att det icke för mig varit öfvermåttan behagligt att nu tillstyrka detta anslags beviljande, men här föreligga emellertid för bifall till denna framställning sakskäl, som den siste ärade talaren också påpekat.

Dels är det fråga om ett skandinaviskt bibliotek, där större delen af böckerna äro svenska, och af dem som anlita biblioteket utgöra svenskarna ett större procenttal än de öfriga skandinaverna. Detta är det ena skälet; det andra skälet är, att anslag redan beviljats från Danmark, Norge och Finland, och att Sverige då har svårt att draga sig undan.

Skälen emot hafva varit, för så vidt jag vet, de personliga, herr Palmérs sätt att uppföra sig och skriva mot Sverige. Jag skall gärna vara med om att stämpla detta med mycket starkare uttryck än dem herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har använt i propositionen. I parentes ber jag att få nämna, att första gången som ärendet var före kunde man åberopa, utom dessa nu nämnda personliga skäl, det förhållandet, att det icke var konstateradt, att Palmér hade tillräcklig kompetens att sköta en bibliotekariebefattning. Denna sista betänklig-

Om bidrag
till aflöning åt
en skandina-
visk bibliote-
karié i Paris.

(Forts.)

het har nu fallit undan. Men i fråga om de andra personliga skälen föreligger nu förändring i situationen därutinnan, att svenske ministern i Paris har ansett sig kunna lämna den försäkran, att en ändring i Palmérs sätt att skriva skall inträda, och särskildt antydt, att Palmér själf gjort uttalanden i sådan riktning. Under sådana förhållanden har jag för min del icke ansett mig böra längre motsätta mig det begärda anslaget för nästkommande år. Men jag vill till hvad utskottet sagt tillägga, att jag alldeles instämmer i hvad friherre Åkerhielm anförde, att han hoppades, att om Riksdagen beviljar detta anslag det sker under den förutsättningen, att i den händelse Palmér skulle fortsätta med en verksamhet sådan som den han förut bedrifvit, detta skall vara motiv för att afslå en begäran om fortsatt anslag. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Friherre Gripenstedt: Då jag reserverat mig mot utskottets betänkande, skall jag be att få säga några ord. Och då ett afslagsyrkande har framkommit, skall jag instämma i det samma. *Hvarför* jag reserverade mig, var egentligen därför, att — på grund af den anordning, som nu är genomförd och som har sina fördelar med sig — det alltid står i betänkandet, hvilka som hafva deltagit i utskottets beslut. Jag ville verkligen icke med mitt namn stå för ett sådant förslag, som utskottet här har tillstyrkt, nämligen ett anslag till en person, som skrivit så om sitt land som Palmér. Det finnes dessutom icke så starka sakskaäl för anslaget, som en talare nyss påstått. Han sade, att det var en nationell sak det gällde. Nej, det förstår jag icke. Efteråt sade han ock, att det var en skandinavisk sak. Det kan jag förr gå in på, att det skulle vara, men jag tror icke, att vi behöfva hålla så mycket på detta skandinaviska samarbete numera. Beloppet spelar icke någon roll, så att jag för den skull hade reserverat mig, utan det är därför, att jag icke anser personen lämplig.

Om emellertid, såsom jag antager, anslaget beviljas, vill jag instämma i den önskan, som uttalats af friherre Åkerhielm, att det icke måtte vara för alla förhållanden fastslaget, utan att det framdeles kan dragas in, om anledning därtill gifves.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Hammar skjöld: Det är icke första gången jag uttalar mig i denna fråga, och jag har icke under den tid som gått ändrat mening.

Jag har alltjämt varit af den åsikten, som jag i allmänhet vill hylla, att man skall skilja emellan sak och person. Jag gillar på intet vis de skrifterier mot Sverige, som Palmér gjort,

men jag vill icke, att detta skall få vara någon afgörande anledning till, att Riksdagen skulle afslå det här begärda bidraget till uppehållande af den verksamhet, som Palmér har inom Genevièvebiblioteket i Paris. Af den förste talaren har åberopats ett uttalande af öfverbibliotekarien Dahlgren, men vi skola komma ihåg, att det är åtskilliga år sedan det uttalandet gjordes och att förhållandena kunna hafva ändrat sig. Den tiden ansåg han för öfrigt Palmér såsom inkompetent att sköta den befattning han innehar. Han har sedermera, sedan han fått närmare upplysningar, funnit, att Palmér ingalunda är inkompetent, utan fullt kompetent.

Om bidrag till aflöning åt en skandinavisk bibliotekarie i Paris.

(Forts.)

Nu förefaller det mig icke vara rättvist, att när mannen bevisligen är lämplig för den befattning, han innehar, man alltjämt skall lägga honom till last de enskilda åsikter och de uttalanden, som från hans sida förekommit utanför den verksamhet han har vid biblioteket.

Jag tror, att om vi skulle börja här i landet anställa en undersökning ibland våra tjänstemän, af staten aflönade hemmavarande tjänstemän, skulle vi finna ganska många, som icke blott hysa sådana enligt min mening förkastliga åsikter, som Palmér har, utan som lika väl som han låta dem komma i dagen. Hvarför skola vi nu göra honom ensam till syndabock, därför att vi kunna komma åt att straffa honom? Jag anser detta icke vara riktigt. När han är duglig för platsen, är det icke Sverige värdigt att låta de öfriga länderna aflöna honom, under det vi själfva draga oss undan, men ändå begagna oss af honom. De svenskar, som komma till Paris, eller de fransmän, som vilja begagna sig af den nordiska afdelningen inom biblioteket, komma i alla händelser i förbindelse med Palmér, och hans politiska åsikter behöfva väl, i all rimlighets namn, icke något inverka på hans verksamhet inom biblioteket.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Stadener: Den näst siste ärade talaren befann sig i en villfarelse, när han uttalade, att detta ärende icke hade någon nationell betydelse. För att protestera mot en sådan föreställning har jag begärt ordet, och eftersom jag personligen har sett på närmare håll, hvilken stor nationell betydelse detta bibliotek har för svenskarne i Paris, har det förefallit mig rent af vara min plikt att säga detta.

Jag erinrar mig mycket väl den novemberdag år 1903, då åtskilliga skandinaver och i allra första hand svenskarna under anförande af Kungl. Maj:ts minister i Paris och svenska kyrkans ärkebiskop invigde detta skandinaviska bibliotek, som det nu kallas. De stora förhoppningar, som då fästes vid detta bibliotek, hafva ock i verkligheten gått i ganska god uppfyllelse. Af sven-

Om bidrag till aflöning åt en skandinavisk bibliotekarie i Paris. skarna i Paris vill jag icke säga, att det är de bättre situerade, affärsmännen och deras gelikar, som i så synnerligen stor utsträckning begagna sig af detta skandinaviska bibliotek, men så mycket mer är detta fallet med arbetare, handtverkare, tjänstefolk och andra, som befinna sig i liknande samhällsställning.

(Forts.)

För dem har detta bibliotek blifvit ett utomordentligt hjälpmedel för att bevara sambandet med fosterlandet. Det är således ock af ett mycket stort nationellt intresse för oss svenskar.

Nu kommer ju därtill, att på senare åren, efter åtskilliga ansträngningar äfven ifrån svenskarnes i Paris sida, man lyckats få en lärostol upplåten åt en professur i skandinaviska lefvande språk. Jag skall här icke inlåta mig på någon redogörelse för de ansträngningar, som från svenskarnes sida i Paris gjorts för detta. Men denna lärostol hvilar ännu på rätt svaga fötter vid Sorbonne, och ett synnerligen godt hjälpmedel för den professor, som handhar de skandinaviska språken vid Sorbonne, är tillgången på det skandinaviska biblioteket; och herrarne förstå säkerligen mycket lätt, af hvilken betydelse det är, att bibliotekarien vid detta bibliotek är af svensk nationalitet. Om vi fortsätta här hemma, år efter år, att neka anslag till denne bibliotekarie, torde det icke kunna förvåna någon, att vid nästa vakanstillfälle, som ju kan inträffa ganska snart, bibliotekarien vid detta bibliotek blir icke af svensk nationalitet, utan af dansk eller norsk eller finsk. Det synes mig vara tämligen onödigt, att vi försätta oss i den ogynnsamma situation, som då uppstår. Jag föreställer mig därför, att, då saksäl ju böra väga mycket mer än personsäl, vi skulle kunna i dag finna det vara nödigt och nyttigt ur nationell synpunkt att bevilja detta anslag.

För resten ber jag att få instämna i hvad den siste ärade talaren så högst förståndigt yttrade om denna sak. Det torde dock hafva sin betydelse, att de skrifverier, man tillvitar den nuvarande bibliotekarien vid den skandinaviska afdelningen i biblioteket, ligga, som jag tror, fem eller sex år tillbaka i tiden. Det kan ju då synas vara tillbörligt, att man nu lämnar dem tills vidare ur räkningen.

Slutligen vill jag påpeka, att Kungl. Maj:t föreslagit, att denna aflöning skall utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt meddela, och att aflöningen bör utbetalas genom svenske ministern i Paris. I dessa bifogade omständigheter synes mig ligga en ganska god garanti för att icke sådant upprepas, som man från åtskilliga håll beklagat sig öfver.

Jag ber, herr talman, då jag anser, att ett verkligt nationellt intresse för oss fortfarande finnes att hafva en svensk bibliotekarie vid detta bibliotek, att få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ericsson, Aaby. Endast några ord. Man har förebrått mig, att jag icke skilt person från sak. Men i detta fall

tror jag, att det är svårt att icke begå detta fel — om det nu är ett fel — ty det står i propositionen »åt den skandinaviske bibliotekarien», således är det rent personligt. Hade det stått »åt en skandinavisk bibliotekarie», hade det varit en annan sak. Jag skulle då icke alls yttrat mig i frågan.

Om bidrag till aflöning åt en skandinavisk bibliotekarie i Paris.
(Forts.)

Den siste ärade talaren talade om den betydelse det har, att det är en svensk man, som är på denna plats. Ja, men hvad menar den ärade talaren med en svensk man?

Till sist ber jag att till den ärade talaren på kalmarlänsbänken, som yttrade, att Sveriges ära, om jag fattade honom rätt, skulle fordra, att detta anslag beviljades, få framställa den frågan: Är det verkligen öfverensstämmande, jag vill icke säga med Sveriges ära, men med dess värdighet, att Riksdagen beviljar ett anslag åt en person, som lofvat bot och bättring genom att ändra sina åsikter eller att åtminstone icke fritt uttala dem och att man samtidigt säger, att gör han ej detta, skall anslaget dragas in. Detta tilltalar åtminstone icke mig.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å förevarande utlåtande vore yrkadt, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 20 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afskrifning af viss del utaf domkapitlets i Skara skuld till riksgäldskontoret; biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 20 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 38, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående dödsstraffets upphäfvande.

I en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 48, hade herr *Emil Kristensson* hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande frågan om dödsstraffets borttagande ur allmänna strafflagen samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda.

Utskottet hade i detta utlåtande på åberopade grunder hem-

Om dödsstraffets upphäfvande. ställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

(Forts.)

Reservationer hade afgifvits:

dels af herr *Söderbergh*, hvilken dock ej antydt sin åsikt;
dels ock af herrar *Lindhagen*, *Stärner*, *Pettersson* i Södertälje, *Olsson* i See, *Igel* och *Persson* i Norrköping, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till det i förevarande motion framställda yrkande.

Herr *Stärner*: Såsom reservant inom utskottet skall jag be att i denna fråga få säga några ord.

Frågan om dödsstraffet har under hela förra århundradet, såsom påvisats såväl i motionen som i utskottets utlåtande, upprepade gånger varit föremål för behandling i Riksdagen. Särskildt år 1866 veta vi att bondeståndet beslöt att suspendera dödsstraffet på tio år för att däraf skaffa sig erfarenhet i fråga om lämpligheten att bibehålla denna straffform i vår strafflag. År 1867, då frågan på nytt kom upp, behandlades den i lagutskottet, och afstyrktes där yrkandet om dödsstraffets borttagande med blott 8 röster mot 7. Intresset var då ganska starkt för saken. Andra kammaren beslöt med 103 röster mot 53 att bifalla yrkandet om borttagandet af dödsstraffet ur strafflagen, och Första kammaren hade så när bifallit samma sak, men afslog den med 39 röster mot 38. Detta var, såvidt man kan se af Riksdagens historia om dödsstraffets behandling, det tillfälle, då Riksdagen var närmast om att uppnå enhetlighet i båda kamrarna om dödsstraffets afskaffande. När år 1868 frågan om dödsstraffet på nytt uppkom, hade en ny strafflagsform utarbetats och antagits, och det anfördes och anmärktes då af dåvarande justitieministern De Geer, att regeringen sannolikt icke skulle, oaktadt det intresse, som då faktiskt återigen förefanns inom Riksdagen, sanktionera ett beslut om dödsstraffets afskaffande på den grund, att det skulle innebära en ändring i den nyligen antagna lagen. Men han uttalade i alla fall vid det tillfället under stark anslutning, att lagstiftningen, sådan som den var lagd i den reviderade lagen, faktiskt enligt hans uppfattning innebar ett upphäfvande af dödsstraffet. Man ansåg således, att bestämmelserna i lagen lämnade en viss anvisning och garanti för att dödsstraffet icke skulle komma att i vidsträcktare grad tillämpas. Riksdagen afslog ock, kanske hufvudsakligast på dessa grunder, de framställningar, som då förelägo.

Sedan har frågan behandlats upprepade gånger, och jag skall icke gå in i någon detaljerad redogörelse för detta. Jag har endast genom denna framställning velat, så att säga, lägga upp frågan inför Riksdagen på dess historiska plan, under förvissning att Riksdagen och särskildt Första kammaren måhända i dag —

eller inom de närmaste åren åtminstone — står inför en verkligt genomgripande och, som jag vill hoppas, till sitt resultat förändrad åsikt i denna sak. Jag tror följaktligen att frågan om dödsstraffets afskaffande är blott en tidsfråga. Jag behöfver ju icke erinra om att år 1909 Andra kammaren enhälligt antog förslag om dödsstraffets afskaffande, fastän visserligen då Första kammaren afslog förslaget. Men sedan dess har säkert stämningen i Sveriges lagstiftande församling allt mer och mer vuxit till förmån för ändring i denna mycket omtvistade straffart.

Om dödsstraffets upphäfvande.
(Forts.)

Nu till själfva hufvudfrågan. Det är ju klart, att denna sak, som så mycket behandlats af rättslärde, jurister-och läkare, som varit föremål för volymer af utredningar, specialframställningar och specialstudier, icke kan af mig framställas i ny belysning, att jag icke kan för kammaren framföra några nya skäl i frågan.

Dessa skäl för och emot hafva ju för öfrigt upprepats under den hundraåriga strid, om jag så får säga, som förts om dödsstraffet. De hafva upprepats undan för undan, och det har ju i allmänhet å ömse sidor endast varit upprepningar af argument, som med större eller mindre styrka framförts under olika tider, trängt fram, modererats eller skjutits undan af en ändrad uppfattning. Jag vill endast såsom en allmän erfarenhet, som jag tror man kan säga är riktig, framhålla, att försvaret för dödsstraffet börjat blifva allt svagare.

Man har släppt teorien om att dödsstraffet skulle vara ett särskildt starkt straff såsom afskräckande. Man framhåller åtminstone mindre kraftigt den synpunkten, som till en början kanske var den förnämligaste. Vidare erkännes, att det icke är nödvändigt för den allmänna rättssäkerheten att bibehålla dödsstraffet i lagstiftningen. Man hoppas, att dödsstraffet skall komma att inskränkas undan för undan, hvilket hopp man bygger på möjligheten, att domar skola falla, som i sådant afseende vägleda, och att nåd skall komma att lämnas, som skall afstyra afrättningarna. Tillika anföres rättsstatistiken som bevis i detta fall för framåtskridandet; man åberopar att i så få fall dödsstraffet tillämpas o. s. v.

I det hänseendet är ju karaktäristiskt hvad lagutskottets betänkande innehåller. Riksdagens lagutskott har, liksom enskilda motionärer och enskilda talare i denna fråga, under de gångna årtiondena upprepat undan för undan hvad ett föregående utskott uttalat. Lagutskottet har också i år gått tillbaka till gamla tankar, som varit framme i föregående utskotts utlåtande så väl år 1893 som åren 1901 och 1909. Man kan erfara, att ett uttalande, som är från år 1908 och som synes då vara påspäddt med några originalsatser af detta års lagutskott, sedan gått igen vid följande behandling af frågan. Hufvudargumenteringen i föreliggande utskotts utlåtande är således hämtad från 1908 års lagutskott. Men man har gjort en liten afvikelse och några reser-

Om dödsstraffets upphäf-vande.
(Forts.)

vationer. Afvikelsen består i en omläggning af ett citat, där i en punkt sammanfattas och refereras 1908 års utskotts uttalande. Där säges: »Efter att härefter hafva framhållit dödsstraffets särställning såsom ett samhällets värn mot brottsligheten och jämväl betonat styrkan i det däri ingående afskräckningsmomentet, fortsätter utskottet». Om man ser efter hvilka rader i 1908 års utskotts motivering, som äro borttagna, finner man, att det icke är någon längre afhandling, utan endast ungefär ett lika långt stycke, som innefattas i det nuvarande utlåtandet, fastän det innehåller en omformulering. I 1908 års utlåtande säges det nämligen: »Dödsstraffets särställning såsom straff är i ögonen fallande. Intet straff kan kraftigare mana till respekt och eftertanke. Samtidigt som dödsstraffet säkert undanröjer ett återfall i brott, innebär det sålunda också ett starkt afhållande moment för begående af lagöfverträdelse.»

Det är denna tanke, som visserligen går igen i hela utlåtandet, men som är, om jag så får säga, mera cyniskt uttryckt i 1908 års utlåtande, man velat något bortredigera.

Men man har äfven gjort några andra förbehåll. Man har sagt, att endast »i hufvudsak» 1908 års uttalanden äga giltighet, och man har kommit till ett negativt slut litet längre ned, då man säger: »I allt fall synes emellertid, då strafflagstiftningen i dess helhet för närvarande är under omarbetning och jämväl den förevarande frågan därvid blifver föremål för bedömande, någon åtgärd från Riksdagens sida med anledning af föreliggande motion icke vara erforderlig.»

Denna sista sats innebär egentligen ett medgifvande att lagutskottet skulle hafva kunnat reflektera på att vara med om dödsstraffets afskaffande, därest icke en lagrevision för närvarande påginge, ett halft löfte således om att man börjar se tiden mer och mer närma sig för genomförandet af denna mycket omdebatterade, länge omstridda reform.

Skillnaden i, man skulle kunna säga, herr Tryggers lagutskott och herr Widéns är dock i grund och botten principiellt icke så stor, undantagandes just särskildt denna cynism, som jag menar framträda i 1908 års utskotts uttalande.

Det förnämsta försvar, som man anført för dödsstraffets bibehållande, har alltid varit krafvet på nödvärnsrätt, d. v. s. samhällets rätt och skyldighet att skydda sig mot brott och brottslingar, mot missdådare. Häri inrymmes naturligtvis teoretiskt den allmänna fara, som man anser förefintlig för enskilda medborgare på grund af farliga brottslingars återvunna frihet. Men däri inrymmes också något annat, som man i motiveringen ofta upprepat, nämligen omtanken om vårdarne af de stora, de som mera farliga ansedda brottslingarne. Det är således ett slags omtanke om fängelsepersonalen, en uppmärksamhet på fängelsesystemet, som föranledt, att man i detta hänseende ansett samhällets

nödvärnsrätt i vissa fall tvinga till en sådan åtgärd som dödsstraffet, för att man skulle kunna fullkomligt säkerställa både medborgare i oskyldig ställning och medborgare i pliktutöfning såsom vårdare af fångar.

Men jag vill säga, att om man går denna sistnämnda argumentering närmare in på lifvet, är den icke så stark. Det kan väl icke få framhållas såsom en allmängiltig sats, att en person, som begått sådant brott, att han därför blifvit dödsdömd, ovillkorligen under alla förhållanden måste stämplas såsom en till sin karaktär och hela natur och i hela sitt mänskliga lif i alla afseenden sämre individ, sämre människa än hvilken annan brottsling som helst. Jag menare snarare, att det kan finnas exempel på, att andra brottslingar, som begått upprepade brott, som återfalla i brott trots genomgångna straff, kunna vara minst lika mycket förhärdade som en människa, hvilken kommer inför lagen i en sådan ställning, att hon på grund af ett öfveriladt, i hastigt mod begånget gröfre brott dömes till mistning af lifvet. Jag menar, således att en förenämnda sats på detta område icke är gällande. Och skulle man se på det rent farliga momentet i detta hänseende, ligger det naturligtvis närmare till hands att anställa jämförelse med kriminaldåvarna, hvilka för samhället själf, för oskyldiga människor i allmänhet, men framför allt för sina vårdare äro betydligt farligare än brottslingarna, äfven de som begått sådana brott, att de därför dömts till dödsstraff.

Särskildt under riksdagsdebatterna och i en tid, när dödsstraffrågan befann sig i det läge, att det, kan man säga, låg en stämning i hela landet och i luften till förmån för dödsstraffet, som verkade till en viss reaktion emot den framåtströmmande tanken på dödsstraffets afskaffande, hvilken jag här refererade ifrån 1860-talet, har man i detta afseende åberopat, att ett par namngifna brottslingar, som voro dömda till dödsstraff, särskildt den bekante missdådaren Nordlund, skulle hafva brutit sig ut ur fängelset och tillfogat en fångknekt blessyrer. Därvid har man velat göra gällande, att om endast *en* oskyldig människa råkade ut för en missdådare af denna art, det skulle vara tillräckligt skäl för att taga lifvet af denne och andra missdådare för att hindra, att en oskyldig drabbades. Jag tror likväl icke, att såsom en allmängiltig mening den satsen håller streck.

Att endast ett fåtal äro dömda till döden, att således antalet af de fångar, som förvaras i våra fängelser och hvilka skulle vara af denna farliga art, är så ringa, talar väl å andra sidan för att det icke heller skulle behöfva erbjuda så oerhördt stora svårigheter, låt oss säga rent tekniskt, att tillgodose den kontroll öfver dessa fångar till andras skydd, som i detta hänseende kan vara nödig. Med den utveckling, vi nått på olika områden, hafva naturligtvis också fängelsetekniken och fängelseanordningarna undergått en sådan utveckling, att vi nog kunna träffa anstalter,

Om dödsstraffets upphäfvande.
(Forts.)

Om dödsstraffets upphäfvande. som skydda oss i detta afseende, om vi anse oss behöfva skydd; och vi behöfva åtminstone icke för den sakens skull vidmakt-hålla i strafflagen en sådan bestämmelse som den om dödsstraffet.

(Forts.)

Den invändning mot dödsstraffet, som man allmänt erkänt vara den starkaste ur viss synpunkt, nämligen den, som hvilar på religiös och moralisk uppfattning, som menar, att staten icke skall äga rätt att taga någons lif — att afbryta någon människas nådatid, som den religiösa tanken i detta afseende vanligen formulerats — hafva försvararne af dödsstraffet minst ägt förmåga att bemöta. Man har bemött satsen på det sättet, att man sagt, att staten måste äga rätt att mot sina medborgare vidtaga sådana åtgärder, som statsändamålet kräfver. Men då återstår ju bevisningen om hvad statsändamålet i detta afseende kräfver, d. v. s. om man för att uppfylla statsändamålet icke kan tänka sig andra rättsordningar än sådana, som äro kompletterade med och i hufvudsak såsom ett skydd lagda på dödsstraffets bevarande. Det är därvid den rena juridiska och den praktiska synpunkten träda fram och mötas i granskning af argumenten för dödsstraffets bibehållande.

Rättssäkerheten behöfver icke äfventyras, om dödsstraffet tages bort. Rättstillståndet i länder, där dödsstraffet finnes, kan i sådant afseende jämföras med rättstillståndet i länder, som icke hafva dödsstraffet. Man kan göra jämförelser för långa perioder, mellan en period, hvarunder dödsstraffet har varit tillämpadt hos samma folk, samma nationalitet, och en annan period, hvarunder dödsstraffet har varit upphäfdt, ty sådana exempel finnas också. Alla dylika undersökningar tala i regel mera för att dödsstraffet icke verkar för minskande af brotten, sålunda icke heller till minskande af de större och farligare brotten. Följaktligen kan dödsstraffet icke heller vara ett stöd för rättssäkerheten, så att man ur den synpunkten kan finna dödsstraffet nödvändigt.

Den rättsstatistiska undersökning, som jag i början erinrade om och hvaraf framgår, att utöfvande af gröfre brott allt mer och mer minskas och att man på sista årtiondet i vårt land endast fått bevittna tre afrättningar, är egentligen i grund och botten snarare bevis på motsatsen i sistberörda afseende.

Mot dödsstraffet har man framhållit — och det har varit, kan man säga, i det gamla bondeståndets resonemang om dödsstraffrågan och i många lagstiftande församlingar en genomgående tanke, en röd tråd — att dödsstraffet innebär en risk därutinnan, att en människa kan dömas till döden, hennes lif tagas, oaktadt hon icke är skyldig. Inför den faran har man rest sig i opposition emot dödsstraffet. Man har menat, att det vore en alltför hemsk upptäckt att få vara med om att en människa, som blifvit dömd till döden, efteråt befunnits hafva fått dö oskyldigt genom statsmakternas åtgärder, genom en felaktig dom — en oegentlig åtgärd således från samhällets sida, detta

samhälle, som just skulle hafva till uppgift att lämna medborgarna all säkerhet och allt skydd.

Jag vill nu tro, att vi i vår strafflag, såsom utskottet i denna del påvisat, äga vissa garantier för att icke justitiemord på detta sätt kunna komma att utöfvas. Jag tror, att garanti i det hänseendet ligger såväl i själfva rättsformerna som äfven och kanske framför allt i den framträdande och — jag må väl äfven säga — framträngande benådningsrätten.

I detta afseende skall jag rekapitulera några satser ur en motion, som aflämnades vid 1901 års riksdag, då frågan togs upp, såsom det synes, på grundligt allvar i Riksdagen under nyare tid, en motion, som är synnerligen väl skrifven. Den är formulerad och inlämnad af M. F. Nyström. Det rör sig där just om svårigheten, för att icke säga omöjligheten att bedöma den brottsliges sinnesförfattning, då han begår sitt brott. Det är i detta hänseende jag skall be att få citera några satser. Motionären säger: »Ju mer fasaväckande ett brott är, desto större anledning har man att antaga, att föröfvaren af detsamma varit utsatt för psykiska inflytelser, för hvilka han ej kan göra reda, och öfver hvilka han haft ingen som helst kontroll. Ett mord, begånget i vrede, af hämnd, svartsjuka, vinningslystnad eller under rusets inflytande, låter förklara sig, men det finns andra, som ej alls kunna förklaras, då brottslingen icke visste hvad han gjorde, då han liksom greps af en för honom främmande makt, som dref honom att begå brottet. Ögonblicket därefter kan han vara till utseendet normal, och en tillkallad läkare skall kanske finna sig nödsakad förklara, att han icke kunnat upptäcka något abnormt i brottslingens själstillstånd. När nu enligt strafflagens 14 kap. uppsåtligt mord är belagdt med antingen dödsstraff eller lifstids straffarbete, ligger det nära till hands att Konungens benådningsrätt tillämpas på den förra kategorien af brottslingar, så att de få umgälla sitt brott med lifstids straffarbete, under det att nåd förvägras dem, som höra till den senare kategorien, hvilka anses vara så mycket farligare, som man ej är i stånd att finna antagliga motiv för deras till utseendet mycket svårare brott, och emedan man ej på annat sätt tror sig kunna undanröja dessa motiv än genom brottslingens afdagatagande.»

Därpå fortsätter motionären med att, som det synes mig, ganska träffande från denna synpunkt belysa det oberättigade i att bibehålla dödsstraffet. Han slutar med att framhålla, att då det är fara värdt, att man genom dödsstraffet skall afskära hvarje möjlighet att kunna godtgöra en begången orättvisa, hvilken ändå till slut måste återfalla på samhället själf, så bör dödsstraffet uteslutas ur vår strafflag.

Riksdagen kan nu genom ett beslut i dag vidtaga den åtgärd, som man nog på många håll tänkt sig skola blifva en följd af det förslag, som i detta hänseende kommer att framläggas af

Om dödsstraffets upphäfvande.

(Forts.)

Omdömsstraf-
fets upphäf-
vande.
(Forts.)

den nya lagberedningen. Jag menar, att Riksdagen skulle stärka lagberedningen genom att redan nu uttala sin anslutning till den principiella tanke, som börjat tränga in i den moderna lagstiftningen på detta område, nämligen att dödsstraffet icke skall bibehållas i svensk strafflag. Att medkammaren kommer att göra ett sådant uttalande kan man — efter dess föregående beslut att döma — taga för alldeles gifvet. Och det skulle naturligtvis vara af den allra största betydelse, om också Första kammaren i dag ville ansluta sig till denna tanke.

De ersättningsmedel, som kunna tänkas vara nödiga för att utforma straffskalan vid borttagande af dödsstraffet, de åtgärder i öfrigt, som sålunda skulle blifva en ren form i strafflagen, komma ju alltid senare under pröfning.

Jag vill icke, herr talman — och nu skall jag sluta — göra det allmänna påståendet, att en stat, som bibehåller dödsstraffet, därmed kan sägas befinna sig på ett lägre kulturplan än de stater intaga, som afskaffa dödsstraffet; men jag tillhör dem, som tro, att de högst stående medborgarne i samhället, statsmännen, lagstiftarna, i sin sträfvan att bekämpa de dåliga böjelserna, lasterna, brotten och de brottsliga anlagen, vinna mera med humana grundsatser i strafflagstiftningen än med stränga, råa strafformer. Det är därför jag med sympati ansluter mig till tanken på att inom en ny svensk strafflag dödsstraffet skall blifva uteslutet.

Herr Rogberg: Herr talman! I likhet med den föregående talaren hoppas också jag, att den tid skall komma, då dödsstraffet skall kunna utmönstras såsom straffart i vår svenska lag; och jag tror, såsom han, att den tiden kanske ligger rätt nära. Men ändå vill jag yrka bifall till utskottets hemställan. Jag anser, att utskottet haft fullt skäl för sitt afstyrkande af motionen, när utskottet i slutet af sin motivering säger, att strafflagstiftningen i dess helhet för närvarande är under omarbetning och att följaktligen jämväl den förevarande frågan därvid nog kommer att blifva föremål för bedömande.

Jag tror, liksom den föregående talaren, att man i den allmänna uppfattningen numera har släppt afskräckningsteorien; om man principiellt skall gå till botten med frågan om dödsstraffets användande eller icke användande, så slutar man vid frågan om tillräknelighet eller icke tillräknelighet och vid frågan om den fria viljan. Men dessa frågor äro högeligen omstridda, hafva i alla tider varit omstridda och torde äfven för framtiden blifva omstridda. Under sådana förhållanden kan man efter min mening icke se frågan annat än från praktisk politisk statssynpunkt. Gör man det, torde utskottet hafva rätt, när utskottet säger, att man allt mer och mer erkänner, att om dödsstraffet är nödvändigt för rättsordningens upprätthållande, är därmed också dess rättmätighet bevisad.

Om dödsstraffets upphäfvande.
(Forts.)

Jag tror, att den allmänna meningen anser dödsstraffet fortfarande vara behöfligt. Såvidt jag känner till, så är bland de personer, hvilka på en gång utöfva ett betydande inflytande på rättsskipningen i de svenska underrätterna på landet och samtidigt stå den stora allmänheten nära — jag menar nämndemännen — bland dem är den meningen ganska allmän, att vi behöfva, att dödsstraffet finnes kvar. Det är ganska naturligt, att denna mening skall existera i ett land sådant som vårt, där landsortsbefolkningen ofta bor glest och spridd, den ene långt från den andre, och där, såsom känt är, polisvärden ingalunda är tillfredsställande. Om nu den meningen är allmänt gifven, att fredliga medborgare genom dödsstraffets tillvaro få ett bättre skydd mot mördare, mördande stråtröfvare, dynamitarder och dylika grofva brottslingar, hvarför skall då icke lagstiftningen låta de fredliga medborgarna behålla detta skydd?

Vår svenska processordning ger oss ju fullkomlig visshet därom, att dödsstraffet aldrig kan komma till tillämpning på en oskyldig, och konungens benådningsrätt ger oss också säkerhet därför, att dödsstraffet aldrig kommer att blifva tillämpadt i andra fall, än då den allmänna meningen anser, att det är riktigt och nödvändigt för rättsordningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Petré, Alfred: Herr talman, mina herrar! Det är ju tydligt, att hvilken ståndpunkt man skall intaga i fråga om dödsstraffet, blir beroende af hvilken uppfattning man har om straffets ändamål öfver hufvud taget. Att den, som härvidlag hyllar den gamla vedergällningsteorien, hvilken fått sitt fullödiga uttryck uti våra förfäders: »öga för öga», »tand för tand» — att, säger jag, den, som hyser ett sådant åskådningssätt, skall vara anhängare af dödsstraffet, ligger ju i sakens natur. I våra dagar torde dock den modernare uppfattningen, enligt hvilken straffets egentliga syfte skall vara att förekomma brott, tämligen allmänt ha trängt igenom. Uppnåendet af detta syfte bör — om man bortser från de yttre orsakerna till brottslighet — i första hand ske genom påverkandet af den brottsliga karaktären medelst skapandet af nya motiv, och därefter, när något resultat härutinnan ej är att uppnå, genom oskadliggörandet af förbrytaren, hvartill så naturligtvis äfven kommer straffets afskräckande verkan å andra samhällsmedlemmar, det vill med andra ord säga det allmänt preventiva momentet uti straffet.

Det är naturligtvis endast från denna sistnämnda synpunkt: att söka afskräcka andra att följa brottslingens exempel, som det, när man lämnat vedergällningsteorien, kan yrkas på dödsstraffets bibehållande. För min del tror jag dock, i likhet med, efter hvad det synes, båda de föregående talarne, att denna afskräckande verkan är betydligt öfverskattad, så mycket mer som det väl i

Om dödsstraffets upphäfvande.
(Forts.)

allmänhet förhåller sig så, att när det icke är fråga om ett mord, begånget i tillstånd af affekt, utan om ett med kallt blod planlagt mord (exempelvis rånmord), förbrytaren föreställer sig, att han går så skickligt till väga, att han icke skall bli upptäckt. För öfrigt kan det rent af sättas i fråga, huruvida dödsstraff har starkare afskräckande verkan än lifstids straffarbete, från hvilket det icke finnes någon utsikt till nåd — och sådan bör ju naturligtvis aldrig beviljas, när fråga är om en för sina medmänniskors lif och lemmar farlig brottsling af den oförbätterliga typen. Jag kan alltså icke finna, att det föreligger tillräckligt bärande skäl för att anse dödsstraffet behöfligt från *allmänpreventiv* synpunkt. Och från *individualpreventiv* synpunkt åter kan ju icke det ringaste skäl för dödsstraffets bibehållande finnas, då samhällets medborgare tvefvelsutän äro fullt säkert skyddade genom den farlige brottslingens inspärrande i fängelse på lifstid.

I detta sammanhang må för öfrigt erinras om det af motiören påpekade förhållandet, att den mördare, som förklaras vara »förståndets bruk beröfvad», aldrig afrättas, hur farlig han än månne vara, utan i stället intages å sinnessjukanstalt. Som förhållandet hittills varit i vårt land, har denna åtgärd emellertid inneburit ett vida mindre skydd för samhället än förvaring i fängelse, då risken för rymning från våra hospital, när fråga är om en formellt redig och mera beräknande patient, ingalunda varit utesluten. Detta missförhållande blir dock nu inom kort afhjälpt, då det i nästa månad vid Sätters hospital öppnas en s. k. fast paviljong af mera fängesliknande typ, afsedd för särskildt farliga och mera rymningslystna patienter.

Förutom dem, som äro i lagens mening tillräkneliga, och dem, som äro »förståndets bruk beröfvade», känner strafflagen emellertid ännu en kategori af brottslingar, nämligen dem, som »sakna förståndets fulla bruk». För sådan brottsling är, hvilket brott han än månne hafva begått, det strängaste straff, som nu gällande strafflag tillåter, 10 års straffarbete. För den händelse icke fängesläkaren funnit honom under aftjänandet af detta straff så abnorm, att han anser sig kunna utfärda det för öfverflyttning till hospital nödiga läkarebetyget, måste alltså en sådan brottsling efter nämnda tid åter släppas lös på samhället, han må vara aldrig så farlig för sina medmänniskors lif och lemmar. Som vi finna, kan det alltså understundom inträffa, att samhällsskyddet offras på grund af den i vår strafflag så ofta dominerande vedergällningsteorien. Uppenbart är emellertid, att en strafflag, som visserligen i visst fall stadgar dödsstraff, men som å andra sidan tillåter frigifning af individer, som på grund af abnormitet icke sällan äro att räkna till våra allra farligaste förbrytare — uppenbart är, att en sådan lag innebär mindre skydd för medborgarna i ett samhälle, än en lag utan dödsstraff men med bestämmelser därom, att ingen brottsling får frigifvas, så

länge han ännu kan anses vara farlig för sina medmänniskors lif och lemmar — han må nu betraktas som normal eller vara mer eller mindre abnorm.

Om dödsstraffets upphävande.

(Forts.)

En annan sak är, att det bland dessa oförbätterliga brottslingar, som böra för hela lifvet interneras, kan — såsom synes af fallet Nordlund, hvilken ju äfven i fängelset gjorde ett mordförsök — finnas individer med sådan vilddjursnatur, att de, för att icke fängbevakningens säkerhet skall alltför mycket riskeras, måste utan afbrott förvaras i cell under så sträng regim, att det kan sättas i fråga, om det icke vore att anse som en ren barmhärtighetsåtgärd att på smärtlöst möjliga sätt befria dem från en tillvaro, som kan synas outhärdlig. Hur främmande denna humanitetssynpunkt emellertid är för det åskådningssätt, hvarpå den nuvarande ordningen hvilar, framgår bäst af det förhållandet, att det kunnat inträffa, att en dömsdömd, som sökt begå själfmord för att göra pinan kortare, blifvit ställd under sträng bevakning till förhindrande däraf, att han själf skulle taga sitt lif, innan den dag ingått, då det kan varda bestämdt, att hans hufvud skall falla för bilan. Med ett sådant exempel för ögonen framstår det ju i bjärt belysning, hurusom det i själfva verket icke är hänsynen till samhällets skydd mot brottslingen — ty detta vore ju lika väl tillgodosedt genom dennes själfmord — utan den vid tidpunkten för vår strafflags antagande härskande vedergällningsläran, som kräft dödsstraffet.

Tagandet af en medmänniskas lif är emellertid en handling af så brutal art, att det är ovärdigt ett civiliseradt samhälle att tillåta den, med mindre det kan påvisas, att den är nödvändig till skydd för andras lif. Endast för samhällsmedlemmar, som hafva sin verksamhet inom en fängvårdsanstalt, kan ju dock sådant skydd tänkas vara nödigt. Mera ändamålsenligt än att bibehålla en strafflagsparagraf, som stadgar dödsstraff för inom fängelse begånget dråp, är dock härvidlag införandet af särskilda bestämmelser, gällande behandlingen af alla sådana fångar, hvilka öfver hufvud taget kunna betraktas såsom lifsfarliga för sin omgifning. Detta är ju emellertid en särskild fråga för sig, som icke har det ringaste *med straffsynpunkten* att göra.

På de grunder, jag nu anfört, och då jag icke kan dela den af den föregående ärade talaren uttalade uppfattningen, att Riksdagen icke bör göra ett principuttalande i en fråga, som redan ligger under utredning, ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Bergendahl: Det reformarbete inom straffrättsens område, som under senare tider ägt rum, har medfört en högst väsentlig inskränkning i dödsstraffets tillämplighetsområde, och det har i vissa länder ledt till dödsstraffets borttagande helt och hållet. Det är emellertid anmärkningsvärdt, att dödsstraffets mot-

Om dödsstraffets upphäfvande.
(Forts.)

ståndare äro öfvervägande att finna inom den vetenskapliga litteraturen, under det att ett motsatt förhållande är för handen inom de lagstiftande församlingarna. Den ärade talare, som nyss hade ordet och är framstående på det psykiatriska området, anlade den vetenskapliga synpunkten och kom till det resultat, att ifrågavarande straffart skulle kunna afskaffas. Jag kan tillägga, att en svensk rättslärd, professor Hagströmer, i en afhandling uttalat den förhoppning, att det förr eller senare skulle komma den tid, då denna straffart försvunne ur vår allmänna strafflag. Att motståndet emellertid är större inom de lagstiftande församlingarne än inom de vetenskapliga kretsarne beror kanske därpå, att man inom de förra har en instinktiv känsla af, att dödsstraffet ännu är outhärligt för rättsordningens upprätthållande, och jag tror, att denna känsla träffar rätt. Man kan nog hålla på dödsstraffets fortfarande bestånd inom strafflagen utan att, såsom den föregående talaren antydde, vara anhängare af vedergällningsteorien eller den rena afskräckningsteorien. Utan att ställa sig på dessa teoriers ståndpunkt kan man hysa den öfvertygelsen, att tiden åtminstone icke ännu är inne för dödsstraffets borttagande. Först och främst kan man ju icke tänka sig, att dödsstraffet skall borttagas ur krigslagstiftningen. Däröfver äro väl alla ense, att där är dess fortfarande bestånd nödigt. Men det finnes äfven vissa slag af brott inom den allmänna straffrätten, som helt visst kräfva dess tillvaro. Jag tänker på sådana brott, som ske i sammanhang med uppror, och på flera af landsförräderibrotten. De äro visserligen mera sällsynta, dessa brott, men de kunna förekomma och äro upptagna i vår strafflag, och uppenbarligen kräfva de en effektiv och snabb exekution. Så torde också vara förhållandet med vissa slag af majestätsbrott.

Det kan helt visst icke förnekas, att denna straffart innebär ett mera afhållande moment än frihetsstraffet. I Frankrike anser man numera allmänt, att frihetsstraffets tillämpning och det sällsynta användandet af dödsstraffet har i högst väsentlig mån bidragit till de mordgärningar, om hvilka man nu så ofta därifrån får underrättelse. Det är ju alldeles klart, att ett frihetsstraff skall verka mindre afhållande på dem, som hoppas, att när en del af det honom ådömda straffet är genomgånet och han uppfört sig väl inom fängelset, han skall vara befriad från återstoden. Dödsstraffet synes vara nödvändigt, för att man må trygga sig för nya brott från de farligaste förbrytarnes sida.

Den föregående talaren nämnde, och jag tror äfven, att den förste talaren gjorde så, att man borde vara fullt tryggad, när den brottslige är insatt inom fängelsets murar. Då kan ju icke samhället åberopa någon nödvärnsrätt. Ja, det kanske icke är någon trängande fara för handen, men helt visst föreligger alltid en fara, så länge en sådan grof brottsling ännu finnes till. Det har visat sig, att äfven den, som är insatt och förvarad inom

fängelsets murar, har lätt nog att komma i kommunikation med den yttre världen och förskaffa sig instrument, som i hans hand äro farliga. Man måste också beakta, att om den brottslige har varit ledare för ett helt band af tjuftar eller stråtröfvare, som kanske segla under anarkismens flagg, är det att antaga, att hans medbrottslingar icke dröja med att planlägga försök till hans befrielse. Om fängelsetekniken i hög grad vunnit utveckling, så har äfven de resurser, som stå dessa personer till buds, i hög grad ökat i effektivitet. Det finns dynamit och bomber, som i sådana fall gjort tjänst.

Det kan emellertid tagas under öfvervägande, huruvida icke dödsstraffets tillämplighetsområde ännu i någon mån skulle kunna begränsas. Jag framställde detta till öfvervägande inom lagutskottet, men där anmärktes, att frågan om förändring i afseende å dess tillämpning måste komma under bedömande, då det reformförslag inom straffrättens område, som vi inom kort ha att vänta, blir framlagdt, och det syntes icke heller mig nödvändigt att redan nu göra ett uttalande. Det är visserligen att beklaga, att en sådan straffart som denna måste finnas, men om den är nödvändig, så får man taga det som en hård nödvändighet. Det synes mig vara mera maktpåliggande för staten att skydda de oförvitliga medborgarnes lif än att trygga deras, hvilkas brottsliga böjelser alltid innebära en fara för andra.

Herr talman! På grund af dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Stendahl: Jag skall icke närmare inlåta mig på de teoretiska skälen för eller mot dödsstraffets afskaffande, men jag kan icke underlåta att bemöta den förste ärade talaren, åtminstone i något af hvad han yttrade. Han sade, att de skäl, som anföras mot dödsstraffets afskaffande, bli allt svagare och svagare. Detta påstående vågar jag alldeles bestämdt bestrida, liksom hans påstående, att de raa och grofve brotten blifva till antalet mindre och mindre.

Om skälen för dödsstraffets afskaffande verkligen vunne större terräng, skulle det gifvetvis vara så, att hans teori, »att de grofve brotten blifvit till antalet mindre och mindre», kunde vara riktig och då kunde man hoppas, att den högre utvecklingen skulle gå därhän, att de grofva mordbrotten skulle upphöra.

Tyvär, så är icke förhållandet.

De raa, grofva rånmorden af den mest upprörande beskaffenhet höra, snart sagdt, till ordningen för dagen. Icke i vårt lilla land, men uti de stora länderna höra ju grofva rövvarbragder, förenade med mord, till ordningen för dagen.

Det är gifvet, att under sådana förhållanden fordran på ett starkare skydd måste göra sig gällande, och dödsstraffet har, trots allt hvad man säger, något afskräckande och därför upp-

Om dödsstraffets upphäfvande.
(Forts.)

Om dödsstraffets upphävande. fostrande med sig. Det har till och med en afskräckande inverkan på brottslingen själf.

(Forts.)

Man säger kanske, att man skulle genom att bibehålla dödsstraffet åstadkomma, att dessa grofva brott minskades.

Nej, det är icke det som gör, att brotten minskas, att dödsstraffet finnes, ty det är så, att trots det att bildningen ökas, uppstår en njutningslystnad i ännu mycket högre grad i vår tid än hvad förut varit fallet, och det finns personer, som, för begäret efter vinning, akta en medmänniskas lif ringa.

Vi hafva här nyligen i Stockholm haft ett mycket sorgligt bevis härupå i rånördaren Ander. Han inträngde, såsom vi alla veta, beväpnad med ett betsmän, som han gjort i ordning till ett dråpinstrument, till en stackars butiksflicka och mördade henne utan förbarmande för att kunna stjäla de penningar, som funnos i butiken, och han stal dem också verkligen. Under rannsakingen visade det sig, att han hade den uppfattningen, att om han endast nekade till brottet, så skulle han, då det icke fanns något vittne, som sett, att han utdelat dråpslaget, kunna undgå dödsstraffet, och han uttryckte sin stora förvåning öfver, att människor kunde vara så råa, att de ville taga hans lif, men för honom hade det icke varit ringaste tal om råhet, när han tog kvinnans lif. Att han var rädd för dödsstraffet visade sig bäst, sedan han var afrättad och blef obducerad. Då fann man i hans mage en skarp glasflisa, stor som en enkrona. Denna hade han sväljt ner, för att på det sättet taga lifvet af sig.

Han var rädd för dödsstraffet, och denna rädsla finnes hos många brottslingar. Om detta är ett återhållande moment, ett skydd för de svaga, så torde det vara olämpligt att nu af humanitära skäl i fråga om brottslingen afskaffa dödsstraffet utan att taga hänsyn till dem, som utsättas för brotten.

Den förste ärade talaren gjorde sig skyldig till ett mycket stort felslut. Han yttrade, att det kunde finnas fall, då ett mord, begånget i hastigt mod, kunde ha dödsstraff med sig.

Så är icke förhållandet. Det omnämnda fallet är dråp. Det kan icke ådömas dödsstraff för ett sådant brott.

Rånmordet är det, som faktiskt står kvar i vårt land som det brott, på hvilket dödsstraffet tillämpas. Det kan enligt lagen tillämpas äfven för andra mord, men jag tror icke, att det kommer att tillämpas för andra brott än rånmord eller också planlagda massmord samt för groft majestätsbrott och förräderi. Staten har enligt min mening rätt till nödvärn samt rätt och skyldighet till själf försvar mot de grofva brottslingarna, och jag kan därför icke se, att om staten bibehåller dödsstraffet såsom en nödvärnsrätt i svåra fall, staten därmed kränker humanitetens fordringar.

Såvidt jag förstår, kunde vi mycket lätt, om vi afskaffade

dödsstraffet, komma att skapa ett nytt brott, som icke är känt inom vårt land.

Man skulle uppamma detta brott, ty det ingår i folkmedvetandet, att en stor brottsling skall oskadliggöras genom dödsstraff. Ni kunna vara säkra på, mina herrar, att det komme att inträffa mer än en gång, att brottslingarna blifve lynchade. Jag kan icke för min del vara med om att nu genom slapphändthet eller vehjärtenhet eller af hvilket liknande skäl som helst införa ett nytt brott, som i så fall skulle komma att begås af samhällets kraftigaste, dugligaste medlemmar för att försvara sig själfva, då de lämnas i sticket af pjunkiga lagar, för att icke säga lagstiftare.

Om dödsstraffets upphävande.
(Forts.)

Herr Thyren: Det som närmast har föranlett mig att begära ordet i denna fråga är slutpunkten, det sista argumentet i utskottets utlåtande. Det heter nämligen där så:

»I allt fall synes emellertid, då strafflagstiftningen i dess helhet för närvarande är under omarbetning och jämväl den förevarande frågan därvid blifver föremål för bedömande, någon åtgärd från Riksdagens sida med anledning af föreliggande motion icke vara erforderlig.»

Som jag nu är den, som närmast har denna omarbetning om hand, anser jag mig skyldig att uttala min mening om det argumentet.

Det är ju oförnekligt, att frågan om dödsstraffet måste komma upp, hur man än nu beslutar, i det ögonblick, då förslag till ny strafflag eventuellt framlägges för Riksdagen. Men efter allt hvad jag kunnat finna af föregående erfarenheter vid nya strafflagars genomförande, är det ett mycket beklagligt förhållande, att dessa debatter om nya strafflagar bland mycket annat också måste omfatta en sådan, jag skulle nästan vilja säga religiös fråga som den om dödsstraffet. Ty det är alldeles märkvärdigt, hvad den frågan har förmåga att lägga beslag på det allmänna intresset och tränga mycket annat åt sidan, som, straffrättsligt sedt, vore mera i behof af noggranna debatter. Jag minnes mycket väl, att då jag år 1899 samtalade med den berömda, nu afidne norske kriminalisten Getz, skaparen af Norges nuvarande strafflag, då kommo vi bland annat att tala om det schweiziska straffrättsförslaget, som på sin tid ansågs beteckna ett stort framsteg. Getz sade då: »detta förslag har legat i många år och släpat, och hvad tror ni att det hänger på?» Jag visste det icke, men han upplyste mig om, att det var beroende på omöjligheten att enas, om dödsstraffet skulle finnas eller icke. Detta hände år 1899, och det schweiziska lagförslaget ligger den dag i dag är ännu som ett förslag, som icke kan komma någon hvart — till god del om ock icke uteslutande — på grund af tvisten om dödsstraffet. Genomgående skall det visa sig, att dödsstraffet jämte några andra

Om dödsstraffets upphäfvande.
(Forts.)

frågor, såsom de religiösa brotten och vissa brott af politisk färg, åkarpslagen och dylikt, hafva en alldeles eminent förmåga att draga åt sig allt det intresse, som, straffrättsligt sedt, borde inriktas på helt andra punkter. Därför måste jag för min del säga, att ser man denna fråga ur synpunkten af strafflagsrevisionen och genomdrifvande af en ny strafflag, så skulle man — hur det än må utfalla, man må bibehålla dödsstraffet eller afskaffa det — önska att om möjligt få den frågan isolerad, så att den icke inginge i en blifvande parlamentarisk debatt om den nya strafflagen. Den kommer genom sin blotta existens att enligt min öfvertygelse verka skadligt. Frågan har, som sagdt, denna halft religiösa karaktär, som gör att alla intressera sig för den på helt annat sätt än för de vanliga straffrättsfrågorna.

Härmed vill jag hafva sagdt, att det sista argumentet har åtminstone icke på mig verkat på det sätt som lagutskottet föreställt sig, utan rakt tvärtom. Jag skulle till hvad pris som helst vilja få bort denna fråga ur debatten om den allmänna straffrätten. Det är ju emellertid omöjligt att få bort den, ty hvad man än beslutar i förväg, så kommer den ändå tillbaka, men man kan väl hoppas, att om en lång strid är utkämpad, och man kommit till ett resultat tills vidare, så skall det gå lättare att för framtiden fasthålla detta.

Det är emellertid icke endast denna anmärkning, som jag velat uttala, utan jag anser också nödvändigt att gå in på frågans realitet: bör dödsstraffet bibehållas eller bör det afskaffas? Jag har mer än en gång haft tillfälle att offentligt uttala mig i denna fråga, äfvenså i Riksdagen. Hvad jag nu säger, kan omöjligen bli något annat än en öfversikt i det väsentliga af hvad jag förut sagt, därför att skälen för och emot äro så utdebatterade. Det finnes biblioteker skrifna för och emot dödsstraffet och jag tror icke det är tänkbart att kunna framlägga något nytt vare sig för eller mot. Det kan blott komma an på att få fram de viktigaste synpunkterna och ställa dem i en riktig, icke artificiell belysning.

Till en början vill jag anmärka, att allt hvad man skulle kunna kalla för *absoluta* skäl för eller mot dödsstraffet icke kan eller får här inverka. *Religiösa* skäl tala för dödsstraffet och religiösa skäl tala mot dödsstraffet. Som vi väl veta, ha båda dessa slags skäl framställts. Det finnes *humanitetsskäl mot dödsstraffet*, men också *humanitetsskäl för dödsstraffet*. Härvidlag vill jag erinra om den romerska uppfattningen, som kom så slående fram i kejsar Hadriani reskript till landshöfdingen i Egypten, hvilken hade tagit sig före att döma en fri romare till straffarbete i bergverken. Han skref nämligen: »Har du förlorat förståndet, prefekt, som behandlar en fri romare som en slaf och dömer honom till arbete i bergverken? Tag ut mannen genast och halsugg honom!» *Humaniteten* kräfde, att den frie romaren *hals-*

höggs och icke som en slaf stacks in i bergverken. Ja, humaniteten ger mycket olika utslag efter tidsåskådningen, och att utslutande bygga på den eller låta den vara afgörande kan icke skäligen komma i fråga. Är det verkligen för samhällets bästa så viktigt att ha dödsstraffet, så måste vi ha det. Det kan icke hjälpas, att straffet går ut öfver humaniteten, och man kan slutligen sätta i fråga, hvilket som är — handen på hjärtat — grymast, att hålla en människa inspärrad ett helt långt lif eller att genast aflifva henne. Korteligen — med absoluta svar kommer man icke någon väg. Vi få inskränka oss till att ställa frågan så: »Är det för samhället *lämpligt*, att man *har* dödsstraffet, eller är det *lämpligt* att *icke* hafva det?»

Om dödsstraffets upphäfvande.
(Forts.)

När det gäller att taga en öfversikt öfver dessa skäl för eller mot, så tror jag mig någorlunda kunna samla alla de många argumenten, som korsa hvarandra, uti tre hufvudlinjer.

Den ena är afskräckningssynpunkten. Kan afskräckningen skäligen leda till, att dödsstraffet bör bibehållas? Den andra är förbättrings- eller, kanske rättare sagdt, oförbätterlighetssynpunkten. Kan en brottslings kompletta, fullt konstaterade oförbätterlighet bli afgörande för, om dödsstraffet bör finnas eller icke? Och den tredje är den fråga, som utskottsutlåtandet betecknat såsom nödvärnssynpunkten. Kan det ur statens nödvärnssynpunkt krävas, att dödsstraffet skall bibehållas?

Jag börjar då med den första, nämligen *afskräckningen*. För att komma *in medias res* skulle man kunna utgå från den frågan: hvad kan det bero på för omständigheter, att, vid en öfversikt af olika länders och tiders kriminalstatistik, inom vissa områden högre siffror framträda för de svåraste brotten, inom andra områden betydligt lägre? I hvad mån kan man antaga, att valet mellan dödsstraffet och lifstidsstraffarbete för brottslingen, då han tänkte sig följden af sin handling, spelat in, så att det sänker siffran, ifall han skrämts genom det svårare straffet? Här vill jag uttala, såsom det resultat, hvartill jag kommit efter en icke så kortvarig sysselsättning med denna fråga, att de skäl, som bestämt de statistiska siffrorna beträffande brotten, öfver hufvudtaget, inberäknadt de svåraste brotten, äro *tre*, och till dessa tre hör *icke* frågan om dödsstraffet.

Det första skälet är något, som man knappast kan närmare analysera. Det är nämligen folkseden, folkåskådningen. Det är den, som gör, att vi t. ex. i sådana länder som Spanien, med alldeles utomordentligt låga brottslighetssiffror för öfrigt, ha oerhördt många fall af uppsåtligt dödande i proportion till de eljest låga siffrorna för de mindre svåra brotten. Det går så långt, att enligt den spanska statistiken, så långt jag kunnat följa den, kan komma *ett* fall af uppsåtligt dödande — d. v. s. dråp och mord sammantagna — på fem till sex fall af tjufnad incl. snatteri. Man kan tänka sig, hur det skulle se ut i vårt land, om vi på

Om dödsstraffets upphävande.
(Forts.)

hvert femte eller sjätte tjufnads- eller snatteribrott skulle ha ett mord eller dråp. Proportionen är oerhörd, och man förstår det bättre, om man lägger till, att detta samma land, Spanien, har de allra lägsta siffror, som jag kunnat upptäcka i något lands kriminalstatistik för just sådana brott som tjufnad. Vi svenskar komma in som nummer två, men Spanien öfverträffar oss och alla andra länder. Detta folk, som visar sig så laglydigt i en riktning och äfven i flera andra, går dock, när man ser på uppsåtligt dödande, långt utanför, hvad vi skulle anse rimligt. Detta bevisar, att här finnes något annat, som verkar, än dödsstraffet. Ty Spanien har dödsstraffet kvar och använder det flitigt, men det hjälper icke. Dödandet ligger i folkseden: svartsjuka och förolämpningar sätta knifven genast i handen — ett slags *cavalleria rusticana*. Äfven om man kvalificerade dödsstraffet och gjorde det grymt, så skulle det icke verka tillbakahållande. — Detta förklarar, att inom Europa södern har att visa mycket högre siffror för dödande än Nordeuropa. Folkseden öfverväger alla andra inverkanse faktorer. Italien och Spanien t. ex., det ena utan, det andra med dödsstraff, stå mycket sämre i detta afseende än Mellan- och Nordeuropa.

Den andra faktorn, som också inverkar kolossalt, är det mer eller mindre goda skick, hvori polisväsendet och öfver hufvud rättskipningen befinner sig. Den grad af fruktan, som brottslingen hyser för att bli upptäckt, för att *öfver hufvud* straffas, spelar en eminent roll. Jämförd härmed, är graden af det straff, som han väntar sig, en »quantité négligeable», åtminstone så länge icke skillnaden är alltför stor. Det kommer an på, om han tror, att han skall bli upptäckt och straffad eller icke. Tror han icke, att han blir upptäckt, så gör det detsamma, om lagen stadgar dödsstraff eller lifstids straffarbete, och tror han, att han blir det, så gör det fortfarande detsamma. Vi känna nog litet hvar åtskilliga fall, som visa detta klart och tydligt. Det torde vara nog att erinra om Sicilien och Campanien. Dessa två områden af konungariket Italien ha lika många fall af uppsåtligt dödande som hela det öfriga Italien tillsammans. Det förekommer där c:a femton hundra sådana fall årligen. Detta beror på, att Sicilien har sin *mafia* och Campanien sin *camorra*. Där brottslingarne kanske rent af äro i komplot med polisen, där fruktar brottslingen icke, att han skall bli upptäckt eller ställd inför rätta, och då stiga siffrorna på allvar.

Likaledes finnes det en tredje faktor, som har stor betydelse. Den kan icke fullt uttryckas med ett enkelt ord, såsom de föregående, men väl kan man med ett enstaka ord beteckna dess kulmen, nämligen att det sammanhänger med i hvad grad befolkningen är *industrialiserad*. Visserligen får detta ord tagas med någon försiktighet. Det kommer icke i främsta rummet an på *industrien* som sådan, utan på den därmed förenade befolk-

ningstätheten, storstäderna o. s. v. Man vet, hvad det betyder för massorna att lefva i dessa tätt befolkade centra och jag skall icke för mycket gå in på kriminalpolitiska detaljer. Nog af, det är framför allt två ting, som inverka. Det ena, att det där uppstår en allmän degeneration, och på grundval af denna degeneration skapas typen »födda brottslingar». Det andra, att när många människor lefva tätt tillsammans, stiga tillfällena och frestelserna till brott oerhördt mycket mera, än om de lefde åtskilda som småbrukare. När jag för ett par år sedan sammanträffade med den bekante chefen för den tyska fångvården *Krohne*, så visade han mig en statistik, som han uppgjort inom departementet. Där af framgick, att, praktiskt taget, brottsligheten var lika med noll inom vissa begränsade distrikt af Tyskland, där det icke fanns annat än själfständiga småbrukare; så var förhållandet i en del områden af västra Tyskland. Annorlunda redan inom sådana områden, där det fanns flera större gods med en mängd tjänare; där steg brottsligheten. Än mera så inom områden, där man i stor utsträckning använde kringflyttande, ostadiga jordbruksarbetare. Äntligen uppnå brottslighetssiffrorna sitt maximum i industricentra och framför allt i storstäderna.

Det är sålunda för det första folkseden, för det andra beskaffenheten af polismakten och rättsskipningen öfverhufvud taget och för det tredje graden af industrialisation, befolkningstäthet och hvad därmed äger sammanhang, som äro de tre verkliga afgörande faktorerna; mot dessa försvinna skiftningarna i straffet till nästan intet.

Under sådana förhållanden kan det icke förvåna, att, om man går till kriminalstatistiken särskildt för de länder, som under längre eller kortare tid varit af med dödsstraffet, denna statistik, det vågar jag påstå, icke lämnar det allra ringaste stöd för uppfattningen, att dessa siffror på ena eller andra hållet skulle hafva stigit efter dödsstraffets upphäfvande. För ett par år sedan utarbetades af italienska justitiedepartementet en sorgfällig statistik från det år, nämligen 1889, då den nya italienska lagen, som upphäfde dödsstraffet, kom till. Dessa siffror visa en oafbruten och fortgående förbättring öfver hela linjen, äfven i Sicilien och Campanien. Där äro siffrorna fortfarande svåra, men de hafva dock oupphörligt förbättrats i trots af dödsstraffets borttagande. Huru kan man nu förklara detta? Jo, det beror på, att sederna och upplysningen undergått förändringar och mot denna förändring har dödsstraffet icke kommit med i spelet. På samma sätt är det i Norge. Dödsstraffet har där icke tillämpats sedan år 1875, och år 1902 upphäfdes det äfven på papperet. Jag har i dag från en framstående norsk kriminalist fått en öfversikt sedan 1850-talet, som visar en stark och orubblig förbättring alldeles som i Italien. Jag minnes icke, om jag nämnde, att siffrorna i Italien, beräknadt i procent på befolkningen gått ned till hälften; det

Om dödsstraffets upphäfvande.
(Forts.)

Omdömsstraf-
fets upphäf-
vande.
(Forts.)

hafva de äfven gjort i Norge. Under det att i Norge på 1860-talet begicks ett mord på hvarje 5- à 600,000 invånare, hade det vid sekelskiftet gått ned till ett på en million. Åren 1908 och 1909 stod det så, att äfven om man adderar tillsammans mord och uppsåtligt dråp, som omtalas i 14 kap. 3 § i vår strafflag kommer man ändå icke till *ett* sådant brott på en million invånare. I detta sammanhang vill jag erinra gentemot herr Rogberg — som sade, att allmänheten vore för dödsstraffet och att detta vore helt naturligt i vårt glest befolkade land — att om Sverige är glest befolkadt, så är Norge ännu glesare. På samma sätt är det beträffande Holland. I detta land afskaffades dödsstraffet genom en lag af år 1881, och jag har icke hört talas om den minsta antydning till stegring af siffrorna. Däremot meddelades mig för några år sedan i Portugal — som jämväl upphäft dödsstraffet — att den bekanta frånvaron af portugisisk kriminalstatistik skulle bero på, att siffrorna vore så fula, att man icke ville visa dem. Man hade en hemlig statistik i departementet, men tillåte icke dess framläggande. Detta kunde ju tänkas sammanhänga med dödsstraffets upphäfvande. Emellertid fann jag vid närmare efterforskande, att det endast är i Lissabon, som siffrorna tyckas vara fula, och att detta torde bero på en mycket dålig polis och dålig ordning öfverhufvud taget. Såsom konklusion af hvad jag kunnat utröna, måste jag uttala, att hvad hittills föreligger i form af erfarenhet efter dödsstraffets upphäfvande icke gifver det ringaste stöd för, att siffrorna påverkats i oförmånlig riktning.

Härtill kan man nu svara, att detta må vara skäl som visa, att dödsstraffet icke har öfvervikt ur afskräckningssynpunkt, att det icke är bättre än lifstids straffarbete, men det visar icke motsatsen, det visar icke, att icke den ena straffarten kan vara lika bra som den andra; och sålunda stannar man i ett *non liquet*, som det heter. Ja, så har jag svarat mig själf. Man kommer icke längre, än att man bestämdt kan säga, att afskräckningsteorien i och för sig *icke* talar till förmån vare sig för dödsstraffets bibehållande eller afskaffande. Afskräckningsteorien *tiger*.

Jag skall nu öfvergå till den andra eller *nödvärnssynpunkten*. Utskottet och äfven andra ha sagt, att staten, bortsedt från afskräckningen, måste hafva rätt till nödvärn, och denna rätt kan ovillkorligen kräfvat befoget att taga människors lif.

Anmärkningen är fullkomligt riktig och träffar icke blott vår tid, utan i högre grad äldre tider. Då samhället är så beskafadt, som det var under våra förfäder, som icke hade tillfälle att hålla sig med stora fångelser, men måste oskadliggöra de verkligt farliga brottslingarna, kan man icke finna det annat än högst begripligt och naturligt, att de använde dödsstraffet icke blott i det lilla antal fall, som vi göra, utan i långt större utsträckning, åtminstone i den formen att de körde ut dessa personer ur sam-

hället, gjorde dem fredlösa. Hvarför hade nu våra förfäder rätt att i så stor utsträckning använda dödsstraffet? Jo, därför att det för dem var nödvärn. De voro tvungna. De kunde icke skydda sig mot dessa människor på annat sätt än genom ett drakoniskt medel. Alldeles af samma skäl måste vi i våra dagar, äfven om man vill gå motionären aldrig så mycket till mötes, förbehålla oss dödsstraffet i vår gällande lag i sådana fall, där det verkligen är nödvändigt, sålunda i *krigs*lag. Det är icke tänkbart, att man *under krig* kan förfara på vanligt sätt. Där kräfvades det en summarisk behandling. Likaledes är det klart, att staten måste hafva rättighet att taga en människas lif, om det behöfvades för stillande af uppror. Jag gifver herr Bergendahl rätt uti, hvad han yttrade i detta afseende, men den frågan beröres icke af motionen. Ty när vår strafflag i fråga om uppror stadgar, att man med iakttagande af vissa formaliteter får bruka våld mot upprorsmän och uttryckligen säger »varder upprorsman dräpen, ligge ogild», så accepteras här nödvärnssynpunkten. Man må besluta för eller mot dödsstraffet, så kommer dock staten att behålla sin rätt att använda det, när det behöfs för *stillande* af uppror. Motsatsen skulle betyda, att staten kapitulerade inför en ringa skara beslutsamma män, som själfva taga andras lif. Detta är icke tänkbart. Här uppstår en nödvärnssituation och nödvärn måste tillåtas. Likaså, om statens organ blifva öfverfallna, inträder naturligen rätten till nödvärn för dem såsom för hvar och en annan. Men jag hemställer, om det icke är ett missbruk af ord, om man, gående ut från dessa obestridliga fall, behagar i våra dagar påstå, att nödvärn inträder därför, att staten kan tänka sig möjligheten af att en brottsling i fängelset begår våld mot fängsvaktaren. Mot möjligheten att brottslingen skall slippa ut ur fängelset, kan staten garantera sig. Det är blott fråga om att bygga fängelset så, att det icke blir bristfälligt. Hvad beträffar dessa särskildt farliga fångar, som kunna tänkas öfverfalla fängsvaktaren — sådana kunna förekomma och de ha verkligen ibland förekommit — är det svårt att på förhand garantera sig mot dem. Men jag vill säga, att denna fara icke endast hotar från de individer, som möjligen kunnat halshuggas, utan den är flerdubbelt större från kriminaldårar, hvilka icke halshuggas, och kan förekomma äfven i fråga om andra brottslingar, såsom svåra inbrottsjufvar och sedlighetsförbrytare. Det är ur den synpunkten mycket litet vunnet med att hugga ner just på detta fåtal individer, som möjligen kunnat halshuggas i stället för att få lifstids straffarbete. Jag tror mig alltså kunna sammanfatta nödvärnsfrågan så, att till den del anmärkningen är berättigad, rubbas icke vår nuvarande rätt genom bifall till denna motion.

Jag kommer nu till den tredje synpunkten, om *öfverbättringen*. Man hör ofta personer till stöd för dödsstraffet resonera så: Om man har fall af mycket svåra brott, som kräfvade starkaste

Om dödsstraffets upphäfvande.

(Forts.)

Om dödsstraffets upphävande.
(Forts.)

afskräckning, där kanske nödvärnssynpunkten skulle kunna göras gällande och brottslingarne i fråga äro absolut oförbätterliga, skola vi icke ens då tillåtas att taga deras lif? Är det verkligen oundgängligt att belasta staten med deras underhåll? Jag tror att vi på denna punkt med dödsstaffets bibehållande råka i ett dilemma, som det är omöjligt att taga sig ur. Detta beror på, att tillräknelighetsfrågan komplicerar straffrörelsen. Det ena alternativet är, att endast den fullt tillräknelige straffas med döden, under det att, så snart det finnes någon grad af otillräknelighet, dödsstraffet icke får användas. Detta är vår nuvarande lags ståndpunkt. Hvarthän leder då vår lag? Jo, till åtskilliga svårigheter vid gränsfallen. Jag vill erinra om vissa fall af massmord och alldeles särskildt lustmord, där tillräkneligheten icke är klar. Psykiatern vågar icke säga, att brottslingen är fullt tillräknelig, och jag vill tillägga, att just därför, att han icke är fullt tillräknelig, kommer hans brott att te sig så abnormt och obegripligt, att det därför retar medborgarna i samhället mycket mera, än ett brott, begånget af en tillräknelig människa. Från utomstående höras därför mycket ofta rop om, att en sådan människa skall oskadliggöras genom dödsstraff. Men då kommer psykiatern och säger: Just denna brottsling får ni icke afiifva, han är otillräknelig, han saknar förståndets fulla bruk, o. s. v. Erfarenheten visar, att om vi hålla på denna gränslinje och befria vissa fall af otillräknelighet från dödsstraffet, komma de mest upprörande brotten att afsöndras från dödsstraffet. Bli brottslingen halshuggen — vi hade ett sådant fall i Skåne — så komma de sakkunnige efteråt och säga, han var icke tillräknelig. Det kan efter min mening icke i längden vara nyttigt för rättskänslan att utsättas för dessa strider. Men det finnes andra alternativ. Man kan säga: personen må vara tillräknelig eller icke, exstirpera honom. Jag skall icke dölja för de ärade ledamöter af kammaren, som icke äro fackmän, att just denna ståndpunkt är på god väg att blifva modern. Man resonerar så här: är personen en oförbätterlig brottsling, en utpräglad idiot o. s. v., så låt honom försvinna, ty han gör icke någon nytta. I stil härmed säger man i fråga om en person, som, utan att vara en svår brottsling, dock är tämligen farlig: gif honom icke något bestämdt straff, utan sätt in honom på obestämd tid! I ett par utländska lagar stadgas det, att om en person i betraktande af brottets beskaffenhet icke kan hållas inne huru länge som helst, så gör honom oduglig att fortplanta sig, man »steriliserar» honom. Jag motser med förskräckelse den dag, då dessa åsikter komma att träda fram i sin fulla konsekvens, då staten kommer att säga till en: ni får stiga in i fängelset och sedan beror det på huru ni sköter er, ni kan komma ut om två eller kanske om 30 år. Till den andre: ni kan inte hållas inne så länge, men fortplanta er får ni icke.

Och till den tredje: eder exstirpera vi utan vidare, ni får finna er uti att försvinna.

Om dödsstraffets upphäfvande.

(Forts).

Att detta icke är någon svartmålning med afseende på hvad som kan inträffa i framtiden, visar den senaste kriminalistkongressen. Jag var där en bland de få, som talade emot dessa idéer, visserligen icke fullt så långt utsträckta som jag nämmt. De hafva under de senaste 3, 4 à 5 åren vunnit öfverraskande terräng, och jag är öfvertygad om att de komma att göra sig kännbara äfven hos oss. Jag tror därför, att om det är olämpligt att låta det komma an på tillräknelighetsgränsen, så blir det ännu värre att låta staten spela försyn och utrota alla dem, som, såsom frasen lydde på kongressen, äro *social nicht anpassungs-fähig*.

Till dessa reflexioner vill jag lägga en slutanmärkning, som hänger nära ihop med hvad jag sist talat om. Det kan synas vara framkonstruerade betänkligheter, men jag har uttalat dem förut, och det är mitt fullaste allvar, då jag nu säger, att om ett samhälle har anledning att motse upprörda politiska tider, att vänta sig riskabla politiska experiment, en öfvergång af den politiska makten från hittills varande tyngdläge till ett helt annat, så är detta ett starkt skäl för, att staten om möjligt drager in dödsstraffet i god tid. Jag vet icke, om någon af kammarens ärade ledamöter gjort, hvad jag gjort i min ungdom, nämligen genomläst de många tal, som höllos under den första franska revolutionen. Hvad som därvid mest frapperade mig var att hvarannan sida i *Roux et Buchez* formligen dröp af humanitet och människokärlek och utmålningar om det kommande tusenåriga riket, när revolutionens idéer trängt igenom, och hvarannan sida gick ut på att visa, att den eller den ögonblickligen borde giljotineras för att desto säkrare garantera detta kommande rike af människokärlek och frid. Så såg det ut då, och jag sätter i fråga, om det är en svartmålning att taga äfven denna *möjlighet* i betraktande för framtiden. Det kan förefalla oss orimligt liksom jag är öfvertygad att det föreföll advokaten Robespierre i Arras år 1788 orimligt att tänka sig, att han eller hans gelikar, som icke ville annat än förbättring, skulle behöfva använda giljotinen. En sådan idealism är farlig. Den har varit farlig och kan blifva det, och jag tror, att den dag *kan* komma, då man har anledning att lyckönska sig till att dödsstraffet är så långt borta som möjligt. Kanhända det kommer tillbaka i sådana fall, men säkert kommer det icke så lätt till användning, som om det redan finnes i lagen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Gezelius: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke ingå på ett utförligt bemötande af den föregående ärade talaren,

Omdömsstraffets upphäfvande. men då jag deltagit i det slut, hvartill utskottet kommit, ber jag att få yttra några ord i anledning däraf.

(Forts.)

Först skall jag då erinra om, att den motion, som ligger till grund för utskottets betänkande och till hvars kläm den siste ärade talaren i enlighet med reservationen yrkade bifall, uttryckligen afser, »att Riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande frågan om dödsstraffets borttagande ur allmänna strafflagen». Den ifrågasatta skrifvelsen skulle sålunda endast beröra dödsstraffets kvarstående eller uteslutande ur den *allmänna* strafflagen, hvarmed motionären såväl som reservanterna inom utskottet uttryckligen undantagit strafflagstiftningen för krigsmakten. Den siste ärade talaren gick ännu längre. Jag kanske icke fullt uppfattade honom, då han ville påstå, att hans *yrkande* icke afsett dödsstraffets borttagande för sådana förbrytelser som högförräderi. Dessa brott, liksom t. ex. majestätsbrott, brott mot riksstyrelsen eller rikets ständer och vissa fall af brott mot offentlig myndighet, återfinnas ju allesammans i vår nuvarande allmänna strafflag. De falla sålunda under denna lag, och för utskottet har stått klart, att den föreliggande motionen afsett att utesluta dödsstraffet äfven för brott af ifrågavarande art.

Jag tror icke, att det från motionärens sida är ett taktiskt grepp, att han här uteslutit strafflagen för krigsmakten. Jag har hittills icke hört någon ens den allra lifligaste anhängare af dödsstraffets afskaffande ur den allmänna strafflagen våga såsom en konsekvens af principiella skäl i dessa afseende påyrka dess uteslutande ur strafflagen för krigsmakten. Jag konstaterar vidare med tillfredsställelse, hurusom den siste ärade talaren fann det själfklart, att statens nödvärnsrätt kräfde dödsstraffets bibehållande vid de brott, som han karakteriserade såsom förräderibrott, eller brott, riktade emot staten själf. Men det kunde då bli skäligen vilseledande, det uttalande från Riksdagens sida, hvilket den siste ärade talaren var särskildt intresserad af, om ett sådant uttalande skulle vara grundläggande för strafflagstiftningens utarbetande. Vid ett bifall till motionen skulle enligt mitt förmenande lagstiftarna hafva uttalat sig för att borttaga dödsstraffet äfven för de kategorier af brott, jag nyss omnämnde. Jag behöfver kanske icke polemisera mot den uppfattning, som äfven vill ha bort dödsstraffet för dessa brott, men jag vill dock hafva sagt: Mitt *rättsmedvetande* kräfver, att dödsstraffet skall ifrågakomma för brott af sådan art som landsförräderi, det skall kunna drabba den, som bär vapen mot sitt land, eller förmår främmande makt att med krig hemsöka detta. Mitt rättsmedvetande kräfver detta vare sig lagens bestämmelse om dödsstraff såsom eventuellt straff i öfrigt står kvar eller icke. Med denna uppfattning är den ståndpunkt, jag intagit inom utskottet, klar, nämligen att jag icke anser, att Riksdagen bör bifalla motionen. Om jag än ville gifva den siste ärade talaren rätt däruti, att det vore godt

för honom, om det redan stode klart, hvilken plats Riksdagen vill att dödsstraffet skall tillerkännas i en ny strafflag, så tror jag dock icke det vore lyckligt — ej tillförlitligt grundläggande för hans uppfattning om, huru ett lagförslag på detta område skulle komma att emottagas, därest i anledning af motionen Riksdagen nu gjorde ett uttalande i den af honom sökta riktningen. Den ärade talaren komme i sitt arbete för framläggande af förslag till en ny strafflag gifvetvis i en osäker ställning, angående hvad Riksdagen med detta uttalande afsett.

Vår strafflags historia visar — hvad alla länders straffrätts-historia i stort anger — att dödsstraffet ifrån att hafva varit ett straff, tillämpligt vid en mångfald förbrytelser, erhållit en allt mindre användning. Därhän går med all säkerhet utvecklingen äfven fortfarande, icke på grund af vetenskapliga och än så väl förnade teoretiska skäl, utan kanske mest på grund af den uppfattning man har af spörsmålet rent humanitärt under olika tider. Men från steget att inskränka tillämpningen af dödsstraffet, äfven afsevärdt, och till dess borttagande är det ofantligt långt. Jag tror icke att det vore lyckligt, att vi toge ett sådant steg i blindo, hvilket vi skulle göra, om vi i dag bifölle denna motion. Ty det lärer nog lagstiftaren böra kräfvä, att först en utredning framläggas, som möjliggör för honom att bilda sig en mening, hvilken han med ansvar för frågans utomordentliga vikt kan omfatta. Huru långt lagstiftningen kommer att förändra sig i riktning mot dödsstraffets afskaffande, synes mig därför äfven lämpligast böra bestämmas först efter den utredning, som den ärade talaren närmast har fått sig anförtrodd att verkställa. Då må det bli en sak, att till äfventyrs först afgöra, huruvida dödsstraffet öfverhuvud taget skall tillerkännas plats i den nya lagen. Det har för dödsstraffets borttagande anförts flera skäl här, som underkänts af den siste ärade talaren, hvarför jag icke anser mig behöfvä närmare beröra dem, såsom t. ex. de religiösa skälen: dödsstraffet får icke förekomma, därför att ingen människa äger att förkorta nådatiden för en annan. Dessa skäl, som konsekvent kräfvä, att man motsätter sig det allra mest uppenbara försvars-krig, då äfven detta eventuellt skulle kunna medföra, att man måste taga en fiendes lif, de skälen kunna gifvetvis icke i den praktiska lagstiftningen under våra förhållanden lämnas någon plats.

Den siste ärade talaren angaf spörsmålet såsom en praktisk fråga. Men är, såsom jag också anser, frågan om dödsstraffets afskaffande ett praktiskt spörsmål, då må man lämna en bred plats för det allmänna rättsmedvetandets och dess talemäns uppfattning och må man visligen akta sig för att låta än så välformade vetenskapliga skäl blifva de afgörande. Då må vi kunna diskutera nödvändigheten och lämpligheten af att bibehålla dödsstraffet äfven för sådana fall, som den siste ärade talaren huf-

Om dödsstraffets upphäfvande.
(Forts.)

Om dödsstraffets upphäfvande.
(Forts.)

vudsakligen sysselsatte sig med, eller så artade fall af uppsåtligt dödande. Jag har icke kunnat tagas ur den uppfattningen, att samhället har skyldighet att bibehålla dödsstraffet äfven för att kunna skydda andra medborgares lif, t. ex. deras, hvilka såsom vårdare och vaktare skola omhänderhafva grofva brottslingar eller som samhället ställer såsom medfångar till sådana individer.

Det hade för mig varit en lämpligare affattning af utskottets motivering, därest denna endast innehållit hvad den siste ärade talaren särskildt anmärkte emot detsamma, eller ett omnämnande af, att strafflagstiftningen i sin helhet för närvarande befinner sig under omarbetning, och att vi sålunda till dess frågan härom kommit inför riksdagen hade bort spara den principiella diskussionen i ett ämne, där åsikterna växla icke allenast hos enstaka individer utan äfven, såsom det har visat sig, hos Riksdagen själf. Jag erinrar om de olika slut, hvartill särskildt Andra kammaren i vår Riksdag kommit under en jämförelsevis kort tid, och jag kan hänvisa till andra länder, där problemet om dödsstraffets ställning i kriminallagstiftningen på ett mera ingående sätt debatterats än hos oss.

Då jag emellertid icke har någon anledning att nu söka affatta en ändrad motivering för utskottets hemställan, ber jag få yrka bifall därtill.

Herr Trygger: Min lärda vän, herr Thyren, började sitt anförande med att angripa ett yttrande i utskottets motivering, hvori utskottet såsom skäl för sitt afstyrkande af föreliggande motion gör gällande, att strafflagstiftningen i sin helhet för närvarande befunne sig under omarbetning, och att därför nu förevarande fråga med säkerhet komme att blifva föremål för vederbörlig behandling inom den närmaste tiden. Herr Thyren åter framhöll såsom sin mening, att det vore af vikt att behandla denna fråga särskildt, ty annars vore det att befara, att när förslaget till strafflag komme fram, skulle frågan om dödsstraffet undandraga uppmärksamheten från andra viktiga straffrättsliga spörsmål. Detta komme, menade han, att blifva till stort men för pröfningen af förslaget i dess helhet och på den grund önskad han en skifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i nu föreliggande punkt. Samtidigt förklarade emellertid den ärade talaren, att beträffande frågan om dödsstraff alla skäl för och emot äro så grundligt utdebatterade, att i själfva verket för honom här icke återstode någonting annat, när han öfverginge till att yttra sig i själfva saken, än att rekapitulera de skäl och synpunkter, hvilka förut gjorts gällande. För min del kan jag icke finna annat, än att om man har en sådan uppfattning, bör man icke vara med om att begära en särskild utredning. Frågan är ju enligt honom redan utredd. Det gäller följaktligen för den eller dem, hvilka hafva att framkomma med

det stora strafflagsförslaget — i första hand herr Thyrén — blott att bestämma sig och då har man kommit precis till den punkt, som man åsyftat att genom en skrifvelse nå. Det anförda skälet för en skrifvelse torde således icke vara berättigadt.

Sedermera öfvergick emellertid talaren till en sammanfattning af de skäl och synpunkter, som hade gjort sig gällande vid frågans bedömande, och han koncentrerade dessa skäl i tre olika hufvudgrupper, på hvilka han fäste uppmärksamheten. Den första gruppen utgjordes af sådana skäl, där afskräckningssynpunkten hade trängt igenom, och herr Thyrén framhöll därvidlag, att erfarenheten visat, hurusom det rakt icke betydde någon ökning för frekvensen af grofva brott, om dödsstraffet i ett land funnes eller icke. Enligt hans åsikt var det helt andra faktorer, som därvidlag voro afgörande, och han påpekade särskildt, hurusom, trots det att dödsstraffet i vissa stater hade afskaffats, antalet grofva brott i samma stater väsentligen nedgått — bland annat hade detta ägt rum i Italien. Emellertid, det synes mig, som om det anförda hvarken bevisar det ena eller det andra! Därest vissa andra faktorer än dödsstraffet äro af betydelse för frekvensen af de grofva brotten, kan det mycket väl i ett land, där dödsstraff icke finnes, inträffa en väsentlig minskning i antalet af dessa grofva brott. Men det kan ju hända, att denna minskning hade blifvit ännu större, om dödsstraffet hade funnits kvar, och frågan om dödsstraffets inverkan står alltså fortfarande obesvarad. För resten, hvad Italien beträffar — jag är visserligen icke fullt hemma i alla dessa strafflagsdetaljer — vet jag att det sagts, att när man i Italien dömer en mördare till lifstids straffarbete, tillämpar man ett så svårt straffarbete, att detta är fullt ekvivalent med dödsstraffet. Följaktligen kan det vara denna form af straffarbete, som verkat afskräckande i samma grad som dödsstraffet eljest skulle hafva verkat. Jag tror dock för min del icke, att det kan bli tal om att vi i Sverige skulle anordna straffarbete på det sättet, att det i själfva verket komme att verka såsom dödsstraff, d. v. s. komme att medföra, att brottslingen efter ett eller annat år antingen blefve nedbruten och doge eller också blefve vansinnig och sålunda på det sättet tillintetgjord.

Sedermera öfvergick herr Thyrén till den grupp af skäl, som sammanhänga med nödvärnssynpunkten. Ja, det är ju alldeles otvifvelaktigt, att man icke kan tala om nödvärn såsom grund för dödsstraffet, om man tager nödvärn i samma betydelse som detta begrepp eljest har inom strafflagen. Detta torde icke kunna förnekas. Emellertid tror jag icke, att de, som talat om nödvärnssynpunkten, tagit nödvärn i denna inskränkta betydelse, utan jag tror, att deras mening varit följande: Visar det sig, att dödsstraffet är outhärligt för samhället, måste samhället också vara berättigadt att använda det.

Om dödsstraffets upphävande.
(Forts.)

Om dödsstraf-
fets upphäf-
vande.
(Forts.)

Slutligen öfvergick talaren till den grupp af skäl, som komma under oförbätterlighetssynpunkten. Den som var oförbätterlig, honom skulle man vara berättigad att undanröja och oskadliggöra. I samband därmed gick han öfver till frågan om tillräkneligheten. Man har ju i vårt land fasthållit vid den bestämda uppfattningen, att man icke kan döma till döden en person, som icke är tillräknelig. Naturligtvis bör det vara så. Ja, man kan öfverhufvud taget icke bestraffa någon, som icke är tillräknelig. Men det finnes gränsfall, där tillräkneligheten är tvifvelaktig och där kan man icke heller använda dödsstraffet. Härigenom blifva, yttrade talaren, faktiskt de allra mest upprörande fallen, gränsfallen, afsöndrade. Därigenom skulle uppskakas den allmänna meningen, så snart det i dylika fall till förmån för gärningsmannen uppstode diskussion om tillräkneligheten, en diskussion, som kanske slutade därmed, att man öfvergåfve vår ståndpunkt om tillräknelighet och anslöte sig till den moderna riktningen, kanske till den allra modernaste, den som icke på långt när fäster det afseende vid tillräkneligheten som vi äro vana att göra. Jag kan icke förstå detta resonemang. Skulle vi verkligen böra afskaffa dödsstraffet för att icke råka ut för en felaktig ståndpunkt med afseende på tillräknelighetsspörsmålet? Detta synes mig vara en bra egendomlig argumentering, och det synes mig för öfrigt märkvärdigt, att just i Italien, där dödsstraffet icke förefinnes, har den moderna uppfattningen inom straffrätten gjort sig gällande i högre grad än i något annat land. Således den omständigheten, att man bibehåller dödsstraffet, torde icke hafva någon som helst betydelse för tillräknelighetsspörsmålet.

Då man skall taga position med afseende på frågan: dödsstraff eller icke dödsstraff, kan jag mycket väl förstå, att när man betraktar en isolerad brottsling, äfven den, som begått ganska svåra brott, kan man lätt komma till den åsikten: skall det verkligen vara nödvändigt att tillämpa dödsstraffet på denne man, hans brott må nu visserligen framstå som synnerligen svårt? Man kunde tycka, att staten genom ett väl anordnad lifstids straffarbete kunde åstadkomma samma verkan och oskadliggöra brottslingen lika effektivt som genom dödsstraffet, hvadan dödsstraffet icke skulle vara outhärligt för samhället. Ja, jag tror, att om man ser på en enstaka brottsling, hvilken begått ett visst brott, kan saken lätt te sig på detta sätt. Men vi skola komma ihåg detta: dödsstraffets outhärlighet eller ej är icke något, som kan afgöras teoretiskt, utan det måste afgöras under vissa gifna faktiska förhållanden. Och jag undrar, om icke just i vår tid företeelser finnas, hvilka alldeles bestämdt i högre grad än hvad som tidigare förekommit påkalla dödsstraffet, nämligen dessa sammanslutningar af brottslingar för att bekriga samhället. Om herrarne kasta sina blickar mot brottsföreteelserna på det ekonomiska

området, kunnen I ju knappast öppna en tidning utan att få se, hurusom i utlandet förekommit bankplundringar och inbrottsstölder, där man mördat flera personer. Hela ligor af missdådare hafva slagit sig tillsammans för att kunna roffa till sig andras egendom, och de äro beredda att använda hvilka medel som helst för att tillfredsställa sina brottsliga önsknningar i nämnda afseende. Ett människolif spelar för dem rakt ingen roll. Begäendet af brott är deras yrke. Dessa sammanslutningar af personer, hvilka vilja tillgripa annans egendom för att kunna njuta, äro beredda, såsom jag sade, att offra hvad som helst för att nå sitt syfte. När man riktar sin uppmärksamhet på dylika företeelser, synes det mig, som om man borde komma till en annan ståndpunkt än herr Thyré, när det gäller att afgöra, huruvida dödsstraffet i ett land är nödvändigt eller icke. Det nu sagda gäller sådana fall, där brottet riktar sig mot enskilda personer, men vi hafva äfven dylika sammanslutningar, som rikta sig mot staten och samhället såsom sådant. Det finnes som bekant personer, och icke alls så få, hvilka hafva den politiska uppfattningen, att man med hvilka medel som helst är berättigad att göra sin mening gällande gentemot samhället, att bekriega detsamma. Anarkismen är ju, kan man säga, en sådan politisk riktning. Inför dylika sakförhållanden kan väl icke samhället beröfva sig ett medel sådant som dödsstraffet, hvilket hittills visat sig vara det enda, hvarigenom man kan hålla dessa människor i schack. Det synes mig åtminstone, att iakttagelser af nu angifven art borde göra, att man tager frågan i noggrant öfvervägande, innan man öfverger dödsstraffet och tror sig kunna ersätta det med någon annan bestraffning.

Om dödsstraffets upphäfvande.

(Forts.)

Herr Thyré fällde till sist det yttrandet, att man under upprörda tider, synnerligast när man kan förmoda, att framtiden skall bli ännu mera upprörd i politiskt afseende, gjorde klokt i att medan tid är afskaffa dödsstraffet; och om man fullföljer hans tanke, skulle skälet vara det, att man annars kanske får en ganska obehaglig erfarenhet af denna straffarts tillämpning! Ja, samma uppfattning hade också en beryktad man i Frankrike, hvars namn herr Thyré nämnde, nämligen Robespierre. Såvidt jag vet gjorde denne senare allt, som man för målets uppnående kan göra — han rent af motionerade om dödsstraffets afskaffande. Och Mirabeau lär ha yttrat om Robespierre: »Det är en karl, som kommer att gå långt, ty han tror på hvad han säger». För visso, han trodde nog på hvad han sade, när han föreslog nationalförsamlingen dödsstraffets afskaffande, men min öfvertygelse är, att när Robespierre sedermera kom till makten, skulle han icke hafva generat sig för att åter införa dödsstraffet, därest det tidigare upphäfts. Den garantien gentemot sådana, som skulle vilja tillämpa dödsstraffet i samma utsträckning som under franska revolutionen, den garantien herr Thyré trodde sig finna,

om man nu afskaffade dödsstraffet, den tror jag finnes endast i hans egen fantasi och icke i verkligheten.

Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 43.

Om expropriation för anskaffande af tomter till vissa samlingslokaler å landet.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 20 och 23 i denna månad bordlagda utlåtande nr 40, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående medgifvande af expropriation för anskaffande å landet af tomtmark för byggnader, afsedda för religiös, social eller kulturell verksamhet.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion nr 74 hade herr *V. Rydén* anfört följande:

»Under hänvisning till mina med fleras vid 1907, 1909 och 1910 års riksdagar väckta motioner om ändring af expropriationslagen i syfte att tomtmark för vissa samlingslokaler må kunna exproprieras — särskildt hänvisas till motionen nr 119 vid 1910 års riksdag, hvilken bifölls af Andra kammaren — får jag här-

med vördsamt hemställa om Riksdagens bifall till Andra kammarens förut omförmälda beslut vid 1910 års riksdag, nämligen att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida, i hvad mån och under hvilka villkor expropriation genom det allmännas försorg kunde medgifvas, i syfte att på landet anskaffa oundgänglig tomtmark, afsedd att åt sammanslutningar för folkbildning och nykterhet eller annan religiös, social eller kulturell verksamhet åstadkomma samlingslokaler samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda.»

Om expropriation för anskaffande af tomter till vissa samlingslokaler å landet.
(Forts.)

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herr *Widén*, som — med instämmande af herrar *Lindhagen, Alexanderson, Olsson* i See och *Persson* i Norrköping — hemställt om bifall till förevarande motion.

Herr *Alexanderson*: Herr talman, mina herrar! Då jag i den fråga, som nu föreligger till behandling, står som ensam reservant från denna kammare, så har jag hyst en viss tvekan att påkalla kammarens uppmärksamhet för den mening, som är uttalad i reservationen, men dels har jag anledning att antaga, att jag ej har så fåtaliga meningsfränder, som detta nu angifna förhållande kunde gifva skäl att förmoda, och dels ger utskottets egen motivering anledning att antaga, att det åtminstone hos en del af utskottsmajoritetens medlemmar mindre har förelegat en obenägenhet för själfva motionens syfte, än en viss uppfattning rörande det förändrade läge, hvori frågan skulle hafva kommit genom expropriationskommitténs framlagda betänkande och förslag — en uppfattning, som, efter hvad jag senare skall försöka visa, i själfva verket tör vara en missuppfattning. Innan dess ber jag emellertid att få yttra några ord i själfva sakfrågan.

För en tid sedan förelåg till kammarens behandling en motion af herr *Hellberg*, som afsåg att genom statsunderstöd förhjälpå föreningar i fattigare, särskildt vanlottade trakter till samlingslokaler, afsedda att i de särskilda orterna vara brännpunkter för bildnings- och upplysningssträfvanden och för förädlade förströelser. De skäl, som gjordes gällande mot denna hemställan, och som fällde motionen, voro väsentligen af ekonomisk art. Man framställde betänkligheter rörande de konsekvenser, som ett sådant kraf på statskassan skulle medföra. I den föreliggande motionen ställes det inga sådana kraf på statskassan. Det är ej fråga om någon statsutgift. Jag förstår emellertid mycket väl, att det här i stället är andra betänkligheter, som från åtskilliga håll inom kammaren kunna göras gällande mot

Om expropriation för anskaffande af tomter till vissa samlingslokaler å landet.
(Forts.)

den nu föreliggande, likvisst redan en gång af Andra kammaren antagna motionen. Man ställer sig naturligen på många håll afvisande till den tanken, att intresset för dessa föreningar att erhålla en samlingslokal på egen grund skulle kunna vara ett samhällsintresse af den betydelse, att det skulle genombryta den enskilda äganderättens princip, att sålunda till förmån för detta intresse ett expropriationsförfarande skulle medgifvas. Men liksom herr Hellberg i sitt anförande till försvar för sin motion uttalade sin säkra förvissning om, att den skulle komma igen med mera framgång längre fram, så skall jag också be att få på den föreliggande motionen tillämpa ett yttrande, som expropriationskommittén har i sina motiver, då den säger, att »uppfattningen om hvad allmänt behof kräfver växlar efter tidsförhållandena och efter en hvars politiska och sociala åskådning. Säkerligen skall på detta område liksom på andra icke sällan inträffa, att önskemål, hvilka vid sitt första framträdande verka såsom hugskott utan reellt underlag, inom kort vinna allmänt erkännande såsom berättigade.»

Under de senaste årtiondena har det särskildt inom arbetare- och småbrukareungdomen i vårt land framträdtt ett allvarligt och hängifvet sträfvande efter att skaffa sig en bättre bildning och att hängifva sig åt förströelser af mera förädlande art, än de som förut hafva förekommit. Det är enligt min varma öfvertygelse ett allvarligt samhällsintresse att taga vara på dessa sträfvanen, att från samhällsmakternas sida något göres för att främja dem. Den rörelse, som här är i fråga, tar sig ej alltid uttryck, som förefalla andra samhällslager så särskildt sympatiska, och särskildt kan jag väl förstå, att man på många håll inom denna kammare kan reta sig åt ett och annat, som inom den rörelsen då och då förekommer. Men det är i själfva verket, om man ser mera klart på frågan, helt naturligt, att den kart, så att säga, som den nyförvärfvade själfbildningen till en början sätter, skall vara skäligen sur och grön och osmaklig. Men detta hindrar ej, att man har förhoppning om, att den en gång skall varda en mogen och god frukt.

Det är klart, att just tillvaron af samlingslokaler i de särskilda samhällena, särskildt i industrisamhällen å landsbygden, måste vara en kraftig häfstång till befrämjande af dessa egna bildningssträfvanen. Men förhållandet är ju, att på många håll inom våra industribygder på landet all jord vidt omkring är upptagen och ej står att förvärfva ens om de för bildningen nitälskande personerna hafva de ekonomiska medlen till sitt förfogande. Det finnes helt enkelt ej någon jord att få köpa. Nu kan det invändas, att på många och kanske de allra flesta håll det från vederbörande industriledares och jordägares egen sida göres erbjudande till föreningarna att få använda mark, som då upplåtes af jordägaren, eller till och med att få använda samlingslokaler, som han själf låter bygga och ställer till förfogande.

Men äfven i den omfattning så är förhållandet är det helt naturligt, att föreningens ställning i det fallet blir på ett helt annat sätt bunden och beroende, än om den kunde bygga på egen grund. Och det är i grund och botten ej blott eu naturlig känsla, utan en känsla, som vittnar om ett sundt och själfständigt sinnelag, som man i själfva verket borde taga vara på — känslan af att föreningen bör vara obunden af inflytelser från den persons sida, som upplåter och låter föreningen disponera en sådan lokal. Det har uppvisats, särskildt i norrlandskommitténs betänkande, att det på många håll faktiskt ej står att få den mark, som är den nödvändiga förutsättningen för, att detta önskemål skall kunna realiserast; och vid sådant förhållande hafva vi reservanter ej kunnat finna annat, än att verkligen samhället bör genom ett tillåtande af expropriation tillmötesgå det behof, som här föreligger, och att man därmed tager ett steg, som är till samhällets egen nytta.

Nu ha emellertid utskottets medlemmar, d. v. s. de, som hafva dikterat utskottets beslut, förklarat, att frågan har kommit i ett väsentligen nytt läge genom expropriationskommitténs framlagda betänkande. Expropriationskommittén har ju nämligen i sitt förslag velat bygga expropriationsinstitutet på den princip, att lagen själf endast helt allmänt skulle utsäga, att expropriation finge ske till ändamål, som kunde sägas vara till allmänt gagn, men däremot ej närmare angifva, hvad som därmed skulle förstås. Då har utskottet menat, att i den mån det sålunda kan sägas vara till allmänt gagn, att en expropriation för det i motiionen angifna ändamålet får ske, så är ju sålunda det ifrågavarande önskemålet redan tillmötesgånet.

Som jag nämnde ha vi reservanter ansett, att detta ej alls håller streck. Men först och främst ha vi angifvit, att vi icke för vår del med någon sympati se den principen tillämpad vid det framtida expropriationsförfarandet, att lagen skulle lägga i de administrativa myndigheternas hand att bestämma, hvad som är till allmänt gagn eller ej. Det principspörsmål, det här rör sig om, är den gamla i all lagstiftning återkommande frågan: I hvilken omfattning skall man i lagen träffa bindande bestämmelser, och i hvilken omfattning skall lagen tillåta den administrativa myndigheten att laga efter lägligheten? På expropriationsrättens område tillämpas för närvarande något af följande tre hufvudsystem. *Antingen* låter man, såsom i England, för hvarje särskildt fall de båda statsmakterna genom en speciallag besluta, huruvida expropriation i det enskilda fallet skall få ske eller ej. *Eller ock* angifver man i lagen riktlinjerna för expropriationsinstitutets omfattning, d. v. s. man angifver ungefär, hvilka samhällsbehof, som kunna anses vara af den beskaffenhet, att expropriation skall tillåtas, och låter då naturligen den administrativa myndigheten eller dess spets, regeringen, få tillämpa på det enskilda fallet

Om expropriation för anskaffande af tomter till vissa samlingslokaler å landet.
(Forts.)

Om expropriation för anskaffande af tomter till vissa samlingslokaler å landet.
(Forts.)

dessa allmänna riktlinjer. *Eller slutligen* lämnar man — som expropriationskommittén har föreslagit — saken helt och hållet i de administrativa myndigheternas hand. Det skulle ju ej falla mig in att i detta sammanhang beröra denna stora principfråga, då expropriationskommitténs betänkande ännu ej är behandladt af regeringen, än mindre har inkommit till Riksdagen, om ej saken vore den, att utskottet tyckes bygga antecipationsvis på detta förslag, tyckes förutsätta, att det förslaget bör accepteras, och vid sitt vidare resonemang går ut härifrån. Vi reserverar äro af den uppfattningen, att den väg, som expropriationskommittén här har gått, ingalunda är den tillrädliga. Kommittén har åberopat, att den föreslagna principen med framgång har tillämpats i flera främmande länder, exempelvis i Tyskland. Men att däraf sluta, att det skulle vara riktigt att *nu* införa densamma här hos oss, det har synt oss alldeles förhastadt. Förhållandet är, att man t. ex. i Tyskland och dessa andra länder har fått denna princip införd på en tid, då det ej stod någon särskildt brännande strid om expropriationsinstitutets rätta omfattning, och att man under den tid, som har förflutit, så småningom har framskapat en praxis, som i mycket har samma verkan eller liknande verkan, som om det funnes direktiv angifna i den skrifna lagen. Men hos oss föreslår man att införa denna princip vid en tidpunkt, då meningsmotsatserna mellan de olika partierna stå särskildt skarpa just på denna punkt. Och dessa meningsmotsatser, de bottsna därjämte i synnerligen djupa meningsbrytningar angående politiskt-sociala förhållanden och deras behandling. Att vid en sådan tidpunkt införa den principen, att det skall vara regeringen, som i hvarje särskildt fall direkt skall pröfva, huruvida den anser ett ändamål vara till allmänt gagn, det hafva vi ej kunnat finna annat än högst äfventyrligt. Det måste komma att innebära, att man inför en art af löpande ärenden, vid hvilkas handläggning en regering direkt frestas att utan hänsyn till kontinuiteten i praxis tillämpa sina specifika socialpolitiska synpunkter. Vare sig så i obehörig mån sker eller ej, skola i allt fall de politiska lidelserna kunna komma att uppjagas just med anledning af regeringens sätt att handlägga ärendena i fråga. Ur hvilken synpunkt man således än ser saken, så hafva vi därför funnit oss äga anledning att gentemot utskottets uttalande göra ett uttalande i motsatt riktning, till varning emot en sådan framtidslinje för vårt expropriationsväsende.

Men om det nu också skulle bli så, att denna princip accepterades, att det sålunda inflöte ett allmänt stadgande, att expropriation skall få ske, där den anses vara till allmänt gagn, så följer däraf enligt vår mening alldeles icke, att den här föreliggande specifika frågan kommit i ett gynnsammare läge. Det lär nämligen å andra sidan ej kunna bortses från, att det är mycket berättigade intressen, som kunna föranleda en jordbesittare eller industriidkare

att motsätta sig ett afhändande af hans jord till främmande, då han därigenom måhända komme att finna sig invecklad i verkliga olägenheter. Det måste sålunda blifva föremål för ett omsorgsfullt afvägande, innan man inför ett expropriationsförfarande på den här punkten, huru detta skall kunna ordnas så, att ej ägarens berättigade intressen åsidosättas. Det måste finnas någon garanti för, att ej en förening, som fått exproprieras, sedermera förvandlar sig till en sammanslutning, som ej på något sätt kan sägas verka till allmänt gagn, och det måste finnas garanti för, att om föreningen afhänder sig sin fastighet och denna skulle komma till helt annan användning, jordägaren skall kunna få återlösa den. Men i expropriationskommitténs förslag är det synnerligen illa ställdt med möjligheterna i det hänseendet. Det finnes, såvidt man kan se, ej någon rätt inrymd för den expropriationsmedgifvande regeringen att stadga sådana inskränkningar eller garantier, som kunna tillgodose jordägarens intressen; och hvad angår dennes återlösningsrätt i det fall, att jorden skulle komma att användas till annat ändamål än det, hvarför det blifvit exproprieradt, så finnes det ej något stadgande gifvit för annat fall, än att det sker ett *bortsäljande* af den exproprierade marken. Men afhändandet kan naturligen ske äfven i andra former, och då står jordägaren där.

Vi hafva sålunda kommit till den öfvertygelsen, att äfven om ett förslag, byggdt på de principer, som expropriationskommittén föreslagit, skulle komma att bli antaget, detta ingalunda skulle få så lyckliga konsekvenser för lösningen af här förevarande specialfråga, som utskottsmajoriteten tyckes hafva antagit. Det skall för en ansvarig regering bli svårt, för att ej säga omöjligt att medgifva en förening af ifrågavarande slag expropriationsrätt, då det ej därvid kan meddelas några särskilda bestämmelser, som tillgodose jordägarens rätt. Sådana bestämmelser finnas ju i expropriationskommitténs eget förslag gifna för vissa andra specialfall, och det hade, om man velat få denna fråga löst, varit nödvändigt att få några motsvarigheter till dessa särskilda bestämmelser också för en expropriation af den art, som här är i fråga. Som sagdt, vi ha sålunda ej kunnat finna, att det är riktigt att anse, det frågan kommit i ett ändradt läge — åtminstone har den ej kommit i ett *bättre* läge — genom det nya faktum, som utskottet anför, och vid sådant förhållande ha vi också funnit, att den föreliggande motionen bör bifallas.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Steffen: Herr talman, mina herrar! Det synes mig, att utskottsmajoriteten i det föreliggandet betänkan det uti en häpnadsväckande grad har visat brist på förståelse för den genom motionen åsyftade lagstiftningsåtgärdens verkliga, mycket djupgående betydelse för nationens lif. Utskottet citerar utan allt

Om expropriation för anskaffande af tomter till vissa samlingslokaler å landet.

(Forts.)

Om expropriation för anskaffande af tomter till vissa samlingslokaler å landet.

(Forts.)

förbehåll 1909 års lagutskotts enligt mitt förmenande synnerligen olyckligt formulerade uttalande med anledning af en liknande motion från samme motionär. »Lagutskottet», heter det, »afstyrkte i afgifvet utlåtande motionen, under framhållande hufvudsakligen, att expropriationsrätten på grund af det stora ingrepp den medförde i enskild rätt endast borde tillgripas för tillgodoseende af ett starkt offentligt intresse samt att enligt de synpunkter, som i detta afseende i allmänhet blifvit uppställda och jämväl fått sitt uttryck i den gällande kungl. förordningen den 14 april 1866, det behof, för hvilket expropriation skall kunna ske, måste vara i eminent mening allmänt. Detta vore ej fallet med de ändamål, som motionären ville tillgodose. Såsom allmännyttigt och kulturellt torde i själfva verket kunna betecknas hart när hvarje ändamål, som det moderna samhället skulle kunna vid en viss tidpunkt finna värdt att direkt eller indirekt främja.» Sålunda förnekas här tydligt och klart, att det ändamål, som motionären har velat tillgodose, är i eminent mening allmänt, och man rör ihop detta ändamål med alla möjliga önskemål, som det moderna samhället kan komma fram med i socialt och kulturellt afseende. Det är ingenting särskildt, som distingerar det ifrågavarande önskemålet. Detta är sålunda 1909 års lagutskotts mening, som nu med visst välbehag anföres af detta års lagutskott i dess motivering. Det är ju sant, att frågan kommit i något annat läge genom det 1910 afgifna förslaget till ny lag om expropriation, enligt hvilket förslag Konungen äger förordna, att expropriation må ske, så snart densamma pröfvas nödig för allmänt gagn, utan att det ändamål, som med expropriation skall tillgodoses, i lagen närmare angifves. Utskottets mening är sålunda, att det är obehöfligt, att Riksdagen särskildt framhåller betydelsen af just det expropriationsbehof, som motionären berört. Utskottet tror, att det finnes utsikt, att detta behof skall på ett tillfredsställande sätt kunna fyllas på den rent administrativa väg, som det nya lagförslaget utpekar, d. v. s. utan något klart direktiv i lagen själf.

Behofvet att kunna på landet exproprieras tomtmark för byggnader, afsedda för religiös, social eller kulturell verksamhet, är emellertid af den art, att det nödvändigtvis i hvarje särskildt fall kan te sig helt olika allt efter de synpunkter, sträfvanden och intressen i religiöst eller socialt afseende, som komma till uttryck. En viss ståndpunkt intages ju alltid med nödvändighet af de personer eller den förening, som söker att få mark för uppbyggande åt sig af förenings- eller samlingslokal eller lokal öfver hufvud taget för sin verksamhet. Då skall det således, enligt den nya, i framtiden väntade expropriationslagstiftningen, komma an på, huru dessa sträfvanden och intressen te sig för myndigheterna. Skola dessa anse, att det i ett visst fall föreligger ett behof, hvars tillgodoseende är af allmänt gagn? Vi få icke slå oss

till ro med fagert tal om myndigheternas absoluta opartiskhet. De äro ingenting annat än människor såsom vi andra; visserligen medvetande om sin plikt till opartiskhet, men med nödvändighet utrustade med en viss värdeskala, enligt hvilken de uppmäta betydelsen af de ärenden, sträfvanden o. s. v., som blifva bragta inför dem. Därför kan det, när en myndighet faller sitt afgörande ord i en dylik fråga, alltför lätt hända, att den i fullkomligt god tro afgör, att ett visst sträfvande ingalunda är af den allmänna betydelse, att det kan berättiga till expropriation, men att likväl bakom detta afgörande icke ligger något annat än en uppfattning, som är betingad af rent personliga förhållanden och ur sociala synpunkter är allt utom opartisk.

Därmed komma vi in i ett tillstånd, som utskottet visserligen synes kontempera med ro, men som synes mig bli helt enkelt olidligt, just därför att det berör en absolut vital sida af det moderna samhällslifvet. Det är ju här fråga om föreningar och gemensamma sträfvanden för sociala och kulturella syften, särskildt ute på den svenska landsbygden, där förhållandena i hvarje fall äro svåra nog för uppkomsten, spirandet och den tillräckligt starka tillväxten af dessa sträfvanden. Skall icke nu, då det i bokstaflig mening gäller för en förening att vinna fast fot, finna mark för att på denna uppföra en lokal för sitt arbete, skall icke denna förenings sträfvande då hafva något stadigt och klart stöd i gällande lag? Skall dess framgång alldeles vara beroende på, hvad de lokala myndigheterna kunna tolka såsom varande till allmänt gagn och hvad de anse såsom dess motsats. Det förefaller mig, att utskottet här pekar på ett framtidsperspektiv, som måste vara i hög grad motbjudande, såvida vi verkligen önska en sund och kraftig tillväxt af vårt folks föreningslif och af dess verksamhet för sociala och kulturella ändamål.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr af Ekenstam: Herr talman, mina herrar! Då man hörde de båda senaste talarna framställa sina åsikter, kunde man icke undgå att finna, att de i det afseende, hvarom här är fråga, synas vilja komma till ett snart sagdt alldeles särskildt expropriationsinstitut, som skulle vara användbart för att nå det mål, de åsyfta. Redan den tanken bör väl falla på sin egen orimlighet. Icke kan man väl gärna tänka sig att expropriationslagen skulle vara så snäf, att sedermera särskilda fall behöfva uppräknas, där speciella bestämmelser skulle vara gällande; åtminstone kan man väl icke tänka sig, att det bör kunna få inträffa i annat än sådana fall, där den högsta riksnyttan kan komma i fråga. Jag har därför funnit, att de, då de nu komma med så ingående kritik af själfva den basis, på hvilken den föreslagna expropriationslagstiftningen ställer sig, utan tvifvel gått

Om expropriation för anskaffande af tomter till vissa samlingslokaler å landet.
(Forts.)

Om expropriation för anskaffande af tomter till vissa samningslokaler å landet.
(Forts.)

händelserna i förväg, just dessa kommande händelser, å hvilka lagutskottet i sin motivering syftar. Lagutskottet ingår därför icke i år i någon materiell pröfning af sakförhållandena. Utskottet säger, att sedan nästlidet års riksdag till Kungl. Maj:t ingifvits ett förslag till ny expropriationslag. Vi veta om detta förslag, att det har en sådan omfattning, att det utan tvifvel kommer att tillåta expropriation i åtskilliga andra fall än hittills kommit i fråga. Vi tro också, att på grund af detta förslag kommer att föreläggas Riksdagen just ett förslag till nya, ingående förändringar af expropriationslagstiftningen. Är det då icke skäl att afvakta detta förslag till ny expropriationslag och att, då detta förslag framlagts, i samband därmed framföra de önskemål, man kan hafva och som möjligen kunna befinnas icke vara tillgodosedda i förslaget. Så åtminstone har utskottet sett saken, och jag tror, att utskottet haft mycket goda skäl härför. Låtom oss lämna kritiken till en kommande gång, och låtom oss se till, hvad som då kommer. Och man kan väl icke tänka sig, att om reservanterna få fram det förslag, de i dag med sin skrifvelse åsyfta, detta skulle hafva någon annan effekt än att i bästa fall detta förslag blefve sparadt för att på något sätt samarbetas med kommande expropriationsförslag, och då åstadkomma ju reservanternas skrifvelseförslag precis detsamma som lagutskottets hemställan.

Under sådana förhållanden tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr St ä r n e r: Då jag inom utskottet icke deltagit i slutbehandlingen af detta ärende, har jag icke kunnat anteckna mig såsom reservant, och jag ber därför få tillkännagifva, att jag ansluter mig till reservationen med den ytterligare motivering för densamma, som afgifvits af herr Alexanderson.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 37.

Herr statsrådet *Larsson* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående rätt för Kungl. Maj:t att för inköp af skogsbärande eller till skogsbörd tjänlig mark äfvensom till inlösen af ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarne disponera domänfondens kontanta tillgångar;

2:o) angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor;

3:o) angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

4:o) angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar;

5:o) angående upplåtande af en lägenhet från förra mönsterskrifvarbostället Björsäter nr 4 Skattegården i Skaraborgs län;

6:o) angående förslag till förordning om skogsvårdsafgift;

7:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre schaktmästaren vid statens järnvägsbyggnader August Andersson;

8:o) angående pension till en förman och åtskilliga arbetare vid statens järnvägar;

9:o) angående understöd af telegrafmedel åt änkan Johanna Charlotta Larsson, född Löfgren;

10:o) angående ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar;

11:o) angående anställande af extra läkare vid Sätters och Västerviks hospital och hospitalsläkare vid Stockholms hospital;

12:o) angående anslag för år 1913 till fortsättande af utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.;

13:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstnehafvares rätt till pension; samt

14:o) med förslag till lag om skogsaccis och om virkestaxering.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående rätt för Kungl. Maj:t att för inköp af skogsbärande eller till skogsbörd tjänlig mark äfvensom till inlösen af ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarne disponera domänfondens kontanta tillgångar;

2:o) angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor;

3:o) angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

4:o) angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar;

5:o) angående upplåtande af en lägenhet från förra mönsterskrifvarbostället Björsäter nr 4 Skattegården i Skaraborgs län; samt

6:o) angående förslag till förordning om skogsvårdsafgifter.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre schaktmästaren vid statens järnvägsbyggnader August Andersson;

2:o) angående pension till en förman och åtskilliga arbetare vid statens järnvägar; samt

3:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstnehafvares rätt till pension.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar;

2:o) angående anställande af extra läkare vid Sätters och Västerviks hospital och hospitalsläkare vid Stockholms hospital; samt

3:o) angående anslag för år 1913 till fortsättande af utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.

Vid föredragning af Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående understöd af telegrafmedel åt änkan Johanna Charlotta Larsson, född Löfgren; och

2:o) med förslag till lag om skogsaccis och om virkestaxering, blefvo dessa propositioner, hvar för sig, på begäran bordlagda.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande behofvet af åtgärder, åsyftande att i vissa landtkommuner bereda de röstberättigade större möjlighet att deltaga i kommunala afgöranden m. m.,

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 49, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel,

nr 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Uppsala,

nr 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upprättande af en ny professur vid Chalmers tekniska läroanstalt m. m., och

nr 52, med förslag rörande aflöningsbestämmelser för de vid lagtima riksdag hos kamrarna, hos de ständiga och tillfälliga utskotten samt i Riksdagens kansli anställda tjänstemän och betjante m. m.;

lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 11 kap. 9, 24 och 38 §§ rättegångsbalken,

nr 42, i anledning af väckt motion i fråga om afdraget för konkurskostnad vid fördelning af köpeskillingen för exekutivt försåld fastighet, hvarur egnahemslån skall gäldas,

nr 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 14 kap. 33, 34 och 46 §§ strafflagen, samt

nr 44, i anledning af väckta motioner om *dels* utvidgad tillämpning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom m. m., *dels ock* ändrad lydelse af 24 § i lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne; äfvensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning af Andra kammarens beslut på grund af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af arbetsförmedling för sjöfolk m. m.

Justerades tio protokollsutdrag för denna dag.

På hemställen af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,28 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 26 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 48, i anledning af Riksdagens år 1911 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1910;

nr 77, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af beskickningshus i Berlin; samt

nr 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af vissa delar af ön Björkö i Mälaren.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts den 24 i denna månad aflämnade, samma dag bordlagda nådiga proposition till Riksdagen angående understöd af telegrafmedel åt änkan Johanna Charlotta Larsson, född Löfgren.

Lagförslag om skogsaccis m. m. Föredrogs Kungl. Maj:ts den 24 innevarande april aflämnade och då bordlagda nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om skogsaccis och om virkestaxering.

Herr talmannen hemställde, att nu föredragna proposition måtte hänvisas till jordbruksutskottet.

Friherre Åkerhielm: Jag kan för min del icke finna det vara riktigt att remittera denna proposition till jordbruksutskottet. Enligt 38 § riksdagsordningen tillkommer det konstitutionsutskottet att behandla frågor angående stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af kommunallag. Frågan blir då i första rummet: Är lagen om skogsaccis en kommunallag? Så torde den hafva betraktats när den förut behandlats af Riksdagen. När den antogs, hade den varit remitterad till lagutskottet, som då

hade att handlägga kommunallagstiftningsfrågor, och hade varit behandlad af lagutskottet gemensamt med bevillningsutskottet. Nu är den befattning, som lagutskottet förut hade med kommunallagarna, öfverflyttad till konstitutionsutskottet, och då synes mig däraf följa att äfven dessa frågor angående skogsaccis, d. v. s. frågor, som afse sättet för upptagande af skatt inom kommunen, skola förberedas och behandlas af konstitutionsutskottet. Någon anledning hvarför denna fråga skulle gå till jordbruksutskottet kan jag, som sagdt, för min del icke finna.

Samtidigt har aflämnats en proposition angående skogsvårdsafgifter. Detta är nu en lagstiftning, som egentligen berör staten och denna proposition skall naturligtvis gå till jordbruksutskottet. Lagen om skogsaccis står visserligen i det samband med förslaget om skogsvårdsafgifter, att det är meningen att dessa senare afgifter skola upptagas på samma sätt som skogsaccisafgifter. Och det förslag, som här föreligger om ändring i lagen om skogsaccis, är uteslutande föranledt af detta förslag om skogsvårdsafgifter och blir en ren konsekvens, kan man säga, om förslaget om skogsvårdsafgifter antages. Förhållandet är ju också, att om ej det senare förslaget vinner Riksdagens bifall, faller det af sig själf, att icke heller detta förslag antages. Således kan konstitutionsutskottet underlåta att göra något åt saken ända tills jordbruksutskottet slutbehandlat sitt ärende. Men att man af något rent praktiskt skäl skulle till jordbruksutskottet hänvisa en kungl. proposition, hvilken, såvidt jag kan förstå, enligt grundlagen tillhör konstitutionsutskottet, anser jag icke vara berättigadt, och jag ber därför för min del att få hemställa, att propositionen i fråga måtte remitteras till konstitutionsutskottet.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende på förevarande proposition förslagits dels, af herr talmannen, att densamma skulle hänvisas till jordbruksutskottet, dels ock, af friherre *Åkerhielm*, att propositionen skulle hänvisas till konstitutionsutskottet.

Vid sedermera i enlighet härmed gjorda propositioner förklarades propositionen på antagande af herr talmannens förslag, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 24 i denna månad bordlagda ärenden, nämligen konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets memorial och utlåtanden nr 49—52, lagutskottets utlåtanden nr 41—44 äfvensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13.

Upplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 76, till Konungen, i anledning af Kungl.

Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § 1 punkten i lagen om val till Riksdagen.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 79, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afskrifning af viss del utaf domkapitlets i Skara skuld till riksgäldskontoret.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 317, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning af herr E. Hages motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående insättande å bankinrättning för vederbörande kommuns räkning af kommunen tillkommande allmänna afgifter, som af exekutiv myndighet indrifvits, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 318, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning af herr Juhllins motion, nr 28, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande abonnemangs- och samtalsafgiften vid telegrafverkets telefonväsen, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag anhåller att få föreslå, att främst på föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden upptagas statsutskottets betänkanden nr 50 och 51 samt att andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 11 flyttas framför samma utskotts utlåtande nr 12.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag äfvensom protokollet för den 18 innevarande månad.

Kammaren åtskildes kl. 3,22 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.